

NÕUKOGUDE KOOL

Nr. 6 — 1941

✕

RK PEDAGOOGILINE KIRJANDUS
TALLINN

Sisukord:

	Lk.
Ühiskondlik-poliitilise kasvatuse osa:	
N. Andresen. 21. juuni revolutsiooni aastapäevaks	385
Eelolevaid tähtsaid mälestus- ja tähtpäevi.	
Üleliiduline kehakultuuri päev	388
NSVL Mere-Sõjalaevastiku päev	389
Rahvusvaheline sõjavastane päev	390
J. Talpsepp. Valmistume Lermontovi mälestuspäeva tähistamiseks	392
Pedagoogika ajaloost:	
Joh. Käis, V. G. Belinski 130. sünnipäeva puhul	394
Kasvatus- ja õppetööst:	
M. Ork. Pioneeride laagrite ülesanded	398
G. Vilbaste. Õpetajate ja õpilaste ülesandeid looduskaitsetööl	407
B. V. Vsesvjatski. Õpilaste praktiliste vilumuste kätteharjutami- sest seoses programm-materjali õpetamisega	411
Metoodilisi ja praktilisi küsimusi:	
O. Rünk. Arvutustehnilisi küsimusi	424
T. Lunts. Suviste tööde korraldus kooliaias	434
A. Udras. Kooli tööplaan	438
K. Padernik. Laste toitlustamisest lasteaias	441
Pedagoogiline elu:	
G. Reial. Töö õpetajate kvalifikatsiooni tõstmise alal	442
Bibliograafia:	
M. Otsasoo. Vastne sari laste- ja noorsooraamatuid	445
J. K. Pedagoogika varasalvest	447

21. juunil 1940. Töötav rahvas Kadrioru lossi ees oma nõudmisi esitamas.

näilisus, mis varjab nende niinimetatud riikide sõltuvust ühest või teisest imperialistlikust rühmast“ (Stalin).

Ja varsti pärast rahulepingu sõlmimist Eesti ja revolutsioonilise Venemaa vahel avaldas Lenin mõtte, et Eesti töölised hakkavad juba aru saama oma riigijuhtide alatustest pärast seda, kui valitsus on rüüstanud ametiühinguid ja tapnud kommunistlikke töölisi, et „nad peagi kukutavad selle võimu ja loovad Nõukogude Eesti, kes sõlmib meiega uue rahu“ (Teosed, XXV, 16).

Eesti töörahvas töötas Kommunistliku Partei juhtimisel kaua ja sihikindlalt uue, Nõukogude Eesti loomiseks. Nõukogude Eesti teostus uues olukorras, teise imperialistliku sõja olukorras.

Uue olukorra lõi Ida-Euroopas imperialistliku sõja puhkemine, mille üheks üllatuseks imperialistidele oli, et Nõukogude Liit jättis sõja imperialistlike riikide eneste vaheliseks asjaks ega nõustunud kellelegi neist kastaneid tulest välja tooma. Sõjaolukorras olid Balti riigid enam kui kunagi hüppelauaks imperialistlikele riikidele Nõukogude Liidu vastu ja siis oli vaja neid riike kindlustada võimalike üllatuste vastu. Seda tehti Nõukogude Liidu ja Eesti (samuti ka Läti ja Leedu) vahel sõlmitavate vastastikuse abistamise paktidega, mis kodanlusele ei meeldinud, kuid mida otse tagasi lükata oli võimatu. Kui Punaarmee osad olid (1939. a.) oma baasidesse tulnud, algas Eesti valitsusel veelgi suurem intriig Nõukogude

21. juunil 1940. Rongkäik siirdub Kadrioru lossi juurest vabastama poliitvange keskvanglast.

Liidu vastu. Eesti, Läti ja Leedu valitsused koos septsesid salaliitused Nõukogude Liidu vastu, ja selle tulemusel Nõukogude Liit esitas uued, kindlamad nõuded nende riikide vastu ning suurendas Punaarmee suurust neis riikides.

Eesti kodanluse võim oli selleks ajaks mandunud rahvast isoleerunud diktatuuriks. Alates 1934. aasta märtsist, millal K. Pätsi valitsus vapside liikumist kasutades oli ise asunud viimaste poolt soojalt soovitatud diktatuuri teele, oli riigivõim rahvast täielikult isoleerunud. Rahva üldine rõhumine oli pööratud mitte ainult tööliklassi vastu, vaid seda rõhumist said tunda ka kehvad talupojad ja intelligents.

On arusaadav, et kui 20. juuni õhtul Tallinna töölised korraldasid koosoleku vastu valitsuse keeldu, siis selle koosoleku mõju ulatus palju kaugemale kui osavõtjateni. Ja kui 21. juunil kõigis linnades ja töölisasulais rahvas tuli tänavaile ja nõudis Jürima valitsuse lahkumist ning uue valitsuse ametiseseadmist, siis see nõue muutus kogu töötava rahva nõudeks.

„Maha praegune sõjaprovokaatorite valitsus!“

„Nõuame valitsuse loomist, kes ausalt täidab Nõukogude Liiduga sõlmitud pakti!“

Need olid peamised nõuded, millega rahvas läks tänavaile, ja vastuseks neile nõuetele loodi 21. juuni õhtuks sm. J. Varese juhitud valitsus, kelle hoolde jäi suur ajalooline ülesanne: suruda maha endise võimu kontr-revolutsioonilised püüded, anda töötavale rahvale võimalus vabaks organiseerumiseks, viia vabade valimiste kaudu rahvas oma ajaloolise otsuseni —

kuulutada Eesti nõukogudevabariigiks ja otsustada ühineda Nõukogude Liiduga.

Seda revolutsiooni juhtis algusest peale Eestimaa Kommunistlik (bolševikkude) Partei, ja seepärast on arusaadav, et alguses spontaanse revolutsioonina paistev revolutsioon viidi varsti kindlaile rööbastele ning seda juhiti kindla käega.

14. ja 15. juuliks kuulutati välja Riigivolikogu valimised. Eesti Töötava Rahva Liit esines kõigis valimisringkondades oma kandidaatidega ja esitas peamisteks loosungiteks tööliste, talurahva ja töötava intelligentsi liidu, sõpruse Eesti ja Nõukogude Liidu rahvaste vahel, tiheda liidu Eesti ja Nõukogude Liidu vahel.

Enneolematu aktiivsusega ja üksmeelega hääletas kogu rahvas Töötava Rahva Liidu kandidaatide poolt, ja suure vaimustusega võttis Riigivolikogu vastu ajaloolised otsused, millega Eesti kuulutati nõukogude vabariigiks, otsustati ühineda Nõukogude Liiduga, natsionaliseerida kapitalistlikud ettevõtted ja kuulutati maa rahva omaks.

„Eesti töötav rahvas on Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu rahvastega seotud ammuste vennalike sidemetega ühisest võitlusajast tsarismi vastu, kapitalistide ja mõisnike vastu, kes rõhusid nii vene kui eesti töölisi ja talupoegi... Me oleme üheskoos üle elanud kolm revolutsiooni ja soovime nüüd NSVL rahvaste ühisel sõbralikus peres ehitada vaba Nõukogude Sotsialistlikku Eestit.“ Nii võttis sm. J. Lauristin kokku kogu töötava rahva ühised püüded NSVL Ülemnõukogu seitsmendal istungjärgul. Eesti muutumisega Nõukogude Liidu kuueteistkümnendaks vabariigiks olid lõplikult kõrvaldatud tõkked eesti ajaloo loomuliku arengu eest, oli loodud side Eesti ja Nõukogude Liidu suure rahvastepere vahel ning oli avatud kiire areng sotsialismi poole.

21. juuni revolutsiooni ülesanded olid seega täidetud.

Eelolevaid suuri tähtpäevi.

Üleliiduline kehakultuuri päev.

(20. juulil 1941.)

Üleliiduline kehakultuuri päev on terve ja elurõõmsa Nõukogude generatsiooni püha. Kehakultuur osutub üheks peamiseks osaks töötaja kommunistlikust kasvatuses — kehastades tegelikult seda harmooniat vaimse ja kehalise kasvatuses, mida rõhutasiid ja millest kirjutasid Marx ja Engels.

Üksteistkümmend aastat tagasi seltsimees Stalin ütles XVI partei konverentsil, et me võime ja peame "... üles kasvatama uue sugupõlve töölisi, terveid ja elurõõmsaid, kes on võimelised tõstma võimast Nõukogudemaad väärikale kõrgusele ja kaitsma tema rinda vastase kallaletungide eest." Nõukogudemaal kehakultuur omab üleriikliku, üldrahvusliku tähtsuse. Sotsialistlik kord pakub piiramata võimalusi inimese igakülgseks kehaliseks arenemiseks. Selleks aitavad kaasa lühim tööpäev maailmas, hästi väljaarendatud tervishoidlike asutuste ja vahendite, spordiväljakute ja baaside võrk.

Kapitalistlikes maades ei saa sporti lahutada ärist. Ta on mõeldud töötajate eemalemeelitamiseks poliitikast ja sõdurite ettevalmistamiseks uuteks imperialistlikeks sõdadeks. Nõukogude Liidus on aga sport, võimlemine, sportlikud mängud, turism ja alpinism kehalise kasvatuse ja tahtekarastuse abinõudeks. Nõukogude sport on mõjuvamaid vahendeid töötajate elurõõmu, erksuse, julguse ja tervise tõstmiseks, valmistades neid ette sotsialismimaa kaitseks. Kehaline kasvatus on meil noorsoo kasvatuse lahutamatuks osaks. Nõukogude kehakultuur — on abinõu miljonite inimeste tervendamiseks. Tugevad kehaliselt ja vaimselt Nõukogude kehakultuurlased — oma isamaa patrioodid — partei ja valitsuse esimesel kutsel astuvad välja relvaga käes NSVL kaitsmisele. Lahingud Kaug-Idas, Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevene väljadel ja Karjala maakitsusel näitavad, et Punaarmee ja Punalaevastiku võitlejad omavad hea füüsilise ettevalmistuse.

Nõukogude kehakultuuri aluseks on üleliiduline kehakultuuri kompleks „Valmis tööks ja NSVL kaitseks“, mis pärineb aastast 1931, valitsuse otsusega 1. jaan. 1940. a. aga pandi kehtima uuendatud kujul. Uus kompleks taotleb veelgi suuremaid võimalusi kehakultuurilises arenemises, soodustades eriti inimese igakülgset väljaarendamist. Uus kompleks käsitleb võimlemist üldise kehalise kasvatuse lahutamatu osana, haarab endasse kõik spordialad, spordimängud, sõjalis-rakenduslikud spordialad, alpinismi ja turismi.

Üleliiduline kehakultuuri päev — see on üleskutse massilisteks võimlemisharjutusteks, harjutusteks üksikuil spordialadel, VTK normide sooritamiseks, kasvatama terveid, tugevaid ja mehiseid inimesi, kes on valmis tööks ja kaitseks.

Meie maal on noorusel piiramatud võimalused kehakultuuri harrastamiseks. Valitsus, ametiühingulised organisatsioonid, kolhoosid, vabatahtlikud spordiseltsid pühendavad kehakultuurile suurt tähelepanu ja rakendavad selleks suuri summasid.

Iga-aastased kehakultuuripidustused aitavad spordiorganisatsioonidel, töötades käsi-käes ametiühingutega, komsomoliga ja Osoaviahimiga, laialdaselt teostada sotsialistlikule ülesehitusele vajalikku kehakultuurilist tööd.

Kehakultuuri päeval kogunevad staadionidele ja spordiväljakuile, nagu alati, Nõukogude kehakultuurlased. Paraadidel mööduvad Nõukogude sportlased, demonstreerides oma hoiakut ja kehaehitust, demonstreerides oma saavutusi ja tervitades kehakultuurlaste parimat sõpra — seltsimees Stalin.

NSVL Mere-Sõjalaevastiku päev.

(27. juulil 1941.)

Punalaevastik, nagu Punaarmeegi — on Nõukogude inimeste uhkus. Mere-Sõjalaevastiku päev möödub meie maal suure üldrahvusliku pühana.

N. Liitu ümbritseb 14 merd. Merepiiri kogupikkus on 43 tuhat kilomeetrit. Laevastikul on suur tähtsus ja koht maa kaitsesüsteemis.

Kogu maailmas on tuntud N. Liidu kuulsad meresõitjad ja -uurijad Papanin, Tšeljuskin, Malõgin, Sedov jt. Vene tööliklassi revolutsioonilises võitluses sõjalaevastiku

mereväelased on rohkem kui üks kord välja astunud tsaari despotismi vastu. Esimese Vene revolutsiooni päevil a. 1905. Musta ja Balti mere mereväelased esitasid väljakutse tsaari valitsusele ja tõstsid üles revolutsiooni punase lipu. Mereväelaste ülestõus soomuslaeval „Potjomkin“ on üks hiilgavamaid momente 1905. a. revolutsioonis. Suure sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni algust tähistasid Talvepaleele suunatud suurtükilasad ristlejalt „Avrora“.

Kodusõja aastail võitlesid mereväelased kartmatult maal ja merel. Soomusrongid enamikus komplekteeriti mereväelastega.

Seltsimees Stalini algatusel organiseeriti a. 1918 Volga flotill. See purustas Kolčaki, Denikini, kaitses Tsaritsõnit ja Astrahani.

Flotillid moodustati Düünal, Dnepril, Bug'il ning Mustal, Kaspia ja Aasovi merel. Võitlustes inglise interventide tugevama laevastikuga andsid punalaevastiklased vastasele mõjuvaid lööke.

Pärast kodusõja lõppu otsustasid partei ja valitsus moodustada tugevama Mere-Sõjalaevastiku. Tähtsat osa Mere-Sõjalaevastiku kõvendamisel etendas Leninlik-Stalinlik Komsomol — Mere-Sõjalaevastiku šeff. Käsikäes stalinlike viisaastakute arenguga kasvas ka sõjalaevastik. Riigikaitseks eelarvega määratud summadest läheb teatav suur osa Mere-Sõjalaevastiku täiendamisele, kusjuures ehitatakse kaasaja täiuslikumaid sõjalaevu.

NSVL omab neli suurt sõjalaevastikku: Balti ja Mustas meres, Vaikses ookeanis ja Põhjameres. Kasvab Nõukogude Liit, kasvavad ka meie maa merepiirid. Eesti, Läti ja Leedu astumisega Nõukogude Vabariikide Liitu avanevad Balti mere laevastikule suured, laialdased edasiarenemise võimalused.

NSVL Mere-Sõjalaevastiku koosseisus on igasugust tüüpi sõjalaevu: lahinglaevu, lahingristlejaid, ristlejaid, miiniveeskjaid, allveelaevu, torpeedokaatreid jne. Väljaarendatud laevaehitustööstus tagab kaasaegsete moodsate sõjalaevade ehitamist ja relvastamist.

Nõukogude laevastik oma kaasaegse tehnikaga nõuab erilisi andekaid inimesi — neid meil on. Enamik punalaevastiklasi on igakülgset ja eriti sõjaliselt kõrgesti haritud, poliitiliselt ettevalmistuselt meie maa eeskujulikud kodanikud. Mere-Sõjalaevastiku kaadrid on täielikult andunud sotsialismile.

Parteilised ja parteitud bolševikud laevastikus jätkavad pidevalt oma täiendamist tehnilisel alal, õpivad tundma kehtivaid määrustikke ja eeskirju, täidavad täpselt juhtide korraldused ja hoiavad raudset distsipliini. Partei, valitsus ja seltsimees Stalin pidevalt hoolitsevad meie sõjalaevastiku tugevdamise eest.

Maa teeb kõik selleks, et varustada Mere-Sõjalaevastikku eeskujulikult kõige tarvilikumaga isamaa kaitseks. Meie Mere-Sõjalaevastik muutub järjest tugevamaks, võimsamaks, järjest hirmuäratavamaks sotsialismimaa vaenlastele.

Elagu Mere-Sõjalaevastiku päev!

Rahvusvaheline sõjavastane päev.

27 a. tagasi, 1. aug. 1914. a., algas esimene imperialistlik sõda. Imperialistlikud sõjaässitajad, taotles maailma varade ümberjaotamist, paiskasid sõtta rahvuse rahvuse vastu, sõbra sõbra vastu.

Sõda andis hiiglakasusid pankuritele, vabriku- ja tehaste omanikele, tööliste aga tähendab ta piirituid kannatusi. Kokku oli esimeses imperialistlikus sõjas — 10 miljonit

langenut, 20 miljonit haavatut ja vigastatut, umbes sama palju suri tagalas taudidesse, miljoneid leski, loendamatud hulgad hoolitsuseta ja kodutuid lapsi ning hävisid selles sõjas ka hiiglasuured materiaalsed väärtused.

Ainult (1914—1918. a.) sõja kaheksa viimase kuu jooksul Prantsuse, Inglise, Ameerika ja Saksa sõjaväed paiskasid vastase suunas välja üle 250 miljoni mitmesuguse kaliibriga mürsku. Ja see kõik tähendas nende varanduste ja rikkuste hävitamist, mis oli saavutatud inimkäte tööga.

Rööv sõda lõppes maailma uue jagamisega. Sotsialistlike parteide müüdadav ja äraandlikud liidrid, kes aitasid kodanlusel orjastada rahvaid, pasundasid pärast sõja lõppu, et nüüd on saabunud „igavene rahu“, et 1914.—1918. a. sõda oli „viimne“.

Ainult bolševikud, ainult Lenini-Stalini partei avaldasid rahvale tõtt: see sõda ei olnud viimne ega saanudki seda olla, kuna sõjad on kapitalistliku korra juures paratamatud; selleks et jäädavalt kaotada sõda, selleks tuleb hävitada kapitalism.

Lenini ja Stalini poolt loodud Kommunistlik Internatsionaal oma VI kongressil 1928. a. kutsus üles kogu maailma töötajaid esimese imperialistliku sõja alguspäeva — 1. augustit — muutma Rahvusvaheliseks sõjavastaseks päevaks.

Esimesele imperialistlikule sõjale järgnevaist aastaist ei ole ükski olnud rahuaasta. Iga aastanumber on seotud mingisuguse sõjaga.

Kommunistlik Internatsionaal ennustas kõigi maade töölisklassile, et kapitalistid valmistuvad uueks imperialistlikuks maailmasõjaks, mis kujuneb eelmisest hirmsamaks.

Praegu on see sõda käimas juba teist aastat. Kapitalistlikud riigid on jagunenud kahte leeri, ja uuesti käib võitlus maailma varade valitsemise pärast. Jälle hävib tuhandeid, miljoneid inimesi. Jälle haavatud ja vigastatud. Uuesti lesed ja kodutud lapsed.

Selle sõja imperialistlik, reaktiooniline iseloom, II Internatsionaali täielik ideoloogiline ja poliitiline pankrot ja sotsiaaldemokraatide äraandlik osa on selgunud töötavaile massidele. Massides suureneb protest ja rahulolematu imperialistliku sõja vastu, kapitalismi vastu.

Tänu targale stalinlikule poliitikale seisab Nõukogude Liit väljaspool teist imperialistliku sõda, kuivõrd vastumeelt see imperialistlikele riikidele ka on. NSVL rahupoliitika eest seisavad valvel võimas Punaarmee ja Mere-Sõjalaevastik. Rahu edasise kindlustamise ja NSVL piiride puutumatuses huvides on aga ka suur sotsialismimaa kiirendanud oma ülesehituse ja relvastatud jõudude väljaehituse tempot.

Meie rahvas tahab, et Nõukogude riik oleks hästi relvastatud, paremini kui vastane, et Töölis-Talupoegade Punaarmee omaks rohkem tanke, suurtükke, mürske, lennukeid ja igasugust muud relvastust.

Bolševikud ei ole patsifistid ega saa seda ka kunagi olema.

Bolševikud tunnustavad aga ainult õiglast sõda — mitteanneksiooni sõda, vabadussõda, mille eesmärgiks on kas rahva kaitsmine välise kallaletungi ja ta orjastamise katsete vastu, või rahva vabastamine kapitalismi orjusest, või, lõpuks, asumaade ja sõltuvate maade vabastamine imperialistide survest.

Täiesti vastu on aga bolševikud ebaõiglasele, anneksionistlikule sõjale, mille eesmärgiks on võõraste maade, võõraste rahvaste vallutamine ja orjastamine.

1. augustil Nõukogude Liidu rahvad ja kõigi maade proletaarlased teatavad ühiselt, et nad on imperialistliku sõja vastu. 1. augustil meie rahvas mobiliseerib kõik oma jõud NSVL — maailma kõigi töötajate isamaa — kaitsevõime edasiseks kõvendamiseks.

Valmistume Lermontovi mälestuspäeva tähistamiseks.

27. juulil täitub 100 aastat M. J. Lermontovi surmast. Sel puhul tähistab kogu Nõukogudemaa kõigis oma Liiduvabariikides selle geniaalse vene poeedi mälestamispäeva. Unustamatud väärtused, milledega rikastus vene kunst Čaikovski muusikaga ja Repini maalidega ning Puškini, Tolstoi ja Lermontovi kirjandusliku toodanguga, kuuluvad maailmakuulsuse omandanud tippsaavutuste hulka. Lermontov oma mässuliste värssidega, neis peituvate vaimustavate ja jõuliselt kehastatud inimesiksuse vabastamise ideedega on võitnud kogu Nõukogude rahvaste poolehoidu ja armastuse. „Literaturnaja Gazeta“ kirjutab: „... Lermontovi luule on teo- ja võitlusluule. Ta veenab meid õiguses vabadusele ja loomingule, ülistab mehisust, tahet, paindumatust ja kodumaaarmastust. See on põhjus, miks see luule on nii lähedane uue, sotsialistliku inimese mentaliteedile.

Lermontovi luules on loodud kartmatu inimese suurejooneline kuju, kes täis uhkust ja jõudu oma tulise hingega keeb vihast orjaliku korra vastu ning kannab lõpmatu armastust rahva vastu. Poeedi hääli kostab meie juurde sajandi tagant — me kuuleme selles neid tundeid ja mõtteid, mis alati vaimustavad eesrindlikku inimkonda...“

Kui suurt tähtsust omistatakse Lermontovile ja tema mälestamise tähistamisele, näitab juba see, et NSVL RKN määrusega on juba 29. oktoobrist 1939. a. moodustatud Üleliiduline Lermontovi Komitee, kelle ülesandeks on mälestuspäevade ettevalmistamine ja läbiviimine. Ka kõigis teistes liiduvabariikides on moodustatud vabariiklikud ja kohalikud Lermontovi Mälestamise Komiteed. Need komiteed peavad hoolitsema selle eest, et Lermontovi nimi ja tema loominguline tähtsus saaks omaseks ja tuntavaks kõigile Nõukogude rahvastele ja tema üksikkodanikele. Lermontovi teoste tõlkimine kõigi vennasvabariikide keeltesse rikastab nende vabariikide kunstilist kultuuri.

Ka need rahvad, kel veel äsja polnud oma kirjakeelki, võivad nüüd lugeda Lermontovi värse.

Enne revolutsiooni oli tõlgitud Lermontovi teoseid ainult üksikute rahvaste keelde, ent Nõukogude Liidus on Lermontovi teoseid ilmunud juba 42 keeles. Kuni 1916. aastani oli Venemaal Lermontovi raamatute üldtiraaž 33 000 eksemplari, Nõukogude Liidus aga kuni 1940. aastani 442 000. Praegu Lermontovi päevade eel valmistavad kirjastused kümneid uusi Lermontovi tekstide väljaandeid. Ilmub koguteoseid, üksikkõiteid ja üksikteoste massilisi väljaandeid. Ainult Goslitizdat annab välja juubelpäevaks enam kui miljonis eksemplaris Lermontovi raamatuid.

Eesti NSV Riikliku Kirjandusmuuseumi Bibliograafia Osakonna andmeil on meil avaldatud Lermontovi töid käesoleva aastani Eesti ajakirjanduses 77 juhtumil. Tema kohta avaldatud kirjutusi aga 10 juhtumil. Seega ei tohiks selle suure poeedi nimi olla ka meile enam võõras. Meie vabariikliku Lermontovi Komitee algatusel ilmuvad uute väljaannetena juuli algul:

1) M. Underi tõlkes Lermontovi luule valimik, mis on varustatud bibliograafiliste andmetega, 2) K. A. Hindrey tõlkes „Meie aja kangelanee“ uues väljaandes, 3) Üleliidulisel võistlusel parimaks osutunud „Lermontovi biograafia“ — Ivanov. Meie tähtsamad kirjanduslikud ajakirjad „Looming“ ja „Viisnurk“ avaldavad Lermontovi erinumbreid. „Viisnurgas“ ilmub Eichenbaumi sulest „Ülevaade Lermontovi loomingust“. Peale eespoolnimetatute lööb hoogsalt kaasa kogu meie

ajakirjandus, avaldades mitmesuguseid artikleid ja kirjutusi, mis on ühenduses Lermontovi elu ja loominguga. Kuigi Lermontovi teoste ja tema kohta käivate tööde kirjas-tamine on üheks tähtsamaks kirjaniku populariseerimise vahendiks, haaratakse siiski Lermontovi päevade ettevalmistust kõigil kultuurielu aladel.

Moskva Ajaloolise Muuseumi saalides korraldatakse üleliiduline Lermontovi näitus. Sellele näitusele koondatakse kõik Lermontovi saadaolevad käsikirjad, tema ilmunud teosed, mis on avaldatud mitmesugustes keeltes, kirjutused ja uurimused, mis käsitlevad Lermontovi elu ja loomingut. Näitusele koondatakse ka tema teoste loodud illustrat-sioonid ja muusika. Kõik pildimaterjal, maalingsud ja skulptuurid, mis on ühenduses ta elu ja tööga.

Ka meil Tallinnas korraldatakse analoogiline ja samasisuline näitus, kuhu püütakse koondada kõik meie võimaluste piirides saadaolevad materjalid — vastavalt Lermontovi vabariikliku komitee otsusele avatakse Lermontovi Tallinna näitus 26. juulil s. a. Hiljem viiakse sama näitus Tartu ja võimaluse korral ka teistesse provintsiikeskustesse.

Neil näitustel on laiadel rahvahulkadel võimalus tutvuneda Lermontovi elu ja loo-minguga ning saada ülevaade meil leiduvaist materjalidest, mis käsitlevad selle suure kirjaniku elu ja tööd. Kõik kohalikud linnad, klubide ja rahvamajade raamatukogud ning lugemislauad peaksid aga tähistama Lermontovi mälestamispäeva ja korraldama omal algatusel kohalikke Lermontovi pisinäitusi ja tähistamisi. Kohalikus raamatukogus või lugemislauas jätkub juba sellestki, kui suudetakse aukohale välja panna mõned üksikud kirjaniku teosed ja saadaolevat muud materjali. Ka päevakohane seinaleht aitab seejuures keskendada külaliste tähelepanu huvipunkti.

Lermontovi Juubeli Komitee pleenumi andmeil töötab praegu üleliiduliselt sadu teat-reid Lermontovi teoste lavastamisega. Ta parim näidend „Ma s k e r a a d“ kantakse ette üle 50 teatris. Nende seas Armeenias, Tšuvaššias, Kazahstanis, Dagestanis, Tadžikistanis, Krasnojarski kraisis ja paljudes teistes vabariikides ja oblasteis. Draamat „His pa a n - l a s e d“ valmistavad ette üle 20 teatri, nende seas Turkmeenia, Altai krai ja Omski teat-rid. Lermontovi kolmas draama „K a k s v e n d a“ on õppimisel ja ettekandmisel üle 330 teatris. Samuti mängitakse ka „M e i e a j a k a n g e l a s e“ dramatiseeringut ning „L a u l k a u p m e e s K a l a š n i k o v i s t“. Ooperiteatris läheb aga suure menuga kõikjal Rubinsteini muusika ooper „D e e m o n“.

Need kuus lavateost on Lermontovi draamakirjanduse põhivara. Lermontovi juubeli eel aga on rakendatud tema teisi kirjanduslikke palu ning need ümber töötatud ja kohan-datud lavale. Nii on valminud Lermontovi aineil kuus uut ooperit. Nende seas: 1) Alek-sandrovi „B e l a“, 2) Assafjevi koomiline ooper „K a s s i i r i a b i k a a s a“, 3) Degtja-revi — „V ü r s t i t a r M a r y“. Ka on valminud Assafjevi ballett „A š i k - K e r i b“.

Meie teatrites on varem lavastatud ooper „Deemon“ ja „Maskeraad“. Lermontovi juubeliaastal võetakse uuel hooajal ka meie teatrites repertuaari Lermontovi teoseid.

Meil aitavad tõhusalt kaasa Lermontovi juubeli tähistamisel ka Raadiokomitee ja Lektorium-Raadiokomitee valmistab ette niihästi sõnalisi kui ka muusikalisi saateid, mida võime jälgida igaüks oma kodus või korraldades ühiskuulamist. Lektorium aga hoolitseb vastavate teadlike lektorite kaadri eest, korraldab ise Lermontovi mälestamise tähistamiseks vastavasisulisi ettekandeid ning saabab ka selleks eriliselt ettevalmistatud lektorid väljapoole Tallinna esinema.

Lermontovi mälestamise tähistamine võib toimuda kogu käesoleva aasta ulatuses, kuid haripunktiks osutub 26. juuli, mil avatakse Tallinnas Lermontovi mälestamise tähis-tamise näitus, ning sama päeva õhtul toimub „Estonia“ kontsertsaalis Lermontovi mäles-tamise tähistamiseks aktus.

Et viia Lermontovi pärandi laiaulatuslik propaganda laiadesse rahvahulkadesse, selleks tuleb kaasa aidata kõigil kultuurilistel organisatsioonidel ja asutustel — kõik koolid, rahvamajad ja ametiühingute kultuurklubid hoolitsevad selle eest, et nende õpilaste ja liikmeskonna seas leviks Lermontovi nimi, tema tähtsus ja selle suure kirjaniku loomingu pärand. Lermontovi päevadeks peab ette valmistuma väärikalt, sest need päevad on Nõukogude kultuuri tõeliseks pühaks.

Toimetuselt. Ulevaade Lermontovi loomingust ilmub järgmises numbris.

JOH. KAIS.

V. G. Belinski 130. sünnipäeva puhul.

V. G. Belinski,
sündinud 13. VI 1811, surnud
7. VI 1848.

Vissarion Grigorjevič Belinski oli geniaalne vene kriitik ja publitsist, kelle nimi on lahutamatu seotud ka revolutsioonilise võitluse ajaloo Venemaal. Selles võitluses kuulub Belinskile kui revolutsioonilisele demokraadile aukoht. Tema suurt ajaloolist osa on hinnanud kõrgesti ta lähemad järelkäijad — N. G. Černõševski, N. A. Dobroljubov ja teised, kes seisid revolutsioonilise liikumise eesotsas 60-ndail aastail 19. sajandil. V. I. Lenin pidas Belinskit vene sotsiaaldemokraatia eelkäijaks, nende revolutsiooniliste võitlejate innustajaks, kelle mõte „umbes poole sajandi kestel, ligikaudu möödunud sajandi 40-ndaist kuni 90-ndate aastateni . . . ennenagemata, metsiku ja reaktiivse tsarismi surve all otsis ahnelt õiget revolutsioonilist teooriat“ (Lenin).

Belinski lapsepõlv möödus Čembari linnakeses Pensa kub. Need aastad jätsid talle ainult kurbi mälestusi. „Ma olin võõras oma kodus,“ nii iseloomustab ta oma noorusaastaid. Rasked olid ka Belinski kooliaastad Pensa gümnaasiumis, kus ta — oma ütluse järgi — „elas kehvuses, rändas ühest viletsast korterist teise, viibis põlatud inimeste keskel.“

Moskva ülikoolis võis Belinski ainult 2 aastat õppida. Ta kirjutas seal tragöödia „Dmitri Kalinin“, milles süüdistas tulise vihaga neid, kes orjastavad teisi, endasarnaseid olendeid, ja rõõvivad neilt kalleima aarde — vabaduse.

1832. a. heideti B. ülikoolist välja. Sellest ajast peale pühendas ta ennast kirjanduslikule tegevusele, mis aga ei kergendanud ta eluraskusi ainelisest küljest.

Belinski maailmavaate kujunemine tegi läbi mitu astet. Algul mõjutas teda Schellingi idealistlik filosoofia. Hiljem muutus ta Hegeli idealistliku

dialektika vaimustatud pooldajaks. Sotsialistide-utopistide (Saint-Simon'i, Proudhon'i) teoste mõjul haarasid teda sotsiaalsed probleemid. Lõpuks a. 1842 tutvus Belinski Feuerbachi materialistliku filosoofiaga, mis jättis temasse otse põrutava mulje. Sellega algas Belinski elus uus, tähtsaim ajajärk. Kindla usuga sotsialismisse asus ta kirjanduslikule tööle Peterburis, ajakirja „Otečestvennõje Zapiski“ kriitika osa toimetajana. Selles ajakirjas ilmusid ka Belinski kuulsad kirjanduskriitilised kirjutused Puškini, Lermontovi, Gogoli ja Koltsovi kohta.

Belinski kaitses ja propageeris realistlikku kirjandust, mida kannab võitlusvaim kõrgete ühiskondlike ideaalide eest ja rõhutud hulkade vabastuse eest. Ta võitles ehtsa rahvakirjanduse ja rahvakunsti eest ja näitas vene kirjanduse arengule ta õige tee.

Belinski vihkas kõigest hingest Nikolai I bürokraatlik-politseilikku režiimi, mis oli sügavalt vaenuline rahva haridusele, püüdis matta ja lämmatada kõike mõistlikku, õilsat, edasiviivat ja toetas pimedust, harimatust, rumalust. Belinski võitles hariduse ja kultuuri eest, protesteeris tolle aja kasarmuvaimu vastu koolielus. Oma kuulsas kirjas Gogolile kirjutab Belinski: „Venemaa näeb oma pääsmist... tsivilisatsiooni, hariduse ja humaansuse edusammudes. Ta vajab... et rahvas ärkaks inimväärikuse tunne, mis niipalju sajandeid on kaotatud poris ja sõnnikus, ta vajab õigusi ja seadusi, mis ei põhine kiriku õpetusel, vaid kanel mõistusel ja õiglusel, — ja võimalikult nende ranget täitmist... Kõige elavamad, ajakohasemad rahvuslikud küsimused Venemaal on nüüd: pärisorjuse hävitamine, ihunuhtluse kaotamine...“

Selle kirja pärast tahtsid tsaarisandarmid Belinski vangistada ja kindlusse heita. Aga nad jäid hiljaks: eluraskused murdsid Belinski tervise ja ta suri 7. juunil 1848. Surmavoodiski olid ta mõtted rahva seas:

Pilk tal vaimustusest säras,
rahva keskel väljakul —
näis talle — seisid ta
ja kõneles...

(N. Nekrassov).

Belinski oli ka silmapaistvaks kujuks vene pedagoogikas 19. sajandil, kuigi ta ei pärandanud meile pedagoogilisi eriteoseid. Oma vaateid kasvatus- ja haridustööle väljendas ta kuulsais kirjandus-kriitilistes teostes, ja need väljendused on samavõrd kaalukad ja printsiipiaalsed kui ta kirjanduslik-publitsistlikud põhimõtted.

V. I. Lenin iseloomustas Belinski tegevust kui kõige laiemate töötava rahva hulkade huvide väljendust võitluses rahva elementaarsete õiguste eest, mida rikkusid pärisorjuslikud asutused. Samas suunas arenesid ka Belinski pedagoogilised ideed. Ka hariduse alal olid töötava rahva algelised õigused pärisorjusliku korra poolt porri tallatud. Need viletsad hariduse raasukesed, mida töörahvas tol ajal võis üldse saada, ei suutnud kujundada inimese isiksust, vaid pigemini surusid teda maha. Belinski pedagoogiliste otsingute keskpunktis seisiski ikka i n i m e s e kasvata-mise probleem, vastandina valitsuse poolt taoteldava seisusliku ja kitsa erialalise kasvatus eesmärkidele. „Esialgne kasvatus peab nägema lapses mitte ametnikku, mitte luuletajat ega käsitöölisi, vaid inimest, kes hiljem võiks olla selleks või teiseks, jäädes ikka inimeseks... Kes ei ole saanud

kõigepealt inimeseks, see on halb kodanik," kirjutab Belinski. Selle keske probleemi — inimese kasvatamise probleemi ümber on koondunud kõik Belinski pedagoogilised mõtted, mida kannab üks põhiidee — võitlus töötava rahva huvide eest.

Belinski pedagoogilised ideed arenesid koos ta filosoofiliste tõekspidamiste kujunemisega ja tähistavad lõpuks vene pedagoogika lähene-mist materialismile. Juba enne tutvumist Feuerbachi materialistliku filo-soofiaga kirjutab Belinski: „Kasvatus on suur töö, ta otsustab inimese saatuse . . . Mõistlik kasvatus teeb ka oma loomult kurja inimese kas vähem kurjaks või koguni heaks, arendab teatava astmeni kõige nürimad võimed ja võimalust mööda inimsustab kõige piiratuma ja madalama loomuse; nõnda metsik taim, kui ta aeda istutada ja kui aednik ta eest hoolitseb, kannab toredamaid õisi ja maitsvamaid vilju.“

Hiljem täpsustas Belinski seda vaadet ses mõttes, et kasvatus peab tuginema pärvuslikele dispositsioonidele inimese loomuses. Kasvatus parandab neid looduslikke omadusi, mis inimene on sündides kaasa saanud. Locke'i väide, et lapse hing on puhas valge tahvel, vajab paran-dust: „Ei! Lapse hing ei ole mitte valge tahvel, vaid puu seemnes, inimene võimaluses. Laps on noor kahvaturoheline võrse, mis alles ilmub terast; aga kasvataja on aednik, kes hoolitseb selle võrse eest.“ Need täiendavad seletused, mis nõuavad kasvatustöö kohandamist reaalsete võimalustega, lapse individuaalsete omadustega, tegi Belinski ajajärgus, mil ta pöördus idealismilt reaalse tõelikkuse poole.

Nagu Hegel, nii kirjutab ka Belinski kahest kasvatusel liigist — kodune, perekondlik kasvatus ja ühiskondlik kasvatus, mille peamiseks eesmärgiks on lapse vaimsete võimete arendamine ja lastele teadmiste andmine. Lapsed peavad saama esialgse kasvatusel kodus, seega on kodune kasvatus üldise kasvatustöö orgaaniliseks osaks. Õige kodune kasvatus on ka õige koolikasvatuse eelduseks ja tingimuseks.

Aga milline oli kodune kasvatus Belinski ajal Venemaal? Belinski ütles täie selgusega, et Venemaal kodust kasvatust veel ei ole. „Maailmas on ilmatu palju vanemaid, kuid vähe on isasid ja emasid.“ Kui pere-kondades antakse mõnesugust kasvatust, siis on see „looduslik kasvatus, kasvatus mitte kaudses, vaid selle sõna etimoloogilises tähenduses, s. o. toitmine, — kasvatus lihtrahvalik, väikekodanlik“, milles puudub kava-kindlus, mõistlik idee.

Ka ühiskondliku kasvatuse kohta oleks pidanud Belinski sedasama ütleva, ja ta tegigi seda, kuid tsensuurilude tõttu ainult kaudselt, kaju-tades teostuva ideaalina seda, mis tollaegsel Venemaal oli teostamatu. Nii kirjutab ta juba oma esimestes töödes paljutähendavalt: „Tarvis, et meil oleks oma tööga loodud haridus, omal kodupinnal üleskasvatatud haridus . . . Tuleb aeg, mil haridus levib laia vooluna . . . Aga nüüd on meil tarvis õpetust! õpetust! on tarvis haridust.“ Kas ei kõnele siin Belinski maskeeritult sellest vaimsest näljast, mille all kannatas vene töötav rahvas hariduse puudusel!

Hariduse sisus pidas Belinski väärtuslikumaks osaks algul humani-taarteadusi, hiljem aga, Feuerbachi mõjul, hakkas ta tuliselt pooldama loodusteaduslikku haridust, mis soodustab dialektilise mõtlemise (mõis-

tuse) arenemist ega lase domineerivale kohale õpetuses formaalselt loogilist mõtlemist (B. järgi — aru). Sellest leiab ta ka õige metoodilise tee lapse individuaalseks käsituseks; last rahuldab kõik see, mis elustab tema kujutlusvõimet, fantaasiat.

Materialistlikud põhjendused on Belinskil ka õpetuse näitlikkuse kasuks. „Näitlikkus on materiaalne ja meeleline abistav vahend, et päästa vaeseid lapsi tapvast, andeid mahasuruvast, kuivast ja surnud abstraktsusest, mida nii armastavad idealistid. See näitlikkuse suur tähtsus põhineb inimese loomusel, kellel ka kõige abstraktsemad mõisted ikkagi pole midagi muud, kui peaaegu organite tegevuse tulemus.“

Õpetuses on erilise tähtsusega süsteemipärasus. Süsteem iga aine käsitluses on õpetuse arendava mõju esimeseks tingimuseks. „Heita kõrvale süsteem — see tähendaks tagasi minna ürgaja barbaarsusele . . . Nii-pea kui asi puutub teadusse, on peamine asi süsteem, kord.“

Kuid Belinski ei pea õpetuse süsteemipärasust samaks, mis sünteetiline meetod õppeaine esitamisel õpperaamatus. Laps ei saa toime teaduse aluste omandamisel ilma õpetaja abita. Õpetaja ülesandeks on teha lastele arusaadavaks, vastuvõetavaks see õppematerjal, mis õpperaamatus on antud deduktiivses, sünteetilises käsitluses. „Üle minna analüüsilt sünteetile, tuletada näidetest reeglid — see on kõige kasulikum õppeviis. Selle üle meie ajal enam keegi vaidlema ei hakka.“

Koolikorralduse alal huvitas Belinskit kõige rohkem algõpetuse probleem, mida ta pidas eriti tähtsaks. Ta ei võinud leppida sellega, et rahvakool oli hooletusse jäetud, et „üldine arvamine nõuab laste esialgseks õpetamiseks mõnesuguseid, jah, viletsaid õpetajaid ja määrab neile mõnesuguse, jah, kehva tasu!“

Protestina säärase olukorra ja Nikolai-Venemaa seisusliku haridussüsteemi vastu esinebki Belinski nõue — kasvatada ennekõike inimest, isiksust. See idee sai aksioomiks kõigile eesrindlikele vene pedagoogidele 19. sajandi teisel poolel. Selle lipu all võitlesid nad üldharidusliku kooli eest, kui seda ähvardas hiljem ühekülgne eriaimeline kool.

Juba see lühike ülevaade Belinski pedagoogilistest tõekspidamistest näitab, et ta varajasema vabastusliikumise väljendajana omab tähtsa koha ka vene pedagoogilise mõtte arengus: teda võib lugeda demokraatliku pedagoogika rajajaks Venemaal. Belinski pedagoogilisi ideid arendasid edasi N. G. Černõševski ja N. A. Dobroljubov, metoodilisel alal aga K. D. Ušinski jt.

* * *

1840. a. kirjutas Belinski kaugel enägelikult: „Kadestame oma lapselapsi ja lapselapselapsi, kellele saatuse poolt on määratud näha Venemaad 1940. aastal — seismas haritud maailma eesotsas, andmas seadusi nii teadusele kui kunstile ja vastu võtmas harrast austusavaldust kogu haritud inimkonnalt.“

Need prohvetlikud sõnad on nüüd teostunud. Nõukogude Liidu suur rahvastepere austab Belinskit kui oma ajaloolise mineviku suurimat, parimat inimest, keda kandis alati võitlusvaim rõhutatud rahvahulkade vabastamiseks.

Pioneeride laagrite ülesanded.

Vladimir Iljič Lenin ütles, et nimelt noorsool „seisab ees lõpule viia, lõpetada kommunismi asi, nimelt tema ees seisavad veel lahingud kommunismi eest, ja ta peab astuma vastu neile lahinguile tugevana, tervena — terasest närvidega ja raudsete lihastega“.

Pöördudes Novaja-Uda õpilaste poole kirjutas seltsimees Stalin: „Soovin teile tervist ning edu õpinguis ja ühiskondlikus töös. Loodan, et lõpetate edukalt õpingud ja et teist saavad energilised, vilunud töötajad, keda vajab meie maa.“

Neis Lenini ja Stalini sõnades on formuleeritud kasvava põlvkonna kommunistliku kasvatuses olemus. Nõukogudemaa lapsed peavad kasvama suure sotsialismimaa kultuurseiks, tugevaiks, julgeiks, tahtejõuliseks ja teadlikeks kodanikeks, kes suudavad auga kaitsta oma kodumaad, inimesteks, kes on lõpuni truud Lenini-Stalini asjale.

UK(b) Partei XVIII kongress tõstis esile tähtsaima ülesandena — hulkade kommunistliku kasvatuses. Laste kommunistlikus kasvatuses on suur tähtsus pioneerlaagrite töö.

Õieti korraldatud laagrielu tugevdab teadlikku distsipliini pioneeride keskel, avardab nende teadmisi mitmesuguste teaduste alalt, annab neile sõjalisi oskusi ja töövilumusi, karastab lapsi; elutingimused laagrites soodustavad laste kasvatamist kollektivismi vaimus.

Töö pioneerlaagrites tuleb üles ehitada laagrist osavõtjate õpilaste isetegevusele ja initsiatiivile. Suurt tähelepanu pööratakse laagrites pioneeride sõjalis-kehakultuurilise töökasvatuse küsimustele. Kommunistlike noorte organisatsioonid seavad iga laagris viibiva pioneeri ülesandeks täita normid OVTK märgi saamiseks; et aga täita need normid, on tarvilik suur ettevalmistav kehakultuuriline töö.

Osoaviahimi organisatsioonid on kohustatud organiseerima pioneeride laagrites sõjaasjanduse tundmaõppimist, õpetama meie pioneere tabavalt laskma, kasutama gaasikaitsetorbikut, õpetama luuret.

Osoaviahimi komandörid ja instruktorid, koos laagri töötajatega, võivad organiseerida huvitavaid sõjamänge, militariseeritud retki ööbimistega ja teisi huvitavaid üritusi.

Peetagu meeles, et retkede, sõjamängude, spordivõistluste ja kollektiivse töö kestel kujuneb laagris kollektivism, ausus, julgus, karastub tahe. Seesugune töökorraldus laagris soodustab igakülgselt arenenud ja meie kodumaale truude laste kasvatamist.

Pioneerlaagrites teostatakse suur massilis-poliitiline töö lastega. Poliitilis-kasvatustööd tuleb korraldada lastega, arvestades nende huve ja eaerinevusi. Pioneerlaagris rohkem kui kusagil mujal on olemas kõik võimalused viljaka kasvatustöö korraldamiseks lastega.

Poliitilis-kasvatustöö lastega ei või piirduda ainult vestlustega, poliitilise informatsiooni ja ajalehtede lugemisega. Säärane töökorraldus ei ole õige. Võimatu on kujutella poliitilis-kasvatustööd nii kitsalt.

Kuidas teostada poliitinformatsiooni.

Reeglina viiakse poliitinformatsioon läbi salkade kaupa. Poliitinformatsioonil ei tule lubada pikki ja kuivi ettekandeid. Informatsioonis esinevaid sündmusi peab kirjeldama ereda ja elava jutustusena. Poliitinformatsiooni kestus — mitte üle 20—30 minuti. Harilikult annab poliitinformatsiooni pioneersalga juht. On soovitatav anda poliitinformatsiooni kord nädalas. Ent poliitinformatsiooni võib anda ka sagedamini, kui selle aja kestel on olnud eriti tähtsaid sündmusi kodumaal või sealpool piiri.

Seltsimeestele, kes annavad poliitinformatsiooni, olgu põhireegliks hästi selleks ette valmistuda ega lubada juhtumeid, et poliitinformatsioonile tulevad ettevalmistamata seltsimehed.

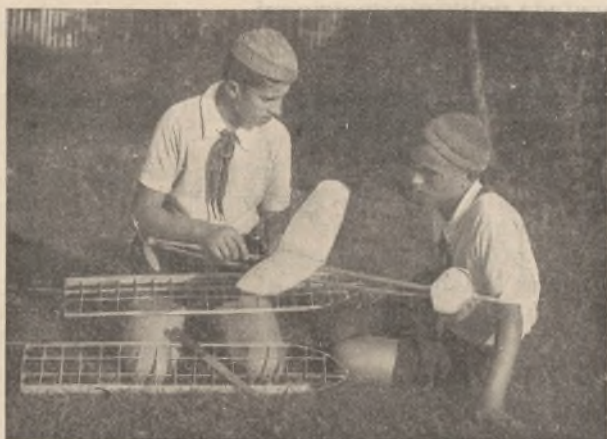
Vestlused ja ilmekas lugemine.

Lapse kasvatamisel etendab üht vastutavat osa raamat. Lapsed armastavad väga huvitavaid raamatuid lugeda. Seepärast peab iga pioneerlaager varustuma ilukirjandusliku raamatukoguga. Rahvahariduse organite ülesandeks on kooliraamatukogudest parimad raamatud pioneerlaagritesse saatmiseks välja valida. Vaja, et laagritesse satuksid parimad raamatud eesti kirjandusest ja tõlketeostest. Raamatuid võib kasutada mitte ainult laste individuaalseks lugemiseks, vaid ka ilmekaiks vestlusiks ja deklamatsiooniks salkades, lülides ja üksikuis lasterühmades. Jalutuskäikudel metsa ja peatustel retkede ajal võib vestelda Vladimir Iljč Lenini, Josif Vissarionovič Stalini, Vjačeslav Mihhailovič Molotovi, Sergei Mironovič Kirovi, Sergo Ordžonikidze, Kliment Jefremovič Vorošilovi, Semjon Mihhailovič Budjonnõi ning teiste meie partei ja valitsuse juhtide elust ja tegevusest.

Jutustada eesti tööliste ja talupoegade revolutsioonilisest võitlusest kapitalismi vastu. Jutustada eesti rahva kuulsaist poegadest, põrandaaluslasist-bolševikest Viktor Kingissepast, Jaan Kreuksist, EK(b)P ja ENSV valitsuse otsustest ja määrustest, eesti rahva saadikuist NSVL Ülemnõukogus.

Meie lapsi huvitab tuhat mitmesugust küsimust. Läbi lugeda hea jutustus on muidugi huvitav, aga mitte vähem huvitav on kuulata elavat, suurtest sündmustest otsest osavõtjat. On hea kutsuda laagritesse vanu põrandaaluslasi-bolševikke, neid, kes istusid rahva asja eest kodanliku Eesti vanglais; kutsuda stahhaanovlasi meie käitistest, Nõukogude Liidu sangareid, NSVL Ülemnõukogu ja ENSV Ajutise Ülemnõukogu saadikuid, Punaarmee komandöre ja punaarmeeelasi, teadlasi, insenere, tehnikuid, kirjanikke. Võib korraldada väga palju sütitavaid vestlusi pioneerlaagris. Laagriperiood ühtib säärase ajalooliste tähtpäevadega nagu 21. juuni — kapitalistliku korra kukutamise päev Eestis, Üleliiduline kehakultuuripäev, Sõja-Merelaevastiku päev, Sõjavastane päev, ENSV NSV Liitu vastuvõtmise päev, Stalinliku Aviatsiooni päev.

Kõik need üritused tuleb hoolsasti ja hästi ette valmistada, et nad teostuksid huvitavalt ja sisukalt. Seesuguste ürituste edu pandiks on laste eneste initsiatiiv, mida tuleb igati ergutada ja õigeisse rööpaisse juhtida.

Noored aviomodelite valmistajad.

Olgu näide sellest, kuidas ette valmistada ja läbi viia Sõjavastane päev laagris. Korraldada igas salgas vestlus imperialistlikust sõjast, organiseerida deklamatsioone ilukirjandusest kodusõja kohta, punaarmeeelaste ja piirivalvurite elu kohta. Ja Sõjavastasel päeval ette võtta kogu laagriga kahepoolne sõjalis-taktikaline mäng, aga kui läheduses on teine pioneeride laager, organiseerida sõjamäng mõlema laagri vahel. Pärast mängu lõppu teha kokkuvõtteid ehk, nagu ütlevad komandörid, ette võtta sõjamängu läbiarutamine. Öhtul aga korraldada Sõjavastasele päevale pühendatud miiting. Iga pioneeride salk võib välja anda seinalehe, valmistada montaaže ajalehelõigetest ja lõikeid ajakirjadest, mis peegeldavad Nõukogude Liidu ja Punaarmee võimsust ning ta esmajärgulist tehnikat ja kuulsaid kangelasi.

Eriti huvitab nõukogude lapsi lennu- ja mereasjandus. Lapsi huvitavad mitte ainult kaasaegsed saavutused õhujõudude ja merelaevastiku arengus, vaid ka nende arengu ajalugu. Sellepärast peab juht õhuasjanduse ja Sõja-Merelaevastiku arenemise küsimustega täiesti kursis olema. Väga huvitavalt võib jutustada vennaste Montgolfier'ide esimese õhupalli lennust Prantsusmaal; Nõukogude Liidu sangarite V. Čkalovi, G. Baidukovi ja A. Beljakovi otselennust Stalini marssruudi järgi ja nende kangelaslikust otselennust Moskva — Põhjanaba — P.-A. Ühendriigid; lennust Moskva — Põhjanaba — Ameerika, mille teostasid N. Liidu sangarid M. Gromov, A. Jumašev ja S. Danilin; naislendurite V. Grizodubova, P. Ossipenko ja M. Raskova kangelaslikust otselennust marssruudiga Moskva — Kaug-Ida; sms Čerevičnõi ekspeditsioonist kõrgeisse laiusesse lennukil „SSSR N—169“ ja rida teisi huvitavaid jutustusi. Tarvis, et iga vestlus, mis jutustab kuulsaist Stalini kotkaist, sangareist-lendureist, oleks korralikult ette valmistatud. Mis tähendab — ette valmistatud? Kas tuleb ainult jutustajal ette valmistuda? Mitte milgi juhul. Tarvis, et vestluseks valmistuks iga pioneer, iga lüli, iga salk — kogu laager. Valmistagu lapsed montgolfier'sid ja lasku neid pidulikult üles. Joonistagu lapsed ise

lennu trassi ja kaardi, seadku üles sangarite-lendurite portreed ja jutustagu nende elulugusid. Lõpuks kuulutada välja laagris võistlus parimale Nõukogude lennuasjandusele pühendatud joonisele.

Lapsed võivad tegelda aviomudelite ettevalmistusega ja korraldada võistlusi noorte aviomodelleerijate keskel. Nooremate rühmade lapsed võivad korraldada mängu paberist aviomudelitega. Väga hea, kui kogunemisele sõidab lendur ja ise jutustab lastele nõukogude lendurite elust.

Seinalehe ülesanded pioneeride laagris.

Laagris elades saavad lapsed iga päev üha uusi muljeid. Nendest jutustavad nad meeleldi salga- või laagrilehe veergudel. Siin on tarvis juhtide ja pedagoogide tõsist abi lastele, et nad aktiivselt osa võtaksid huvitavate seinalehtede koostamisest. Pole halb organiseerida seinalehes naljanurk, aga parem on välja anda üldlaagri humoristlikku ajalehte, „laagri krokodilli“ taoliselt jne. Õpetaja ja juht peavad ajalehe ümber aktiivi organiseerima. Ajaleht võib huvitav olla sel juhul, kui ta on hästi kujundatud värviliste pealkirjadega, karikatuuride ja fotodega. Hästi koostatud ajaleht hõlbustab mõnevõrra salga- ja laagrijuhtide tööd.

Laagri klubi.

Laagri pioneeride klubi on kultuur-massilise töö keskuseks. Klubis veedavad lapsed suurema osa ajast. Siin nad loevad raamatuid, ajalehti, ajakirju ja mängivad armastatud mängu. Soovitav on korraldada teatavil päevil ja kindlaks määratud kellaajal ettelugemist, vestlusi diapositiivide näitamisel, maleturniire jne. Raadioharrastajate abil pole raske klubi radiofitseerida ja raadio kuulamise tunde korraldada. Võib organiseerida mitmesuguseid lõbusaid õhtuid: nalja-, mängude, kunsttükide, mõistatuste, atraktsioonide õhtuid jms. Klubi tuleb hästi sisustada ja kaunistada loosungitega ning partei ja valitsuse juhtide piltidega. Siinsamas peab hoitama salkade lipud, sarved ja trummid, nähtaval kohal olgu üles riputatud maailmakaart, NSVL ja meie vabariigi kaart. Rohkesti ruumi olgu klubitöös salkade, lülide ja üksikute laste loova töö näitamiseks. Selleks on hea organiseerida laagrist osavõtjate tööde näitus: aviomudelid, kivide, taimede ja liblikate kollektioonid, pildid ja joonistused, voolimistööd, käsitööd, mitmesugused huvitavad leiud. Kui laagril on suured ruumid, siis võib organiseerida noorte tehnikute, kunstnike ja naturalistide nurga.

Klubis peab olema komplekt materjale joonistamiseks, voolimiseks ja väikegi komplekt muusikariistu orkestri jaoks. Kõike seda on parem hoida sumadanides, et tarbe korral võtta neid kaasa jalutuskäigule, ekskursioonile.

Tööl klubis on edu ainult siis, kui sellest võtavad osa lapsed ise. Sellest järeldus, et laagrijuhtidel tuleb oma töös tugineda alalisele lasteaktiivile.

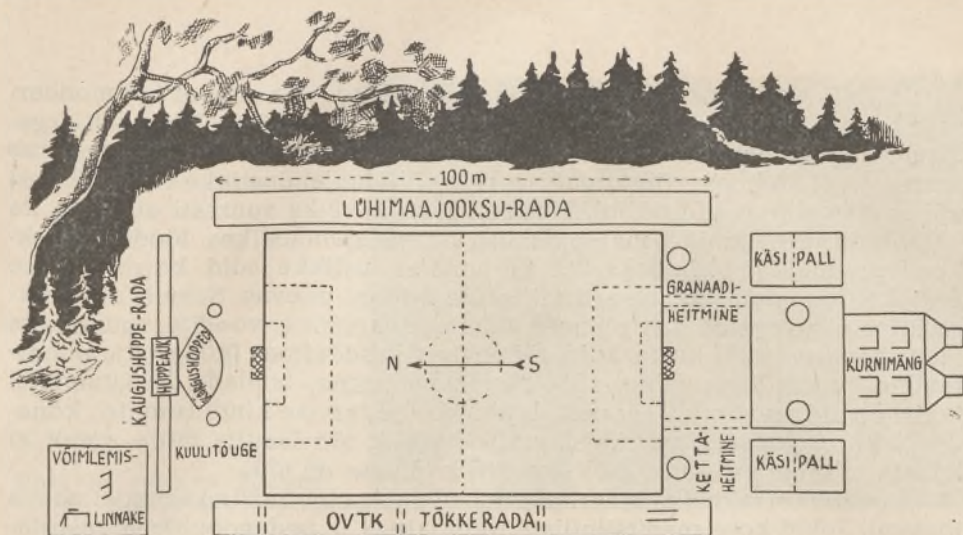
*Start. Taamal spordiväljak
(vt. plaan kõrvaloleval leheküljel).*

Kunstilise isetegevuse küsimusi.

Laagris viibivate laste keskel on palju laulu, muusika, tantsude ja deklamatsioonide harrastajaid, nende hulgas mitte vähe andekaid. Laagri juhtidel on tarvis niisuguseid lapsi üles leida ja nendega töötada. Pioneeride laagris võib korraldada võistlusi parima tantsija, parima laulja, parima lugeja, deklamaatori jne. nimele. Laagris võib organiseerida oma koori, korraldada kirjanduslik karneval. Pole halb korraldada lülide ja salkade vaheline võistlus massiliste koolilaulude, pioneeride laulude, tantsude ettekandmises, organiseerida ettevalmistatud isetegevusõhtuid. Kui laagri käsutuses on summasid või kui kokku leppida teatri kollektiiviga pioneeride laagri šefluse korras, siis on võimalik kutselise teatri artistide väljasõit laagrisse. Need on laagri poliitilis-kasvatustöö põhimised küsimused.

Kool ja pioneeride laager.

Lapsed sõidavad ära pioneerlaagrisse, aga kas peab kool laagrite organiseerimisest kõrval seisma? Ei milgi juhul. Kool peab aegsasti tegema suurt selgitustööd laste hulgas pioneerlaagrite tähtsusest. Igale laagrisse minejale või lasterühmale, kes sõidavad laagrisse, annab kool ülesandeks koguda vajalikku materjali, mida võiks kasutada koolis õppeaasta kestel. Iga pioneer või õpilane võib koguda herbaariumi taimedest, mis kasvavad laagri territooriumil, koostada putukate ja põllunduse kahjurite kogu; koguda kive, tigukarpe; üles joonistada paljandite kihid, maalida ilusaid maastikke. Häid kinke võivad pioneerid ja õpilased tuua oma koolile, on tarvis ainult juhtida laste initsiatiivi õiges suunas. Siin võivad palju korda saata õpetajad, kes lähevad pioneerlaagritesse töötama. Kool saatku pioneerlaagritesse parimaid õpetajaid, kes armastavad lastega töötada. Õpetaja on laagris pioneeridele ja õpilasile vanemaks seltsimeheks, ta peab olema kasvatustöö teostajaks laste keskel.

Pioneeride laagri spordiväljaku plaan.

Töökasvatuse küsimusi.

Töökasvatus laagris tuleb käesoleval aastal tõsta kõrgele tasemele. Peetagu meeles, et laager ei ole logelemise kohaks. Me oleme seatud kasvatama algatusvõimelisi lapsi, mitte aga laiskureid, tööpõlgureid ja mammapoegi. Kui imelik see ka on, kuid fakt — paljud lapsed, eriti poiste hulgast, ei oska isegi nõopi külge õmmelda või katkist riidet paigata (siin on jutt peamiselt lastest keskmises ja vanemas eas), koristada oma voodit, ehitada lehtlat või telki peatuse ajal rännakul, valmistada sööki jne., kuna pioneer peab kõike seda teadma ja oskama. Eesti Leninlike Kommunistlike Noorte Uingu Keskkomitee nõudis laagrite juhtidelt, et lapsed laagris olles peavad omandama teatava miinimumi töövilumusi, sest töö on suur kasvatuslik tähtsus. Seda ei või laagrite juhid unustada. Eriti töös kasvavad päris inimesed, kes suudavad võita igasuguseid raskusi. Lapsed võivad laagri jaoks palju ära teha, tarvis on vaid neid õigel ajal toetada ja aidata. Mispärast ei või lapsed ise omal jõul ehitada paadi ja siis laagri läheduses jões sellega sõita? Lapsed võivad meisterdada laagris lehtla või näitelava. Ja miks ei võiks nad ehitada oma meteoroloogia-jaama ja siis toimetada regulaarselt vaatlusi ning neid üles märkida. See üritus meelitab lapsi tundma õppima oma vabariigi kliimaatilisi tingimusi.

Mõned laagrid saavad oma köögivilja- ja viljapuuaiad. Tarvis korraldada nii, et lapsed teeksid ise kõik jõukohased tööd aias, näiteks: puhastada aed umbrohtudest, võidelda põllumajanduse kahjuritega. Seoses töödega aias oleksid lastele huvitavad agronoomi või õpetaja vestlused maaharimise viisidest, seemnete idanemisest, umbrohtudest, mitmesugustest puuviljasortidest jne. Pärast niisuguseid vestlusi ei murraks lapsed oksi ega rebiks rohelist vilju. Vastupidi, nad hoiaksid puid, hoolitseksid nende eest armastusega, sest nendesse oleks pandud osake omast tööst.

ULKNU Keskkomitee määras kindlaks niisuguse korra, et iga pioneer-salk laagris peab osa võtma põllumajanduslikest tööddest. Kus saab organiseerida põllumajanduslikke töid laagrisolijaile? Seal, kus läheduses asub sovhoos või kolhoos, võib organiseerida põllumajanduslikke töid kolhoosi või sovhoosi aias või põllul. Pioneeride salk võiks suuresti abistada ka kehvikute ja keskmike majapidamisi põllumajanduslikes töödes. Keskkomitee määras kindlaks, et põllumajanduslikke töid korraldatakse 2—3 korda nädalas kestusega mitte üle 2 tunni päevas. Samuti on Keskkomitee otsusega nõutav pioneeride eneseteenimine, voodite, ruumide ja laagri territooriumi korrashoid, töö köögis ja söögitoas (köögivilja puhastamine, puude lõhkumine, sööginõude pesemine, laudade koristamine). takista, vaid, vastupidi, soodustab pioneeride tervise kindlustamist, kõne-

Õieti organiseeritud ühiskondlik-kasulik töö laagris mitte ainult ei lemata juba sellest, kui suur kasvatuslik tähtsus on tööl.

Õige töökorraldus pioneerlaagrites nõuab range režiimi täitmist päeva jooksul. Juhid koos meditsiiniliste töötajatega ja pedagoogidega vastutavad õige päevarežiimi täitmise eest laste poolt.

Laagri korrapidaja-juht on kohustatud valvama päevarežiimi täpse täitmise järele, et ei oleks, näiteks, hilinemisi suplemisel ja päikesevannide võtmisel, et juhid ja pedagoogid saabuksid õigeaegselt jalutuskäikudelt, ekskursioonidelt jne.

Suplemisel ja päikesevannide võtmise ajal peavad tingimata laste juures olema kehakultuuri õpetajad või pedagoogid, kes vastutavad korra ja distsipliini eest nende protseduuride teostamise ajal. Pioneerlaagris on kindlaks määratud täpne magamis- ja söögiaeg. Kindel päevarežiim ja selle range täitmine kahtlemata mõjub hästi laste tervisele. Päevarežiim tuleb täita minutist minutisse. Aga selleks loodagu vajalikud tingimused. Esimene ja peamisim on see, et laagri majapidamine oleks korras, eriti, et köök töötaks täpselt. Kui köök töötab korralikult, siis saavad lapsed õigel ajal toitvat lõunat. Teine — vähe on laagri päevarežiimi formaalsest täitmisest, tarvis on täita seda olemuse järgi. Nii näiteks, kui lapsed on jäetud ilma juhtide ja pedagoogide järelevalveta, siis nad kaua heidavad magama, kaua ajavad juttu ja mängivad jne. Seda ei tohi olla. Juhtide ja pedagoogide viibimine magamistoas on kohuslik laste uinumiseni.

Ei või lubada toitlustamisrežiimi rikkumist (mitteõigeaegne eine, lõunasöök), on tarvis asi nii korraldada, et süüakse rangelt kindlaks määratud kellaajal. Samuti ei või lubada, et pioneerjuhid ja pedagoogid teostaksid oma üritusi (mõnesuguseid töid, jalutuskäike metsa, mängu, kino jm.) päevarežiimile mittevastavalt.

Selle eest peab vastutama ennekõike laagri korrapidaja-juht.

Pioneeridel on päevas 2 tundi vaba aega. Aga seda vaba aega ei või kasutada „uisa-päisa“. Olles alati laste juures, korraldab juht nendega jalutuskäike, organiseerib õngitsemist, mängu jne. Endastmõistetavalt on lapsed kõige sellega väga rahul.

Laste terve ja kultuurne puhkus sõltub kogu laagri töötajate kollektiivi üksmeelsest ühisest tööst. Laagri ülem, pioneerjuht, arst, pedagoog — kõik nad peavad olema laagri heaolu tõelisiks organisatoreiks.

Vova ja Jura on innukad õngitsejad.

ELKNU Keskkomitee poolt on kinnitatud järgmine päevarežiim pioneeride laagrites:

1. Tõus	7.00
2. Võimlemine	7.00— 7.20
3. Voodite, magamisruumide koristamine, hommikune tualett	7.20— 7.50
4. Rivistumine, lipu heiskamine	7.50— 8.00
5. Hommikueine	8.00— 8.30
6. Vaba aeg	8.30— 9.00
7. Töötamine aias, põllul (2—3 korda nädalas)	9.00—11.00
8. Vaba aeg	11.00—11.30
9. Tervistavad protseduurid (päikese- ja õhuvannid, dušš, suplemine jne.)	11.30—12.30
10. Vaba aeg	12.30—13.00
11. Lõunasöök	13.00—13.30
12. Ettevalmistus puhkuseks (suuloputamine, jalgade pesemine jne.)	13.30—13.45
13. Pärastlõunane puhkus	13.45—15.15
14. Voodite, magamisruumide koristamine, tualett	15.15—15.30
15. Õhtuode	15.30—16.00
16. Sõjaline ja kehakultuuriline töö, rännakud. Salga, lüli töö. Iseseisev lugemine. Ettevalmistus isetegevuslikele õhtuile, lõkkeile, ringide töö, seinalehe koostamine jne.	16.00—18.00
17. Vaba aeg	18.00—19.00
18. Ettevalmistus õhtueinele	19.00—19.15
19. Õhtueine	19.15—19.45
20. Isetegevusõhtud, mängud, lõkked	19.45—21.15
21. Rivistumine, lipu langetamine	21.15—21.30
22. Ettevalmistus magamaheitmisele (pesemine, hammaste puhastamine, jalgade pesemine)	21.30—22.00
23. Magamine	22.00— 7.00

Sel päeval, mil kavas pole töötamist aias või põllul, tuleb ette võtta teisi üritusi: militariseeritud ja turistlikud rännakud, ekskursioonid, sõudmine, ettevalmistus sportlikele võistlusile laagris või naaberlaagriga.

Laagri režiim, nagu näete, määrab iga sammu pioneeri laagrielus. Elu laagris kujuneb huvitavaks ja heaks, kui laagri päevarežiim täidetakse. Ja nii see peabki olema.

Pioneeride laagri avamine — pidupäev.

Millal avada pioneeride laager? — võivad küsida laagrites töötajad. Kas kohe laagrisse saabumisel või pisut hiljem? Peab üht meeles pidama, et pioneerilaagri avamine olgu pidulikuks päevaks ja sellele tuleb vajalikult ette valmistuda. Sellepärast soovitaksin ette võtta laagri avamise pärast 5- kuni 7-päevast laagris viibimist. Aga ettevalmistusi laagri avamisele tuleb alata juba ammu enne laagrisse saabumist. Ja laagris viibimise esimesel päeval, niipea kui on lõpetatud laagri organisatsiooniline kujundamine, kokku kutsuda õhtul laagri aktiiv ja läbi arutada laagri avamise kava. Laagri juhid peavad kava koostamisel arvestama laagrit ümbritsevat olukorda, s. o. loodust, laagri territooriumi iseärasusi, pidustuste kohta. Enne aktiivi koosolekut lüli- ja salgajuhid selgitagu laste juures, missuguseid kunstilise isetegevuse numbreid neil leidub ja missuguseid kehakultuurilisi ettekandeid võivad laagris olijad demonstree-rida. See esialgne võimaluste selgitamine aitab õieti koostada laagri avapidustuste kava.

Plaan on koostatud. Vaja, et igas lülis algaks elav töö pioneerilaagri avapidustuste ettevalmistuseks. On hea, kui lapsed kirjutavad eelolevast pidupäevast oma vanemaile ja kutsuvad neid pidustustele. Pioneerilaagri avapidustused peavad mööduma organiseeritult ja selle üle tuleb järele mõtelda igal juhul, igal laagris töötajal.

Pioneeride laagri töö kokkuvõte.

Kohe pärast kolmanda vahetuse lõppu, s. o. pärast viimast laagri vahetust peab laagri ülem koostama kokkuvõtte laagrite tööst. Tarvis premeerida parimaid töötajaid laagris, kokkuleppel ametiühingu keskkomiteega. Laagri ülem on kohustatud kogu oma laagri majapidamise korda seadma ja üle andma ametiühingu keskkomiteele, samuti tuleb tal likvideerida kõik rahalised arved organisatsioonidega, kellelaager oli seotud. Iga pioneerilaager peab esitama vabariiklikule näitusele oma parimad eksponaadid, fotod, herbariumid, pioneeride oma kätega tehtud käsitööd. Laagri töö kokkuvõtte tegemise periood on samuti vastutav tööjärg ja sellele tuleb pöörata väga tõsiselt tähelepanu.

10.000 Nõukogude Eesti pioneeri ja õpilast sõidab pioneerilaagritesse. Austav ja vastutav ülesanne seisab kõigi noore liiduvabariigi organisatsioonide ees. Aga ei ole kahtlust, et Eesti parteilised ja parteitud bolševikud saavad edukalt toime pioneerilaagrite korraldamisega. Kasvatame meie lapsi truuduse vaimus meie kodumaale ja suurele Stalinile!

Õpetajate ja õpilaste ülesandeid looduskaitsetööl.

Hariduse Rahvakomissariaadi ringkirjaga 19. aprillist 1941 on tehtud kõigile koolidele kohuseks korraldada igal aastal maikuu keskel õppenõukogu poolt valitud sobival ajal looduskaitsepäev. Samas ringkirjas antakse ka lühike kava, kuidas seda päeva võiks sisustada: 1) õpilastele selgitatakse looduskaitse sisu ja tähtsust 1—2 õppetunni kestel, milleks on soovitatav liita küsimuse käsitlemist loodusloo või maateaduse tunniga; 2) korraldatakse ekskursioon loodusmälestusmärkide juurde või looduskaitsealale nende tundmaõppimiseks, kusjuures siis selgitus antakse mälestusmärkide vaatlemisel.

Looduskaitsepäeva sisustamisest võtavad osa niihästi õpetajad kui ka õpilased, — õpetajad on rohkem korraldajad ja üldseletuste andjad, õpilased on päeva sisustajad ja mitmekesistajad. Seega võtab looduskaitsepäev mõneks pilguks kogu kooli oma valdusse, paneb tööle kõik, õpilastest kuni õppenõukoguni, et anda sellele päevale väärikat sisu ja vajalikku ilmet. See nõuab siis ka vastavat ettevalmistamist, tarvilikku hoolt ja asjatundlikku käsitelu.

Kuidas seda teha, sellel olen ma peatunud juba varemalt ajakirjanduses. Siin peatuksin ma peamiselt sellel, mida õpetajad ja õpilased võiksid teha suvel looduskaitsepäeva ettevalmistamiseks.

Kui õpetaja tahab, et see päev enamvähem õnnestuks, peab ta teadma, kuhu tuleb õpilased looduskaitsepäeval juhtida. See aga nõuab oma kooli ümbruse head tundmist. Õpetajad, kes on olnud ühel kohal kauemat aega, tunnevad oma ümbrust kahtlemata hästi, eriti need, kes armastavad sageli viibida looduses, olgu siis kas tervislikel põhjusil või mõningail majanduslikel kaalutlusil (jaht, kalapüük, marjade ning seente korjamine jne.). Neile ei tee raskusi koostada kava selle kohta, kuhu viia õpilased õppekäigule — nad teavad, kus midagi on huvitavat, aga ka seda, mis seal seletada. Kui aga õpetaja on kohal esimesi aastaid, siis on tal küll tõed, et oma kooli ümbrust, õigemini oma kooli piirkonda tundma õppida. See nõuab sagedasi jalutuskäike ümbruse, mitmeid pärimisi, mõõtmisi, uurimisi. Sest oma ümbruse pilt peab olema õpetajal selge ja mitte ainult loodusloo-õpetajal, vaid ka teiste alade käsitlejail¹.

Mida võiks õigupoolest üles märkida kooli ümbrusest looduskaitse huvides? Vastus sellele oleks: kõik, mis on ümbrusele iseloomustav ja mida võiks alal hoida paiga ilme

¹ Olen mõnel korral peatunud kooliümbruse uurimisel õpetajate poolt. Minu ettepanek on olnud üldjoontes järgmine: Iga loodusloo- ja maateaduseõpetaja püüab üles märkida oma ümbruse tundmaõppimise matkadel seda, mida ta on võinud tähele panna, peatub maastikuvormide tekkelool, ehitusel, üksikasjalikul kirjeldusel, asupaigal jne. Kodus töötab ta saadud andmed läbi ning kirjutab sellekohasesse märkmeteraamatusse, kuhu joonestab ka ümbruskonna kaardi, et kanda sellele kõik vaadeldud ja tähelepanu vääriwad esemed. Märkmete raamat jääb kooli juurde ja sinna tehakse edaspidi täiendusi ja parandusi, kui neid peaks ilmneva järgnevail vaatlusil. On võimalik teha vaadeldud esemetest või maastikust ülesvõtteid, siis pannakse need ka kirjeldusele juurde. Kui koolile tuleb uus õpetaja, siis on tal, tutvudes selle ümbruskonna märkmeteraamatuga, varsti ka ümbruse pilt selge ja ta teab, kust midagi võib leida, kus midagi vaadelda ja kuhu suunata õpilaste õppekäike. Samasse raamatusse kirjutab ta omalt poolt täiendusi ja uusi mõtteid. Ka võib sellesse raamatusse kirjutada väljavõtteid vastavast kirjandusest ümbruse kohta, samuti kleepida väljalõikeid ajakirjandusest, kui selle ala kohta peaks

säilitamiseks, Looduskaitse on ühtlasi ka maastikukaitse ning selle ülesandeks on säilitada kõik, mis on olnud teatava koha maastikus selle iseloomustavaks tunnuseks juba hulga aja kestel. Vanad põlised puud, eraldatult seisvad puudesalud, üksikud puud põldude keskel, suured rändrahnud ja vähemate kivide kogumikud, järsud jõe- ja ojakaldad, paejärsakud, isegi omapärased maastiku osad, nagu loopealsed, kadaka-arud, tüübilised vallseljakud jne., — kõik kuuluvad selliste nähtuste hulka, millel on väärtus looduskaitse seisukohalt. Selliseid alasid ja esemeid tuleb üles otsida, neid uurida, kirjeldada, üksikuid iseloomustavamaid osi pildistada, joonistada. Kui selgub nende vaatlustel jooni, mis ei ole kohe mõistetavad, siis otsida vastavaid seletusi kirjandusest, küsida nõu eriteadlasilt, paluda kohale tulla asjatundjaid. Ja kui siis viimaks kirjutatakse vaatluste ja uurimiste tulemused vastavasse märkmeteraamatusse, loetakse neid enne looduskaitsepäeva korraldamist, siis ei ole kahtlust, et looduskaitsepäeval korraldatud ekskursioon on huvitav ja annab seda õpilastele, mis ta tõesti peaks andma.

Aga ka õpilased võivad siin olla väga hästi abiks, eriti aga pioneerid, noored naturalistid jt., kellel juba oma rühmituse eesmärkide saavutamiseks tuleb liikuda palju ümbruses, ka kõige kaugemais soppides ning metsakurudes. Nemad võivad koguda väärtuslikke andmeid looduskaitset vääriivate esemete kohta ja siis teatada õpetajale, kes püüab kindlaks teha nende väärtuse ning peatuda ka teaduslikul käsitlusel nähtuse igakülgseks mõistmiseks. Sellisel ühisel tööil õpetajate ja õpilaste vahel on kahtlemata head tulemused ja oma kodu ümbrus muutub selgemaks, mitte ainult üheks-kaheks kooliaastaks, vaid kümneiks aastaiks, terveks põlvks ja enamgi. Sest koolipõlves omandatud teadmised püsivad aastaid ja neid levitatakse oma kaasaegsetele, oma lastele.

Teiseks on soovitatav koguda samuti materjali, mida võiks kasutada looduskaitsepäeval ettekannetena õpilaste poolt. Õpperaamatutega on õpetajad alati tuttavad ja nad teavad, mida neist saab kasutada looduskaitsest kõneldes. Sellel materjalil peatutakse juba ka õppetöös pikemalt või lühemalt. Aga peale õpikute esineb ka teistes töödes sageli materjali, mida võib kasutada hea eduga looduskaitse küsimuste selgitamisel. Eriti võib seda silmas pidada ilukirjanduse kasutamisel, sest sealt leidub toredaid kirjeldusi loodusest, mida sünnib kaitsta (näiteks Š o l o h h o v i „V a i k n e D o n“) või kuidas on vaadatud loodusele ajastute kestel (Juhani A h o „Panu“). Välja võib noppida loetud luuletustest sobivaid ja meeleolukaid. Ja kui siis vajaduse korral kogutud materjal korraldatakse tarvilikku süsteemi, siis ei lähe looduskaitsepäevad igavaks, siis ei tule palju ühe ja sama materjali kordumisi. Meie ajakirjadeski ilmub praegu looduse kirjeldusi, mida võib tuua illustratsiooniks looduskaitsepäeval, — neid tuleb aga endale kuhugi üles tähendada, et tarbe korral oleks võimalik saada neist ülevaate ning teha valikut.

---

ilmuma midagi tähelepanuväärset ja täiendavat. Suuremate tööde puhul võiks selles märkmeteraamatus olla vaid kirjanduse juhataja. Selline raamat oleks väärtuslik õppevahend kooli juures.

Peale loodusloo- ja maateaduseõpetaja võivad kanda sellesse kooli märkmeteraamatusse ka teised õpetajad üksikuid andmeid kooliringkonna kohta — ajalooõpetaja ajaloolisi andmeid kas kirjandusest või rahva keskel leiduvate mälestuste, pärimuste järele; emakeeleõpetajad märgivad sinna erinevusi kohalikus keelemurdes, kohamuistendeid jne. Arvatavasti on selliseid märkmeid teinud kooli ümbruse uurijad ja vaatlejad. Minu kätte on seni selliseist märkmeteraamatuist sattunud vaid Teet L u n t s i „Minu kodukoha loodus aastaegade vahetusel 1939—1940. Seidla.“ (Tartu täienduskursuste töö). Selles töös on käsitletud enamikus meteoroloogilisi ja fenoloogilisi vaatlusi kirjutaja enese ja õpilaste vaatluste alusel, kuid peatutakse ka kodukoha loodusel, olgugi küll teises järjekorras.

Kolm põlist mändi Undla vallas Hulja Orutaguse küla Väljataguse talu krundil Virumaal. Kasvukujult maalilised, maastiku lahutamatu osa. Seotud muistendiga: Vanal ajal käinud tee mändide alt läbi. Kord sõitnud siit läbi kirikusse kihlusele pruut ja peigmees, isamees ja pruudipoolne tunnistaja. Nad sattunud mändide kohal kokku vanakurjaga, tulnud tüli ja vanakuri muutnud kihluselised mändideks. Üks mänd olevat juba kuivanud. — Kõik männid übermõõdus üle 2 m jämedad. Looduskaitse reg. nr. 95.

Ka laulude kohta võiks ütelda mõned sõnad. Laul on olnud alati hulga ühendajaks ja meeleolu tõstjaks. Kui võib-olla ei ole kooli lauluvaras parajasti looduskaitsele sobivaid laule, ei tee viga, kui lauldakse teisiigi kodumaad puudutavaid laule. Sest koguni teine väärtus on laulul, mida lauldakse kusagil loodusmälestusmärgi ümber või mäekünkal, metsaserval, kui samal laulul klassis harilikus laulutunnis. Laul virgutab, süvendab pidevalt muljeid. Aga laulude õpetamisel võiks ka looduskaitsepäeva pidada silme ees. Ning looduselaule ei olegi nii vähe.

Looduskaitsele õige lähedane küsimus, mis tuleb lahendada HRK ringkirja alusel, on parkide kaitse korraldamine. See on selles mõttes tarvilik, et paljude koolimajade ümber leidub meil suuremaid parke, mis koos koolimajaga moodustavad tihti kunstipärase terviku. Sellistes parkides on nende asutamisel kasutatud aiandusarhitektuurilisi võimalusi, mis sidusid maastiku, ehitused ja puude dekoratiivsed omadused mõjuvaks ühikuks. Seejuures on sageli kasutamisele võetud välismaise päritoluga puud ja põõsad väärtuslikud ka dendroloogiliselt ning puude-põõsaste aklimatisatsiooni seisukohalt. Ning parginduse ajaloo suhtes ja dendroloogiliselt ei ole meie pargid veel kaugeltki uuritud selliselt, nagu see on vajalik ülevaate saamiseks. Kõik need asjaolud otse sunnivad alal hoidma kunstiväärtuslikke parke osalt nende ilu, osalt teaduslike uurimiste võimaluste pärast. Selliseid arhitektoonilisi parke ei tohi lasta hävida. See olgu koolijuhatajail kindlasti alati silme ees.

Aga neid peab oskama kuidagi korras hoida. Kindel on see, et neid laialdasi endisi mõisaparke on raske niiviisi korras hoida, kui sel ajal, mil mõisnikud võisid tööjõudu

Ukukivi Kernu vallas Lossivälja talu krundil Harjumaal. Rändrahn on 11,2 m pikk, 9,3 m lai ja 5,6 m kõrge. Kivi kõrgemal osal on suur ümmargune auk, umbes 40 cm läbimõõdus ja keskelt 15 cm sügav. Arvatavasti endine ohvikivi; ümbrusest on välja tulnud väikesi, õhukesi rahasid. Peale Ukukivi nime tuntakse veel nimetusi: Lossikivi, Ohvikivi, Lindakivi. Looduskaitse reg. nr. 160.

ekspluateerida. Kuid midagi suudetakse ikkagi teha. Kevadine pargi puhastamine on olnud seni ja jääb ka edaspidigi osalt õpilaste ühiseks ettevõtteks, sest kool on õpilastele ju teiseks koduks ja õpilasi peab harjutama oma ümbruse korrastamisele. Mitme aasta kestel tulevad õpilased iga päev oma teise kodu juurde ning see kodu peab olema korrastatud. Nad peavad aga ka ise oskama kodu ilusaks teha. Ja aega selleks peab leidma, — olgu see pärast õppetunde, olgu see seoses näit. loodusteaduse või tööõpetuse tundidega, olgu see puhkepäevadel. Ning kooliümbruse puhastamine peab olema auasjaks niihästi õpilastele kui õpetajatele. Et see on võimalik, näitavad mitmedki kooliaiad ja pargid, mis on alati olnud täiesti rahuldavalt korras (näiteks Saku, Olustvere, Räpina, Pootsi, Luua, Kabala Viljandimaal jne.).

Praegu on koolimajade ümbruse korrashoid osalt ka kergem. Koolimaja on ju pioneeridele, komnoortele, nonatele (noortele naturalistidele), oktoobrilastele ja teistele organisatsioonidele keskkohaks, kuhu tullakse kokku vabal ajal, kus tehakse katseid ja toimetatakse vaatlusi. Selle kooskäimiskoha ümbrus peab olema korras ja selle korrashoidmine on noorte organisatsioonidele otse kohuseks. Koolil peab aga olema vastavaid tööriistu tarvilikul määral. Kui õpetajad siin püüavad kaasa aidata hea nõuga ja ka eeskujuga, kui noorte juhtijad tahavad kodukaunistamise eest tarvilikult hoolitseda, siis muutuvad koolimajade ümbrused ja koolipargid paremini korraldatuks kui nad seni on olnud.

Aga koolipark võib olla õpilastele ka õppevahendiks sel korral, kui puudele on juurde pandud etiketid nimedega. Suurem osa maalapsi tunneb ju kõiki harilikumaid

puid ja põõsaid, selles ei ole kahtlust. Kuid kõiki pargipuid alati ei tunta. Kui aga puudel on nimed juures, siis jäävad ka tundmatud puud lastele alaliselt meelde. Peaks pargis leiduma puud või põõsaid, mida looduslooõpetaja ei tunne, siis võivad neid määrata metsaülemad, eriteadlased, ja selliste puude tundmine levib seega pidevalt laiematesse ringkondadesse.

Üheks ülesandeks oleks sellepärast kooliparkide puude ja põõsaste koostise kindlakstegemine ning tähtsamate etiketamine (taimede nimelaua juurdepanemine, millele on tähendatud taime eestikeelne nimi, võimaluse korral ka ladinakeelne, ja andmed päritolu kohta). Vastavate andmete hankimine ei tohiks praegu teha kellelegi erilisi raskusi.

Kuid ühele asjaolule juhiksin ma veel tähelepanu. Park on õigupoolest kunstlik taimeühing, mis on tekkinud inimese tahtel ja milles on läbi viidud need põhimõtted, mida pargiasutaja on pidanud tarvilikuks esile tõsta kas maitsekuse, otstarbekohasuse või muil põhimõtteil. Parki on alati korraldatud ja seda peab ikka korraldama. Puud ja põõsad, mis levivad otse umbrohuna pargipuistu all, tuleb kõrvaldada. Park ei ole kaugeltki looduskaitseala, kus ei või eemaldada üleliigseks muutunud võsa, noori metsistunud puud, väga laialivalgunud põõsaid, kuivanud ja surnud puud ning põõsaid ja kõike seda, mis on korralikus pargis ülearune. Park on jalutamiseks, selleks on korrashoitud kõnniteed; park on mõnes kohas ka lamamiseks, — antagu sellekski võimalusi, aga peetagu seejuures ikka ja alati puhtust. Kuid ärge mindagu vanade põliste ning veel elusate puude kallale nende hävitamise mõttega. Sest puud kasvatada vanaks, mõjuvaks esindajaks looduses, nõuab rohkem aega, kui kestab ühe inimese eluiga. Seepärast ongi Hariduse Rahvakomissariaadi ringkirjas ette nähtud parkide kaitse, mida tuleb teha kindlalt ja püsivalt. Seda kaitset tuleb kasvatada õpilastesse nii veenvalt, et nende käsi ei tõuse kirve või sae tõstmiseks vana põlise ja veel elusa puu hävitamiseks. Ja sellele tulemusele peab püüdma kool oma töös looduskaitse asjus.

B. V. VSESVJATSKI.

Õpilaste praktiliste vilumuste kätteharrjutamisest seoses programm-materjali õpetamisega¹.

Partei XVIII kongress tõstis esikohale töötava rahva kommunistliku kasvatuseteostamise ülesande ja majandusliku eesmärgi — majanduslikus elus järele jõuda ning ettegi minna Euroopa kõige enam arenenud kapitalistlikest maadest ja Ameerika Ühendriikidest.

¹ Pärast XVIII Parteikongressi, kus seltsimees Molotov esitas juhise, et üldhariduslik kool peab oma õpilastele ka mõnesuguseid praktilisi oskusi andma, on Nõukogude Liidu koolide töökorralduses aktuaalseks probleemiks saanud õpilastele praktiliste vilumuste kätteõpetamine seoses õppematerjali läbitöötamisega. Pikema referaadiga selle küsimuse kohta esines Ulevenemaalisel ANSV hariduse rahvakomissaride ja oblastite (kraide) rahvahariduse osak. juhatajate konverentsil 29. I 1941 Moskvas VNFSV Riikliku Koolide Teaduslik-uurimise Instituudi direktor prof. B. V. Vsesvjatski, kelle ettekande avaldame siinkohal mõnevõrra lühendatult. Toim.

Ühenduses nende poliitiliste ja majanduslike põhiülesannetega kerkivad esile uued, palju kõrgemad nõuded koolile, mis peab kommunistlikult kasvatama sirguvat põlve.

Erilise tähtsuse omandab kool ühenduses üldise seitsmeaastase õpetuse sisseseadmisega ja kümneaastase keskkooli võrgu arenemisega. Kool peab kooli lõpetajale tagama kõrge üldhariduse taseme ja teda ette valmistama praktilisele elule, et ta võiks tulemusrikkalt täita oma nõukogude kodaniku aukohuseid sõjaväes sotsialistliku isamaa piiride kaitses, tööl kaevanduses, tehases, transpordis, kolhoosis või ükskõik millises meie keerulise, mitmekülgse majanduse harus.

Meie ajastu esitab erilisi nõudeid inimesele — sotsialistliku ühiskonna kodanikule: laialdane üldharidus, kõrge kultuur, ideelisuus, nõukogude patriotismi tunne, organiseerivus, distsiplineerivus, vastupidavus, julgus, leidlikkus, teadlik suhtumine tööle ja oma ühiskondlikele kohustustele, oskus töötada kõrgeväärtuslikult — need on omadused, mida peab arendama ja kasvatama nõukogude kool.

Meie aeg nihutab esimesele plaanile tööviljakuse tõstmise ülesande maksimaalselt. „Sotsialism võib võita ainult kõrge tööviljakuse baasil, mis on palju kõrgem, kui see oli kapitalismi ajal; produktide ja kõiksugu tarbeasjade ülikülluse baasil, kõigi ühiskonna liikmete jõuka ja kultuurse elu baasil¹.“

Kõrge tööviljakus on meie tarvilik sotsialismi võiduks kapitalismi üle, ajaloolise ülesande — vaimse ja füüsilise töö vastuolu likvideerimise lahendamiseks. Stalini viisaastakute sünnitis — stahhaanovlik liikumine, mis on sünnitatud sotsialistliku olukorra võitudega, tööliste kultuurilise taseme tõusuga — see näitab meile tee selle ülesande lahendamiseks.

„Kas see ei ole selge, et stahhaanovlased on novaatorid meie tööstuses, et stahhaanovlik liikumine on meie tööstuse tulevik, et ta sisaldab eneses tööliste-klassi tulevase kultuurtehnilise tõusu tuuma, et ta näitab meile tee, millel ainult võib saavutada neid tööviljakuse kõrgeid näitajaid, mis on vajalikud üleminekuks sotsialismilt kommunismile ja vastuolu kaotamiseks vaimse töö ja füüsilise töö vahel².“

Mis iseloomustab stahhaanovlaste tööd?

Oma töö tehnika põhjalik tundmine, konservatismi ja igasuguse rutiini puudumine, loomisvõime, revolutsiooniline julgus, tahtmine ja püsivus, oskus hinnata ajategurit, arvestada aega mitte ainult minutitega, vaid ka sekunditega, kõigi teaduse andmete kasutamine, teaduse rikastamine oma kogemustega.

Teooria ja praktika, praktika ja teooria põimuvad stahhaanovlase töös orgaaniliseks tervikuks.

Meie kool peab kasvatama just neid omadusi ja kogemusi, mis on omased meie sotsialistliku töö eesrindlikele inimestele, sest need kogemused on tarvilikud võitlejale Punaarmees, töölisele tehases, kolhoosnikule põllul, teadlasele laboratooriumis.

Stahhaanovluse liikumise arenemine tööstuses, põllumajanduses, sõjaväes esitab koolile uued nõuded ta kasvatatavale ja hariduslikule töös. Meie tööstuse, põllumajanduse ja Punaarmee relvastuse kõrge teaduslik ja tehniline alus nõuab koolilt esimeses järjekorras üldise ja polütehnilise hariduse paremaks muutmist, sest töötava rahva üldharidusliku ja kultuurilise taseme kõrgendamine loovad tingimused tööviljakuse tõstmiseks.

¹ J. V. Stalin, Kõne Esimesel Stahhaanovlaste Uleriiklikul Nõupidamisel. „Leninismi küsimusi“, 11. trükk, lk. 494.

² J. V. Stalin, sealsamas, lk. 496.

Lähtudes riigi majanduse arenemise analüüsist ja selle edasise kasvu tarviduse arvestusest, esitas seltsimees Molotov XVIII Parteikongressil koolile ülesande, et koolilõpetajail oleks mõningatki ettevalmistust tulevaseks praktiliseks tegevuseks.

Meie rahvamajanduse kõrge tehniline alus loob kõik tarvilikud tingimused tehnilise hariduse ülesande teostamiseks.

NÕUKOGUDE KOOLI POLUTEHNISEERIMISE VIGADE KRIITIKA.

Nõukogude üldhariduslik kool on oma arenemise ajaloo kestel enam kui üks kord püüdnud lahendada ülesande õpilaste ettevalmistusest tulevasele tegevusele töös. Ja nagu me teame, ei ole selle praktilise ettevalmistamise vahendid ja meetodid saavutanud ülesseatud eesmärki.

Oma olemasolu esimesil aastail meie kool, eitades kodanliku kooli sisu ja töömeetodeid, ta skolastikat, elust ja töötava rahva tarvetest võõrdumist, püüdis töökasvatamise ideed teostada primitiivse töö ja eneseteenimise abil: õpilased pidid pesema põrandaid, pühkima tolmu, lõhkuma puid, kütma ahju. Kool piirdus niiviisi õigupoolest iseloomult olustikuliste vilumustega. Sel ajal lähtus see õigustatud protestist siidkäte härrasmeheliku ja kodanliku kasvatuses vastu.

Olustikulisi töövilumusi peab tingimata oskama iga meie ühiskonna kodanik, kuid neid peab peamiselt perekond kasvatama. Aga näha neis töökasvatuse sisu, nagu seda teevad veel nüüdki mõned koolide juhatajad ja töötajad, tähendab sisuliselt mõista väikekodanlikult meie kooli ülesandeid.

1923—1931. a. vahemikus püüti teostada polütehnilist ettevalmistust õpetuse kompleksüsteemi abil, praktiliste tööde — projektide kaudu, laste osavõtul täiskasvanute ühiskondlik-tootmistööst. Meile on selge, millele viis selline polütehnilise hariduse teede ja meetodite ebaõige mõistmine, mis oli mehaaniliselt üle kantud kodanliku Ameerika praktikast, millise moonutatud kuju omandas kooli õppetöö, kui õppe- ja kasvatustöö sisu kujunes vaid verstapostide ja tähiste panemiseks teede äärde, võitluseks puskari-ajamisega, „võitluseks promfinplaani (tööstus-rahandusplaani) eest“ ning teiste selliste „asjade“ eest.

See polütehnilise õpetuse ülesannete ebaõige lahendamisviis leidis endale väärilise hinnangu UK(b)P Keskkomitee ajaloolises otsuses kooli üle 5. septembril a. 1931. UK(b)P Keskkomitee mõistis hukka pahempoolse praktika ja pinnapealsed antileninlikud teooriad, mis hävitasid kooli.

Partei Keskkomitee andis oma otsustes selge ja täpse vahendite ja meetodite programmi nõukogude polütehnilise kooli ülesehitamiseks.

Neid juhiseid on vaja meenutada, sest neid veel praeguse ajani ei ole koolides täiesti realiseeritud. Määruses 5. sept. a. 1931 me loeme: „Igasugune katse kooli polütehnikatsiooni lahti kiskuda teaduste süstemaatilise ja põhjalikust omandamisest, eriti füüsikas, keemias ja matemaatikas... on iseenesest polütehnilise kooli idee kõige jämedatoimelisemaks moonutamiseks“. See UK(b)P Keskkomitee tähtsaim põhimõtteline juhis annab melle kooli polütehnikatsiooni teostamise mõistmiseks õige tee.

Keskkomitee andis selge määrangu õpilaste ühiskondlik-tootmistöö iseloomust: „Õpetuse ühendamine tootmistööga on vaja läbi viia sel alusel, et õpilaste kogu ühiskondlik-tootmistöö oleks allutatud kooli õppe- ja kasvatusesmärkidele“ (sealsamas).

Edu, mis kool on saavutanud viimase 10 aasta kestel, täites UK(b)P otsuseid, seisneb selles, et õpilased omandavad üldhariduslikke teadmisi suuremas ulatuses, on muutunud

rohkem kirjaoskajaiks ja valdavad paremini põhiteadusi, mida õpetatakse koolis, järelikult võivad täita edukamalt üldharidusliku kooli üht peaülesannet — ette valmistada tehnikumidesse ja kõrgemasse koolidesse astumiseks.

Kuid kõrvuti tähelepandavate saavulistega on koolitöös avaldunud ka olulisi puudusi. Need on kõigepealt teooria lahtikiskumine praktikast teaduste aluste õpetamisel, polütehnikatsiooni lahutamine teaduste aluste süstemaatilisest ja põhjalikust omandamisest, üld- ja polütehnilise hariduse ühekülgne ja formaalne iseloom. Sellega on kool lahendanud mitterahuldavalt ülesande ette valmistada inimesi, „...mitmekülgset arenenud sotsialismi ülesehitajaid, kes seovad teooriat praktikaga ja kes valdavad tehnikat“ (UK(b)P Keskkomitee otsus 5. sept. a. 1931).

See muutub eriti talumatuks majandusliku ülesehitamise tänapäeva ülesannete ja uute stahhaanovlike töömeetodite valguses.

TEADUSTE ALUSTE ÕPETAMISE PUUDUSTEST.

Teaduste aluste õpetamine koolides kannatab seni oluliste puuduste all, milledest peamisteks on abstraktsus, formalism, sõnalisus. Laboratoorseid harjutusi, praktilisi töid kooliaias, õppekäike kooli ümbrusse, tööstustesse, muuseumidesse paljudes koolides ei korraldata. Nii viisi süveneb ühekülgne õpetuse sisu veel õppetundides ühekülgsete raamatulis-sõnaliste meetoditega.

Nende suurimate puuduste tagajärjel teaduste aluste õpetamisel õpilased, kuigi saavad rohkem süstemaatilisi teoreetilisi teadmisi, ei oska neid kasutada isegi lihtsate praktiliste ülesannete lahendamisel ja avaldavad nõrka ettevalmistust elule, tööle ja riigikaitsele.

Illustratsioonina võivad olla sellised faktid.

Naisõppur B. (X klassis ühes parimas koolis) tuletas õieti geomeetria tunnis prisma ruumala valemi. Õpetaja annab temale puust prisma mudeli ja käsib teda arvutada selle kaalu. Nõutus. Õpetaja annab talle mõõdulindi. Õpilane näeb seda esimest korda, ei tea, mis sellega teha, seisab nõutult. Lapsed sosistavad: „Tõmba, tõmba!“ Õpilane tõmbab rõngast ja kokkub ragisti kärinast. Edasi on uus raskus — kust saada teada männi erikaalu? Sest kasutama teatmikku ei olnud teda keegi õpetanud.

Üks erikooli naisõpetaja jutustas õpetajate nõupidamisel jaanuarikuus Moskvas järgmist. IX klassis laboratoorsetel töodel füüsikas ta pani tähele, et õpilased ei osanud sugugi kasutada kaalusid. Oli vaja kindlaks teha eseme raskus tehnilistel kaaludel. Õpilased panid ühele vaekausile kaalutava eseme, teisele vihi, aga ei võinud kuidagi taibata, mis on vaja teha kaaludega, et nad hakkaksid töötama. Õpetajad koolis, kust tulid õpilased, olid küll õpilastele seletanud kaalumise reeglid, kuid ei olnud õpetanud neid praktiliselt kasutama kaalusid.

Nevjanski linnas IX klassi naisõpilane vastas eksamil füüsikas väga hästi pileti järele atmosfäärsest rõhust ja kirjutas kogu tahvli täis valemeid. Keegi juuresolijaist esitas temale küsimuse: „Kui suur on praegu umbes atmosfääri rõhk?“ Õpilane: „Muidugi normaalne — 760 mm.“ — „Mispärast?“ Õpilane: „Väga lihtsalt, sest me ei ole ju ei ülespoole tõusnud ega alla laskunud.“ Kui teda kästi määrata kindlaks rõhk aneroid-baromeetri järele, ei osanud ta seda teha: „Ma ei oska jagu saada, — siin on kolm osutit.“ Kui siis õpetaja kaasabil tehti kindlaks, et baromeeter näitab 745 mm, ning paluti õpilast

seada näitamist selgitada, teatas õpilane, et baromeeter on nähtavasti rikkis. „Ta peab näitama 760 mm, sest et me ei tõusnud ju üles ega laskunud alla.“

Palju halvem oli veel see, et 16-st õpilasest, kes olid selles klassis eksamil, keegi ei avaldanud imestust oma seltsimehe hämmastavate vastuste üle.

Uhes Uurali keskkoolis jutustas õpilane toredasti kroomist ja selle ühendeist, kuid teatas, et ta ei ole näinud mitte ühtki kroomi ühendit, kuigi selle kooli kõrval on tehas kroomrauakivi kontsentreerimiseks.

Voroneži Pedagoogilise Instituudi õpetajad iseloomustasid sisseastuvaid üliõpilasi järgmiselt: Väikese erandiga ei ole neil vilumust töötamiseks aparatuuridega, ei oska kaaluda ega mõõta vee temperatuuri. Enne temperatuuri mõõtmist lõövad nad keemilise termomeetri alla, võtavad termomeetri temperatuuri määramisel veest välja, s. o. kasutavad seda kui meditsiinilist termomeetrit. Täiesti abitud on nad elektrimõõte-aparaatide tarvitamisel.

Ei ole vajadust tuua hulgalisi näiteid kooli praktikast, mis tõendavad teadmiste eemalolekut elust, praktikast. Õpilane, kes on õppinud süstemaatilist kursust geomeetrias, ei oska sageli toimetada lihtsaimatki maatüki mõõtmist, mõõta kaugust juurdepääsmatu punktini; õppides aritmeetikat ja füüsikat, ei oska õpilane määrata viljaterade raskust ruumala järele; õppides füüsilist geograafiat, ei oska õpilane kaardi ja kompassi abil orienteeruda koha peal, teha lihtsaimat topograafilist kaardistamist.

Kõik need puudused on tõsiseks takistuseks õpilaste teoreetiliste teadmiste kvaliteedi edasiseks parandamiseks, nende kirjaoskuse ja edasijõudmise tõstmiseks kõigis õppeaineis. Seal, kus õpilased ei suutu mitte küllaldaselt teadlikult teaduste omandamisele, piirduvad vaid nimede, valemite, reeglite ja seaduste formuleeringute pähetuupimisega, ilma et mõistaksid nende elulist tähtsust, seal on nad väga vähe huvitatud teadusest, ei oska iseseisvalt töötada oma teadmiste laiendamiseks ja süvendamiseks. Sellised õpilaste teadmised on pinnapealsed, formaalselt omandatud, ebapüsivad.

KOOLITÖÖ UMBEREHITAMISEST.

Kooli praktiliste kogemuste laialdane uurimine, kooli õppe-kasvatustööle kolhooside elanikkonna, tööstuste tööliste, lastevanemate poolt esitatavate nõuete uurimine on lõpptulemusena võimaldanud Riiklikul Koolide Instituudil välja töötada ettepanekud praegu tähelepanudava lõhe likvideerimiseks kooli ja elu vahel.

Eriti lubamatuks osutus õppe- ja kasvatustöö seisukord maakoolides. Maakool ei kasvatanud armastust ega huvi põllumajandusliku töö vastu ega varustanud õpilasi teadmistega ning praktiliste oskustega, mis on vajalikud maal põllumajanduses. Seejuures annab aga maakoolide tootev ümbrus rikkalikemaid võimalusi seose teostamiseks õpetuse ja põllumajandusliku tootmise vahel.

Lähtudes maakoolide töö seisukorra konkreetsest analüüsist, on Riiklik Koolide Instituut esitanud vastava ettepaneku Hariduse Rahvakomissariaadi Kolleegiumile.

Hariduse Rahvakomissariaadi käskkirjal 26. augustist 1940. a. maakoolide töö paremaks muutmise asjus oli suur põhimõtteline ja praktiline tähtsus. Ta pööras kõigi õpetajate, eriti aga maakoolide õpetajate tähelepanu seose vajadusele teooria ja praktika vahel teaduste aluste õpetamisel, samuti ka vajadusele õpetada õpilastele selliseid teadmisi, millel on eluline tähtsus. See otsus on tähtsaks saavutuseks nõukogude poliitilise kooli ja nõukogude pedagoogilise teooria arenemises.

Hariduse Rahvakomissariaadi käskkiri maakoolide töö paremaks muutmise asjas leidis toetust mitte ainult koolitegelaste ja rahvahariduse organite poolt, vaid ka nõukogude ühiskonna laialdaste ringkondade poolt.

Enamik kraide, oblastite ja autonoomsete vabariikide töötava rahva saadikute nõukogude täitevkomiteesid ja autonoomsete vabariikide rahvakomissariide nõukogusid andis erimäärused selle Hariduse Rahvakomissariaadi käskkirja praktilise realiseerimise asjas, vastavalt oma krai või oblasti iseärasustele.

Kõigis neis määrustes ilmneb selgesti meie nõukogude ühiskonna hool kooli eest, kasvava põlvkonna õpetamise ja kasvatamise kvaliteedi parandamise eest. See kohustab hariduse rahvakomissariaate ja kohalikke rahvahariduse osakondi haarama initsiatiivi ning kasutama nõukogude ühiskonna abi kogu koolitöö kiireks ja tähelepandavaks tõstmiseks.

Hariduse Rahvakomissariaadi käskkiri 26. augustist 1940. a. kutsus esile mitte ainult maakoolide õpetajate keskel liikumise õpetamise kvaliteedi parandamiseks, vaid leidis ka vastukaja linnakoolide õpetajate töös. Ei saa veel küll ütelda, et selle poole aasta jooksul oleks põhjalikult muutunud maa- ja linnakooli töö sisu ja meetodid, sest meil on siin kahtlemata ikka ainult algus. See on õige, et on juba rida eesrindlikke koole, millede praktikas uued töömeetodid on leidnud üsna laialdast teostamist. Nende eesrindlike koolide kogemused on sellepöolest huvitavad, et kõigi distsipliinide õpetamine baseerub seose teostamisel teooria ja praktika vahel. Nii on Starogorodi kooli (Kurski oblastis) õpetajad oma õppetöö plaanid vaadanud läbi kooskõlas Hariduse Rahvakomissariaadi käskkirjaga ja püüdnud seda realiseerida. Bioloogia, keemia, füüsika, matemaatika, joonistamise programmi üksikuisse osadesse võtsid nad vajalikke praktilisi töid ja ekskursioone, ilma et oleks lõhutud õppematerjali käsitlese süsteem. Kui varemalt õpilased õppisid matemaatikat ainult klassis, täidavad nad nüüd, näit. õppides teemat „Pindalad“, osa töid ka väljas praktiliste harjutustena, saades seejuures näitlikult konkreetseid ettekujutused sellest, mis on aar, hektaar. Õpilased on õpetaja juhatusel valmistanud maamööduketi, tähised, ekkeri ja teised lihtsamad seadised.

Õppides füüsikas aurumasinaid on korraldatud õppekäik raudteedepoosse.

Kool korraldab süstemaatilisel ekskursioone kolhoosi ja sovhoosi. Seal õpilased tutvuvad külvimaterjaliga, lavadega, linnukasvatusega, marjapõõsaste-kooliga. Kooli juures on organiseeritud katsepõld.

Õppetunnis äratatakse õpilaste huvi üksikute teaduse ja tehnika harude vastu, aga töödel väljaspool klassi süvendatakse seda mitmesugustes õpperingides erialade järele.

Selline õppe- ja kasvatustöö korraldus võimaldab õpilastele põhjalikumate teadmiste omandamist, aitab kaasa üldise edasijõudmise tõstmisele. Seoses õpetamise iseloomu muutmisega on Starogorodi koolis sel aastal tähelepandavalt tõusnud ka õpilaste edasijõudmine, võrreldes möödunud õppeaastaga.

Vaja on märkida Hariduse Rahvakomissariaadi poolt esitatud õpilastele praktiliste vilumuste kätteharjutamise küsimuse tähtsust ka selles, et see oli arutamisel õpetajate jaanuarikuu nõupidamistel. Neil nõupidamistel avaldati ja arutati nende üksikute koolide praktilisi kogemusi, kus oli ülesanne lahendatud kõige edukamalt; kuid avaldati ka praktilised raskused, mis takistavad selle töö edasist arenemist.

Selle aja jooksul kogunud praktilise kogemuse analüüs võimaldab teha mõningaid põhimõttelisi kokkuvõtteid, lubab märkida kooli ümberkorraldamise praktilised teed ja hoiatada ka võimalike vigade ja moonutuste eest meie kooli edasisel arenemisel.

TEOREETILISTE TEADMISTE ISELOOMUST.

Meie kool on üldhariduslik ja polütehniline kool, aga mitte kutsekool. Sellest tuleb kõnelda sellepärast, et praktikas unustatakse mõnel pool meie kooli riiklikud põhiülesanded.

On fakte, kus püütakse koolile anda temale mitteomased ameti- või teiste kutsekooli tüüpide funktsioonid. Näiteks kõigile tuntud eesrindlikus Čerepanovi rajoonis, Novosibirski oblastis, kus algatati tähelepandavalt ühiskondlikku liikumist abiaks koolile, on üksikud koolid innustunud keskkooli õpilaste kutselisest ettevalmistusest oma õppe- ja kasvatustöö kahjuks. Koolid pöörasid oma peamise tähelepanu massilisele spetsialistide ettevalmistusele — valmistati ette autojuhte, traktoriste, kombainijuhte, brigadiirekarjakasvatatajaid, brigadiirevasikakasvatatajaid jne. Tõsi, meile võidakse ütelda, et nende ettevalmistamine toimub õppetundidest vabal ajal, kuid õpilased kulutasid nendeks „vabadeks õppetöödeks“ 6—8 tundi nädalas, pluss nende töödele ettevalmistamine, sest et neid töid õpetati keeruliste programmide järele, mis jõukohased on ainult inimestele, kel on spetsiaalne praktiline ettevalmistus.

Veel kaugemale on läinud Volgaäärsete Sakslaste Vabariik. Seal saadi sellega hakkama, et anti välja määrus, millega suurendati tundide arvu 2 võrra nädalas eriainetes — zootehnika, agronoomia jt. õpetamiseks.

Analoogilisi juhtumeid on ka teistes rajoonides ja oblastites.

Kõik need juhtumid näitavad mitteamisust kooli peaülesannetest — õpilasi varustada teaduste alustega ja anda neile ehtne kommunistlik kasvatus. On tarvis selgesti aru saada, et ilma teaduste aluste põhjaliku tundmiseta ei ole võimalik saada heaks spetsialistiks ükskõik millises rahvamajanduse harus. Kuid teaduste alused ise peavad olema orgaanilises seoses teooria ja praktikaga.

Teooria sisaldab ju üldistatud praktikat, iga teadus ulatub oma juurtega praktikasse, ja praktika on algus ning allikas igale tunnetusele, iga tunnetuse samm on ühendatud nende inimeste praktilise tegevusega, kes on alistanud enesele looduse ja ümber korraldanud ühiskonna. Uhes sellega tõestab praktika teooriat, praktika aga on tõe kriitikumiks.

Seltsimees S t a l i n ütles üleliidulisel stahhaanovlaste nõupidamisel: „Teaduse andmed kontrollitakse alati praktikaga, katsega. Teadus, mis on katkestanud seose praktikaga, katsega — mis teadus see on?“

Seepärast peab teaduste alustele, mida õpetatakse meie koolis, tagatama orgaaniline seos teooria ja praktika vahel. Õpetades teaduste aluseid, peab õpetaja konkreetselt näitama õpilastele, et iga teadus on kasvanud välja praktika tarvetest. Näiteks geomeetria on arenenud maa pindalade mõõtmise tarbest, astronoomia — aastaaegade kindlaksmääramise vajadusest ja täpse asendi leidmise tarbest mandril ja merel, mehhanika areneb ühenduses ehituste ja sõjaasjandusega. Nüüdsel ajal on need teadused veel rohkem seotud mitmesuguste tehnikaharudega.

Praktika jätkab ka tänapäev teaduse edasiviimist. Eriti kujukaid näiteid teaduse sõltuvusest praktikast võib näha meie sotsialistlikus reaalsuses, meie põllutöö ja tööstuse stahhaanovlaste kogemustes, nõukogude eesrindlike teadlaste kogemustes. Meenutagem siin vaid seost meie sotsialistlike põldude viljasaakide pakilise suurendamise vajaduse ja akadeemik T. D. L õ s s e n k o taimede staadiumilise arenemise ja taimede loomuse ümbertegemise meetodite teoreetiliste avastuste vahel, seost kõrgahju täiendamise tarvete ja akadeemik K a p i c a teoreetiliste avastuste (gaaside omadused madalate temperatuuride juures) vahel, seost meie põlevate gaaside tööstuse ja transpordi tarvete ning

nõukogude teadlaste Matvejevi, Skafi, Filippovi avastuste vahel kivisüte maa-aluse gaasifikatsiooni küsimusis.

Seepärast mitte milgi kombel õpilaste teoreetiliste teadmiste taset alandades, vaid seda kõigiti kõrgendades vastavalt õpilaste eakohaste võimalustega, peab õpetaja siduma teoreetilisi põhilauseid praktikaga, saavutama nende suuremat konkretisatsiooni, mõistmist, sügavust ja põhjalikku omandamist.

Teaduste aluste teoreetiliste osade ehitus peab sisaldama eneses praktikat kui orgaanilist osa, aga mitte nagu väliseid juhuslikke harjutusi praktilise iseloomuga. Ainult sel tingimusel võib õpetaja täies ulatuses kasutada materialistliku teaduse jõudu õpilaste põhjalike materialistlike veendumuste kasvatamiseks.

Marksismi-leninismi rajajad on korduvalt näidanud, et inimlik praktika näitab tunnetuse materialistliku teooria õigsust.

Vere ja vereringlemise käsitlemisel inimese anatoomia ja füsioloogia kursuses (VIII klass) võib näiteks piirduda ainult anatoomia-füsioloogilise küljega, jättes õpilasi tutvustamata nüüdisaja teaduse ja praktika uuemate saavutustega sel alal. See on ainult küsimuse teoreetilise külje teadmine. Koguni teisiti on nende teadmiste õpetamine läbi viidud, kui teoreetiliste algteadmiste kõrval õppekavasse võetakse ka selline küsimus nagu vereülekanne, millel on määratu suur tähtsus rahuajal, kuid eriti just sõjaolukordades.

Väärtuslike praktiliste teadmiste kõrval võivad õpilased omandada selliste küsimustega tutvumisel palju oma materialistliku maailmavaate arendamiseks. Peatume ainult haigele inimesele laiba vere ülekandmise praktilal. „Kanda elavale inimesele üle laiba verd! Selline mõte mitte ainult ei hämmasta, vaid võib esile kutsuda peaaegu vaistliku hirmu,“ kirjutab prof. J u d i n. Ja ta jätkab: „See kõik on ümber lükatud sadade meie poolt toimetatud ülekannetega. On tarvis kord näha, kuidas iga ülekantud vereoperatsiooniga kohe siin, meie silme all, 5—10 minuti jooksul elustub haige surmkahvatu nägu, kuidas 150—200 cm³ vere ülekande järele hakkab pulss uuesti töötama, hingamine, silmad elavnevad, ta ise hakkab juba rääkima ja ülekande lõpus ta juba naeratabki... Ei müstika ega „hing“ hõlju elu ja surma piiril! Siin voolab punaka lindina täiesti reaalne mateeria — surnud inimese elav veri. Ta tagastab inimesele elu, ta elustab inimkonda uutele lootustele kõige laialisemate võimalustega, mida loovad inimesed ise, vabastades neid müstikast ja eelarvamistest.“

Teooria ja praktika terviklus teaduste aluste õpetamisel on tarvilikuks tingimuseks õpilasis püsivate materialistlike veendumuste loomisel.

Ma kriipsutan eriti alla üldhariduslikku ja kasvatavat tähtsust teoreetiliste teadmiste omandamisel, mis on seotud praktikaga, sest see küsimuse külg on seni vähem olnud rahvaharidusosakondade töötajate, direktorite ja õpetajate tähelepanu tulipunktiks kui õpilaste varustamine praktiliste oskustega. Kuid ühes sellega on tal suur põhimõtteline tähtsus.

ÕPETUSE MEETODITEST.

Selleks et teostada seost teooria ja praktika vahel kõigi õppeainete õpetamisel alg- ja keskkoolides, selleks et õpetada õpilasi kasutama oma teadmisi elus, töös ja sõjaasjanduses, selleks et anda õpilastele praktilisi oskusi ja vilumusi, on tarvis otsustavalt muuta paremaks õpetamise meetodeid.

Siin ei ole midagi põhimõtteliselt uut. On tarvis vaid täielikult täita UK(b)P Keskkomitee määrus „Alg- ja keskkoolide õppekavadest ja režiimist“ 25. augustist a. 1932,

mida aga praegu täidetakse väga puudulikult. Selles määruses on antud põhjalikud juhised õpetajale töömeetodite kohta.

Õpetaja on kohustatud süstemaatiliselt, järjekindlalt käsitlema tema poolt õpetatavat distsipliini, harjutades lapsi kõigiti tööle õpiku ja raamatute abil, mitmesuguste iseseisvate kirjatööde koostamisele, tööle kabinetis ja laboratooriumis, õppetöökojas, laialt kasutades nende põhimeetodite kõrval mitmesuguste katsete ja riistade demonstratsioone, ekskursioone (tehasesse, muuseumi, põllule, metsa, jne.); seejuures peab õpetaja kõigiti aitama õpilasi raskuste puhul õppetöös. On vaja harjutada lapsi süstemaatiliselt iseseisvale tööle, kasutades selleks laialt mitmesuguseid ülesandeid, vastavalt kindlasti omandatud teadmiste kursusele (ülesannete ja harjutuste lahendamine, mudelite valmistamine, töö laboratooriumides, taimekogude korjamine, kooliaedade kasutamine õppeeesmärgiga jne.) (Sõrendus meie. — B. V.).

Neile põhjalikele juhistele saab vaevalt veel midagi juurde lisada. Eriti tuleb tähelepanu juhtida laboratoorsete tööde õigele korraldamisele füüsikas, keemias, bioloogias, praktiliste tööde organiseerimisele kooliaias, mõõtmistöödele maapinnal (matemaatika, maateadus), praktiliste ülesannete lahendamisele matemaatikas, füüsikas, keemias, praktilise iseloomuga koduste ülesannete täitmisele, õppekäikude korraldamisele loodusesse ja tööstusse. Kool töötab selles suunas veel väga vähe.

Eesrindlike õpetajate kogemused näitavad, et teoreetiliste teadmiste kvaliteet tõuseb pidevalt, kui teadmised tuginevad konkreetsetelt omandatud faktidele, põhjenevad praktikale või on tõestatud õpilaste eneste praktikaga.

Eriti tähtis on see, et „teoreetilised teadmised, mis on õpilaste oma praktikaga tõestatud, omandavad veendumuse jõu“. Õpetajate tunnistuse järele veenduvad õpilased, kes kasutavad oma teoreetilisi teadmisi praktikas, kindlasti eluprotsesside materiaalsuses. Nende ees avaneb konkreetsetelt inimese ümberkujundav osa looduses.

„Katsugu keegi kõrvale tõugata meie õpilasi materialistlikult teelt, eesrindlikult bioloogilise teaduse teelt, Mičurini, Lössenko, Cicini teelt“ — kirjutavad õpetajad Opekušiniid (Rõbnitsa kool Jaroslavli oblast). „Oma veendumuste kaitseks esitavad nad ümberlukkamatu jõuga argumente. Nende argumentideks on kogu loov töö koolis: „nii kok-sagõs, mis sõnakuulelikult alistub mõistlikule tahtele, nii tomatid, mis on kasvatatud kartulil, nii kurk, mis on poogitud kõrvitsale, ja kõrvits, mis on tolmutatud arbuusi õietolmuga, ning mitmed teised „imed“, mis on omandanud meie noored mitšuurinlased“.

PRAKTILISTEST OSKUSTEST.

Tulevasele praktilisele tegevusele ettevalmistamise eesmärgi juures ei ole väike tähtsus õpilaste orienteerumisel teaduse praktiliselt kasutamise kohta tööstustes, põllumajanduses, sõjaasjanduses ja transpordis. Selleks on kõige esiteks vaja tagada iga teaduse juures põhimõistete, seaduste ja teooriate teadmist, ja siis mõningaid nende seaduste kasutamisi tööstuses, sõjaasjanduses. Tarvis on, et õpilased õpiksid mõistma teaduse praktilist tähtsust ja rakendama omandatud teadmisi praktikas.

Sellest seisukohast on üheks külgne ja järelikult ebaõige selle füüsikaõpetaja praktika, kes õppetundidel piirdub füüsika seaduste kuiva sõnastusega, täiendades oma jutustamist vaid skeemide joonistamisega tahvlile ja lühikeste kokkuvõtete märkimisega. Selline

„kriidiline“ füüsikaõpetamine ei anna õpilastele arusaamist füüsikaliste nähtuste sisust ega õpeta õpilasi kasutama oma teadmisi praktikas.

Sellest seisukohast on ühekülgne ja ebaõige selle tehnilise ringi juhataja praktika, kes harjutustel noorte tehnikutega arutab raadiovastuvõtja konstruktsiooni skeemi pisi-asjadeni, kuid ei selgita õpilastele selle ehitamise teoreetilisi põhimõtteid. Selline mehaaniline konstrueerimine õpetab õpilasi pimesi kopeerima konstruktsiooni, ilma et nad mõistaksid tema ehituse teoreetilisi aluseid.

Nii üks kui teine ühekülgne lähenemine füüsikale ja tehnikale iseloomustab lõhet teooria ja praktika vahel. On tarvis saavutada seda, et õpilane ei oleks valemite vangis, vaid tungiks nähtuste olemusse, saaks aru oma töö vigadest ja oskaks iseseisvalt leida teed nende parandamiseks.

Õige käsitluse näiteks võib olla Bakuu kooli füüsikaõpetaja Šiškini töö — tema õpilased ei tööta mitte ainult riistade konstrueerimisel, vaid eksperimenteerivad küsimuse teooriast arusaamiseks.

Sms Šiškin püüab jõuda selleni, et ta õpilased kõige enne saaksid aru seadise skeemi teaduslikest alustest. Ta õpetab neid saavutama konstruktsiooni lihtsust ja näitlikkust, analüüsima oma töö puudusi ja avastama tekkinud vigade põhjusi. Seadise konstrueerimisel Šiškini õpilased ei tõtta ülepeakaela valmis skeemi täpsele kopeerimisele, vaid otsivad oma, mõnikord koguni uusi teid. Niiviisi harjutatakse kätte õpilastele teadusliku mõtlemise ja eksperimenteerimise vilumused.

Õpilastele praktiliste oskuste ja vilumuste kätteharrutamisel on suur tähtsus, sest et teadmised ilma praktiliste oskuste ja vilumusteta on alati väheväärtuslikud.

Praktilised oskused ja vilumused peavad omakorda toetuma hästi omandatud teaduste põhialuste teadmisele, sest et nad siis on tõesti mõtestatud.

Esimeses järjekorras peab õpetama õpilasi iseseisvalt töötama ja õppima. See on peamine praktiline oskus, mille peab kätte harjutama õpilastele alg- ja keskkoolis. Selle ülesandega seoses on vaja õpetada õpilasi iseseisvalt töötama raamatuga, õpikuga, teatmikuga. Neile on vaja kätte harjutada õieti rääkima ja kirjutama. Vaja on neid õpetada orienteeruma ümbritsevas olukorras, vaatlema nähtusi, eksperimenteerima laboratooriumis ja kooliaias, analüüsima oma vaatlusi ja tegema neist järeldusi. Tarvis on igati kasvatada õpilastes vilumust kasutada õieti oma teadmisi eluliste nähtuste seletamiseks ja praktiliste ülesannete lahendamiseks.

Vaja on õpetada õpilasi alati pidama oma teadmisi ja oskusi mobilisatsioonilises valmiduses, et neid esimesel nõudmisel kiiresti kasutada ülesannete lahendamiseks, mis on esitatud uues situatsioonis, arendada õpilastes initsiatiivi, taibukust, s. o. neid omadusi, mis iseloomustavad stahhaanovlase tööd.

Oma tööde meefoditest kõneleb sms Isotov järgmist: „Ma püüan kohaneda sõele. Kui ma tulen murrukohta kaevanduses, vaatan ma enne töökohta üle, mõtlen, kuidas on parem võtta sütt.

Mõnikord on süsi soontena, aga mõnikord vahekihtidena. Kui süsi on soontena, siis teen „tara“, s. o. raiun lõhe soonest üles ja alla. Sõekiht jääb ette pungil, nagu ajab kohevile, ja siis on teda kergem lahti lüüa.

Kui süsi on vahekihtidena, siis valin ma kõige pehmema kihil: seda hüütakse meil tuhakihi, ta on tahma sarnane ja puruneb kergesti. Mitmed, eriti noored töölisel, mõtlevad, et kogu asi seisneb selles, et tugevamini lüüa. Aga meie, vanad sõeraaijad, teame, et peaasi on see, kuhukohta lüüa, et süsi langeks tervete kihtidena.“

Sellest näitest on näha, kui tähtis on vaadelda arvestada olukorra omapärasust, leida peamine, oluline lüli ja sellele vastav tegevuse viis, menetlus.

Need on kõik väärtuslikemad vilumused, millel on määratu suur tähtsus niihästi tulevaseks tööks tööstuses kui ka sõjaasjanduses, — seda tuleb kasvatada kõigi õpetajate poolt igapäevases õppetöös.

Peale selle peab iga õppeaine alal töötades tähelepanu pöörama erilistele spetsiifilistele oskustele ja vilumustele, mis vastavad töö iseärasustele igas distsipliinis.

Näiteks matemaatikas on vaja põhjalike süstemaatiliste teadmiste kõrval saavutada vilumusi arvutamises ja mõõtmistes.

Füüsika õpetamisel on tarvis tagada tööstuse ja põllumajanduse tootmiseseadiste, — tööpinkide, -masinate, transpordi, side- ja sõjaasjanduse tehniliste esemete ehituse põhimõtete mõistmist. Peale selle on vaja õpilastele kätte harjutada mitmesuguste mõõtmiste oskusi, graafikute ja jooniste kasutamise ja füüsikaliste nähtuste analüüsi oskust, lihtsaimate arvestuste oskust. Praktilistel töödel elektri alalt on vaja õpilastele anda lihtsamaid vilumusi elektrimontaažis.

Praktilistest oskustest, mida õpilased omandavad bioloogia, geograafia, keemia õppimisel, on juba küllalt kõneldud. Ja vaevalt on vaja veel korrata seda, mis on juba tuntud.

Ometi ei ole seni rea õppeainete käsitlesele pööratud vajalikku tähelepanu. Selliseid unustatud aineid on joonestamine. Kuid õpilaste varustamisel graafilise kujutuse vilumustega on suur praktiline väärtus.

Määratu suur tähtsus on tööle ja kaitsele ettevalmistumisel harjutustel kehakultuuris ja sõjaasjanduses.

Iga õppeaine annab suuri võimalusi õpilastele oskuste ja vilumuste kätteharjutamiseks. Vaja on ainult hoiduda igasugustest kunstlikest, meelega väljamõeldud kombinatsioonidest. Mõnes aines, nagu näiteks matemaatikas, füüsikas, bioloogias, keemias, geograafias, peab teoreetiliste teadmiste omandamises kasutama praktilisi harjutusi laboratooriumides, kooliaias, õppekäikudel jne. Teistes ainetes on juba õppematerjali läbivõtmisel klassis õppetunnis suur praktiline tähtsus. Nii näiteks kirjaoskuse ja kultuurse suulise ning kirjaliku kõne valdamine tähendab vallata teoreetilisi ja praktilisi teadmisi vene keeles. Kapitalistlike maade tehniliste saavutuste ja maailma kultuuri omandamine ei ole võimalik ilma võõrkeelte mõistmiseta. Mõnel pool tehtud katsed kooskõlastada vene ja võõrkeelte õpetamist otsekoheselt tootmise õpetamisega ei ole muud midagi kui kahjulik tühja tuule tagaajamine.

Niisiis, kõigi õppedistsipliinide õpetamisel koolis tuleb peamine tähelepanu pöörata käsitlese kõrgele kvaliteedile, mitte aga ainult tööde organiseerimisele kooliaias või praktilistele töödele bioloogias ja füüsikas.

On tarvilik programm-materjali õpetamise protsessis tagada orgaaniline seos teooria ja praktika vahel. Üldhariduslike distsipliinide õpetamine peab soodustama õpilastele praktilise iseloomuga vilumuste omandamist ja saadud teadmiste kasutamise oskust elus.

KLASSIVALISEST TÖÖST.

Positiivse nähtusena on viimasel ajal vaja märkida tööde korraldamist väljaspool klassi tehnika, looduse, põllumajanduse iseärasuste tundmaõppimisel kodukohas, samuti kehakultuuri, spordi ja sõjaasjanduse harjutusi. Kuid mõned mõtlevad täiesti ekslikult, et

töödega ringides võib täiesti lahendada ülesandeid, mis koolile on ette nähtud praktiliste vilumuste kätteharjutamiseks. Õpilaste tööd ringides väljaspool klassi on heaks täiendavaks vahendiks põhilisele õppetööle. Need peavad tugevdama üldhariduslikku tööd koolis, peavad arendama laste huvi ja loomingut teatava teaduse, tehnika, kunsti alal, kasvatama iseseisva töö vilumusi.

On arusaadav, et klassiväline töö ei pea olema suunatud ainult tehniliste või teaduslike ringide organiseerimisele. Ei tohi unustada mitmesuguste kunstiringide ja õpilaste kunstilise isetegevuse suurt üldhariduslikku ja kasvatavat väärtust. Kahjulik on ühekülgne harrastus, kas ainult kunstiringides, või ainult tehnilistes ringides, või teaduslikes, või ainult kehakultuuri-ringides. Vaja on meie õpilastele tagada igakülgset arenemist.

Tuleb samuti hoiduda ringi töödes kitsast tehnikasüüsi harrastusest, mis muutub vahel kitsa-alaliseks tegutsemiseks, tühjaks rekordite tagaajamiseks.

Ühele noorele naturalistile, kes kasvatas tohtu suure kapsapea, anti nõu saada seemneid sellest kapsapeast. See ülesanne viis ta täiesti segadusse: „Kust koguda seemneid täiskasvanud kapsast? Võib-olla on vaja lõigata kapsapea lõhki ja otsida siis sealt seemneid?“ Selline segane, sisuliselt otse rumal ettekujutus noorel naturalistil, kes oli teostanud silmanähtavalt suure praktilise töö, tekkis igasuguse seose puudumisest praktiliste vilumuste ja elementaarsete teoreetiliste teadmiste vahel kultuurtaimede bioloogia alalt.

Ringide juhtimisel võib mõnikord tähele panna üleliigset väiklast igapäevast juhatajate hooldust laste tööde üle.

Mõnikord on tõesti raske kindlaks määrata, kes on teinud teatava töö. Kas nüüd mõni täiskasvanud „onu“, või tema noor kasvandik. Mõnedel näitustel esinevad sageli täiskasvanute tööd laste tööde sildi all. Tarvis on õpetada õpilasi sooritama oma töö ise algusest kuni lõpuni. Sedasama tuleb ütelda ka mitmesuguste õppevahendite tootmise ja katsete ning vaatluste korraldamise kohta.

Ei või piirduda õpilaste vilumuste kätteharjutamisel ainult õppe- ja klassivälise tööga. Tarvis on virgutada ja toetada igasugust ühiskondlik-kasulikke tööd, mida organiseerivad laste kollektiivid ja kommunistlike noorte organisatsioonid. Vaja on õpilastes kasvatada kollektiivse, ühiskondliku töö vilumusi.

On väga hea, kui õpilased seavad korda oma kooliaia, annavad oma koolile kultuurse välimuse, aitavad kaunistada klubi, lugemistuba, võtavad osa puude istutamisest, organiseerivad näituse „lõikuspäeva“ puhul, aitavad kaasa kasulike lindude kaitses ja põllumajanduslike kahjurite tõrjes ning on abiks teistes ühiskondlik-kasulikes töödes.

Kool ja kodu peavad kasvatama õpilastes õiget suhtumist töösse, samuti ka vajalikke töövilumusi. Kuid kogu ühiskondlik-praktiline töö, mis organiseeritakse kooli poolt, peab olema allutatud õppe- ja kasvatuseesmärkidele.

Ühiskondlik-praktiline töö ei pea lapsi üleliia koormama ja neid segama oma õppetöö täitmisel. On fakte, kus seda elementaarset nõuet ignoreeritakse.

Keskoolis ühe sovhoosi juures korraldati 1940. a. sügisel 11 pühapäevakut (talguid) viljakoristamiseks. Uhes teises koolis laotasid õpilased peale õppetööd hilja õõni linu ega võinud seepärast ette valmistada ülesantud õppetükke järgmiseks päevaks.

Üksikud vead ja õpilaste tööle ettevalmistamise olemuse ebaõige arusaamine oli omal ajal täieliku põhjalikkusega selgitatud hariduse rahvakomissari asetäitja sms Sarõčeva kirjutustes „Pravdas“, „Učitelskaja gazeta's“ ja ajakirjas „Sovetskaja Pedagogika“.

Lõppkokkuvõttes kogu mitmekülgne koolitöö — õppetöö käsitlusviis, klassivälise tööde ja õpilaste ühiskondlik-praktilise tegevuse organiseerimine, — kõik see kokku peab olema allutatud kommunistliku järeltuleva põlve kasvatamise eesmärgile.

ÕPPEKAVADEST JA ÕPPERAAMATUTEST.

Praktilise ettevalmistamise probleem tõstab päevakorda ka küsimuse tõsiste muutuste kohta kehtivais õppekavades ja õpperaamatuis.

Ennerevolutsiooniaegse vene kooli kogemuste uurimise, nõukogude kooli ajaloo ja välismaa materjalide alusel, aga samuti ka meie kooli nüüdisaegse praktika analüüsi alusel töötati välja Koolide Instituudi poolt alg- ja keskkooli õppeplaani ja -kavade ümberkorraldamise põhiprintsiibid. Juulikuus (1940) kiitis Hariduse Rahvakomissariaadi Õppe-metoodiline Nõukogu need põhimõtted heaks ja võttis need aluseks õppeplaanide ja -kavade ümberkorraldamisel.

Järgides neid juhiseid, valmistas Riiklik Koolide Õppe-uurimise Instituut uued õppeplaani ja -kavade projektid, mis on esitatud läbivaatamiseks lähemale Õppe-metoodilise Nõukogu istungjärgule. Need õppekavad likvideerivad praegu oleva lõhe alg- ja keskkooli vahel, kõrvaldavad üleliigse kontsentrismi ja ülekoormatuse, kuid näevad ka ette orgaanilise seose loomise teooria ja praktika vahel.

Mõned õpperaamatud (botaanika, zooloogia, geograafia, füüsika), mis on koostatud peaaegu kümme aastat tagasi, on suuremalt osalt juba vananenud ega peegelda uuemaid saavutisi teaduses ja tehnikas, mis on võetud kasutamisele meie sotsialistliku ülesehituse praktikas. Siin tekib vajadus töö organiseerimiseks rea uute õpperaamatute koostamiseks.

KOOLIDE VARUSTAMISEST SEADISTEGA.

Tõsiseks raskuseks nende praktiliste ürituste teostamisel, mis tagaksid koolitöö paremaks muutumist tarvilikus suunas, on paljude koolide mitterahuldav varustus.

Partei ja valitsuse otsus kohaliku tööstuse arenemise üle annab oblastite ja kraide rahvahariduse osakondadele võimaluse avaldada initsiatiivi õppevahendite ja seadiste valmistamise organiseerimiseks kohaliku tööstuse ettevõtetes ja töökodades. Ei saa pidada normaalseks, et lihtsad õpilaste sullepead, aritmeetikakastid, arvelauad, geomeetriliste kehade komplektid valmistatakse ainult Kirovi kombinaadis ja veetakse seal laiali kogu riiki sel ajal, kui see „tehnika“ on täiesti jõukohane kohalikele kodukäsitöö töökodadele. Samasugune tsentraliseeritud tootmine on ka bioloogilistel õppevahenditel.

Riiklikkudes ettevõtetes õppevahendite tootmise kõrval tuleb laiemalt kasutada kohaliku tööstuse saadusi, näiteks töökodasid lastekodude juures, ja luua seal soodsaid tingimusi õppevahendite valmistamiseks.

Tuleb igati toetada ja arendada eesrindlike õpetajate loovat initsiatiivi, mille tulemusena õpetajad õpilastega on osanud koolis valmistada väärtuslikke õppevahendeid ja seadiseid.

Üksikul seadiseil ja õppevahendil, mis on valmistatud õpilaste endi poolt, on mõnikord suurem üldhariduslik ja kasvatav väärtus kui vahenditel, mis on ostetud ja toodud klassi juba valminult.

Huvitavad on selle küsimuse kohta akadeemik Kapica arvamised: „Õpilane

saab füüsikakatsesest ainult siis hästi aru, kui ta selle korraldab ise. Kuid veel paremini mõistab ta seda, kui ta ise valmistab riista eksperimendiks. Seepärast tuleb õpilaste osavõttu seadiste valmistamisest igati tervitada...

Seadiste konstrueerimisel on vaja, nagu mulle näib, pöörata tähelepanu laste loova võime avaldusele ja anda neile maksimaalset võimalust näidata oma leiutavaid kalduvusi, kuigi vahest vaid pisiasjades. Hoopis parem on see seadis, mis on ehitatud kodusel viisil kõige lihtsamate abinõudega, aga teravmeelselt ja iseseisvalt, kui täpne ja akuraatne koopia füüsika kursusest, mis on ka valmistatud sama õpilase poolt."

Kõigiti on vaja arendada kohalikust looduslikust materjalist kollektsoonide vahetamist mitmesuguste kraide ja oblastite koolide vahel.

Eesrindlike õpetajate kogemusi tuleb laialt levitada ja suunata iga kooli, iga õpetajani. Tuleb jõuda selleni, et iga õpetaja oskab koostada kollektsoone, herbariumi, valmistada preparaate, riistu ja teisi õppevahendeid oma tundide jaoks. Õpilaste ringid peavad pühendama rohkem tähelepanu õppevahendite loomisele.

Ühenduses tööde organiseerimisega kooliaedades on vaja nüüd juba muretseda laste jaoks põllumajanduse tööriistade inventari — labidaid, rehasid, kõblaseid, ämbreid, kastmiskanne jne. selle eesmärgiga, et kõik maakoolid, samuti ka linnakoolid, millel on kooliaiad, oleksid varustatud selle inventariga. Uheaegselt on tarvis tõsiselt hoolitseda koolidele maa eraldamise ja vajalike töötingimuste loomise eest sellel maal.

ÜLELIIDLISELE PÕLLUMAJANDUSE NÄITUSELE ETTEVALMISTAMISEST.

Tuleb märkida suurt ühiskondlikku tähtsust koolide ettevalmistamisest osavõtuks üleliidulisest põllumajanduse näitusest. Ka sel aastal näidatakse möödunud aastate eeskujul näitusel noorte naturalistide saavutusi eripaviljonis „Junnatid“ (noored naturalistid) ja seitsmeaastase maakeskkooli töötulemusi paviljonis „Kool“. Tuleb pidada iga vabariigi, krai ja oblasti auasjaks näidata noorte naturalistide ringide ja külakoolide töid, kes on edukalt realiseerinud Hariduse Rahvakomissariaadi käskkirja 25. augustist a. 1940.

Ma peatusin ainult põhimistel praktilistel ettepanekuil, mis on tarvis teostada esimeses järjekorras. Kuid ka Hariduse Rahvakomissariaadil ja kohalikel rahvahariduse osakondadel, pedagoogilise teaduse tegelastel ja kogu nõukogude õpetajakonnal seisab ees suur töö, et realiseerida täielikult seltsimees M o l o t o v i juhised.

O. RUNK.

Arvutustehnilisi küsimusi.

Näib, et sotsialistlikus ühiskonnas iga üksikinimese elus, nii isiklikus kui ka ametialises, arvutamisoskus omandab järjest suurema tähtsuse. Iga töötava inimese ellu on astunud normid, plaanid, protsendid, statistika ja graafikud. Suurtest ideedest tiivustatud ja sotsialistlikust võistlusest õhutatud inimhulgad tahavad ise näha ja teistele näidata oma pideva püüdluse tulemusi. Hädavajalikuks abimeheks seejuures on matemaatika

oma mitmesuguste võtetega. Enamik sääraseid probleeme lahendub lihtsa numbrilise arvutamise kaudu.

Mis elus vajalik, seda peab kool inimesele andma. Kui kodanliku korra ajal paljud inimesed võisid rahulikult väita, et matemaatika on nende nõrgimaks küljeks, siis nüüd pole seda küll enam kellelgi sünnis teha. Lihtsate matemaatiliste probleemide lahendamine on nüüd igal inimesel igapäevaseks asjaks. Endale töötades iga töötaja kalkuleerib huviga materjali hulka, tööaega, töökiirust, kvaliteeti ja tasuvust. Igasugused kalkulatsioonid ja töötulemuste kokkuvõttud on aga tihedasti seotud aritmeetikaga. Vajalike aritmeetiliste oskuste puudumisel inimene takerdub sageli päris lihtsaisse arvutustesse, teeb vigu ega leia neid, kuigi otsib. Igaüks lugejaist leiab oma tutvuskonnast küllalt sääraseid inimesi. Ons aritmeetika valdamine mõnedele kättesaamatuks imeasjaks? Kindlasti mitte! Süüdistada võib siin küll üht, küll teist asjaolu, aga küllap langeb omajagu süüd ka koolile.

Kuivõrd võhikuks arvutustehnikas võis osutada mõni meie endise gümnaasiumi lõpetanud ja ülikooli pääsnud inimene, seda illustreerigu järgmine drastiline näide. Omaaegses kaubandusaritmeetika praktikumis (majandusteaduskonnas) nii mõnigi üliõpilane sooritas kümne astmega jagamist järgmiselt:

$$\begin{array}{r} 2734 \quad 1000 \\ 2000 \quad \underline{2,734} \\ \quad 7340 \\ \quad 7000 \\ \quad \quad \underline{3400} \\ \quad \quad \underline{3000} \\ \quad \quad \quad 4000 \end{array}$$

Isegi säärane kurioosum on esinenud, et sedaviisi suure vaevaga leitud jagatistes on lõpuks koma asetatud valesse paika!

On tõsiasi, et aritmeetiline ülesannete lahendamine ja arvutustehnilised küsimused jäeti meie kodanlikus koolis üsna sööti. Endise gümnaasiumi klassides analüütilise geomeetria ja analüüsi osad olid aga paisutatud liiga suureks.

Heites pilku VNFSV koolide õppekavasse, mille alusel koostati ka ENSV koolide uued kavad, võime healmeel le nentida, et selles eespool nimetatud liialdust ei leidu ja et aritmeetikale koos arvutustehniliste küsimustega on pühendatud küllaldaselt määral tähelepanu. Märgitagu siinkohal kas või seda, et igas klassis algkooli ulatuses leidub kavas erilise punktina „Jõukohast peastarvutamist“. Muidugi nõuab säärase punkti olemasolu kavas õpetajailt oma tundides plaanikindlalt peastarvutamise drillide korraldamist. Säärased harjutused peaksid küll vabastama õpilasi nn. „paberlikust aritmeetikast“, mille all mõtlen seda, et osatakse küll arvutusi sooritada pliitsiga paberil, aga ei suudeta kõige lihtsamaidki arvutusi sooritada peast.

Kuivõrd tähtsaks peetakse NSVL-s peastarvutamise harjutusi, selgub sellestki, et seal on antud välja kuni 250-leheküljelisi ülesannete kogusid,

mis sisaldavad tuhandeid peastarvutamise ülesandeid, nii numbrilisi kui ka tekstülesandeid¹.

Ka tuleb tervitada seda, et uus kava nõuab jälle tüüpülesannete aritmeetilist lahendamist algkoolis ja mittetäielikus keskkoolis, mis meie koolimatemaatikast vahepeal täielikult kõrvaldati kui „formaalne liigliha“; piirduti ju viimasel ajal algkoolis peamiselt otseste paaritehteliste ülesannetega. Tagantjärele tunnistagem nüüd selle sammu tagajärgi: õpilased on vanemais klassides tõsiselt kimbus tekstülesannete järgi võrrandite koostamisega, kõnelemata samade ülesannete lahendamisest aritmeetiliselt.

Tahame loota, et tulevikus asi selles suhtes paraneb. Ka tahame loota, et peastarvutamisele ja puhtal kujul arvutustehnikale pühendatakse Nõukogude Eesti koolis tulevikus rohkem tähelepanu. Kool peab andma igale inimesele raudvarana ellu kaasa tubli arvutamisoskuse ja arvutamisevõime.

Arvutused, mida tegelik elu pakub inimesele, on enamasti seda laadi, et neid on kõige hõlpsam sooritada otseselt — kas peast või paberil. Arvutuslükatit, logaritmide tabelit ega arvutusmasinat ei kanta tavaliselt kaasas, küll aga kantakse kaasas oma pead, paberit ja pliiatsit.

Meie ajakirja veergudel² tõstis sms J. Lang üles mõningad huvitavad otsustamist vajavad probleemid. Käesolev sõnavõtt tahaks muuseas ka neid pisut edasi arendada. Lõpliku otsuse tegemine peab jääma muidugi vastava autoriteetse komisjoni asjaks. Eeloleva suve jooksul igatahes tuleb siin ütelda lõplik sõna, et järgmisel õppeaastal ei saaks olla nende küsimuste otsustamine enam iga õpetaja isikliku maitse küsimus, mis viiks jälle lubamatule mitmekesisusele, nagu see seni on esinenud meie koolis. Kõigi nende küsimuste lahendamisel tuleb taotella muidugi meetodite ühtlustamist Nõukogude Liidus lõplikult väljakujunenud meetoditega.

Järgnevas pühendame tähelepanu mõningaile üksikküsimustele.

Kas nimeliste andmetega antud ülesande lahendamisel kirjutada teheteisse ka nimed (ühikud) või mitte? Konkreetne näide: 3 pioneeri jaotasid endi vahel võrdselt 15 õuna; mitu õuna sai igaüks?

Lahendus 1.		Lahendus 2.
15 õuna : 3 = 5 õuna.		15 : 3 = 5 (õuna).

Algkoolis (I—IV kl.) tundub küll olevat ühikute kirjutamine tarvilik, kuna siis puudub õpilasel veel abstraherimisvõime ja pelgad arvud lahendamisel kõnelevad talle vahest liiga vähe. Esimestes algkooli klassides, kus kirjutusõpetus on alles algastmel, ei saa muidugi matemaatikaõpetaja nõuda ühikute kirjutamist. See nõue võetakse sisse alles siis, kui kirjutamistehnika ei tee enam raskusi. Keskkooli viimastes klassides (VIII—X) aga, kus lahendus sisaldab sageli palju tehteid keeruliste arvu-

¹ Näit. В. Л. Эменов и Я. Ф. Чекмарев — Сборник арифметических задач и упражнений для устного счета.

² Vaata „Nõukogude Kool“ nr. 1 — 1941, lk. 76.

dega ja kus õpilased on küllalt arenenud, tuleb pidada lahenduskäigus ühikute märkimist iga nimelise arvu juurde kindlasti ülearuseks. Mitte-täieliku keskkooli klassides (V—VII) tuleks siis pikkamööda üle minna ühelt kirjutusviisilt teisele. Küll aga tuleks minu arvates igas klassis kate-gooriliselt nõuda ühiku märkimist iga tehte tulemuse juurde (kui see tule-mus on nimeline arv). Ei sobi aga hästi kirjutada võrdust, mille vasakul poolel on puhtad arvud ja paremal nimega arv, näit. $15 : 3 = 5$ õuna. Selle väikese ebakorrektsuse parandab ühiku kirjutamine klambritesse: $15 : 3 = 5$ (õuna).

Ühikute nimetuste kirjutamist tehetes on soovitav vanemais klassides vältida ka sellepärast, et algebraliste andmetega ülesannete lahenduses võivad andmed ja ühikute sümbolid minna kergesti segi.

Näiteks: $ab \text{ cm}^2 \Rightarrow abc \text{ m}^2 \Rightarrow abcm^2$.

Näide soovitavast ühikute märkimisest ülesande lahenduse sees:

U l e s a n n e. Raamatulehe paksus on 0,12 mm. Raamatus on 250 lehe-külge. Avalda raamatu paksus cm-tes, kui kummagi kaane paksus on 0,3 cm.

$$250 : 2 = 125 \text{ (lehte)}$$

$$0,12 \cdot 125 = 120 : 8 = 15 \text{ (mm)} = 1,5 \text{ (cm)}$$

$$2 \cdot 0,3 = 0,6 \text{ (cm)}$$

$$1,5 + 0,6 = 2,1 \text{ (cm)}$$

Vastus: 2,1 cm.

Iga tehte tulemuse järgi sulgudesse ühiku märkimise nõue sunnib õpi-last pidevalt jälgima andmete ühikuid; see on aga väga tarvilik, sest sageli on ülesandes sama liiki suurused mõõdetud erinevate ühikutega, millist asjaolu õpilased pahatihti ei oska tähele panna.

Järgnevalt võtaksime vaatluse alla üksikute tehete rakendusskeemid.

L i i t m i s e kohta pole palju ütelda. Nimetatagu vahest seda, et nn. „meelenumbreid“ on soovitavam kirjutada üles, kui alla, sest viimase liidetava ja joone vahele harilikult ei jää küllalt ruumi nende jaoks.

U h e veeru numbreid liites on kasulik haarata mitu numbrit korraga, kui need numbrid annavad sääraseid osasummasid, mida on mugav kasutada peast liitmisel (näit. 9, 10, 11 ja ka 12). Vähemalt kümneid andvaid rühmi tuleks liitmisel alati silmas pidada ja neid liita kümnetena. Kõrval esitatud näites kõik veerud annavad kümneid. Mõttekäik selle liitmise juures võiks olla näit. järgmine:

$$\begin{array}{r} 2221 \\ 6238,7 \\ 1772,4 \\ 4369,3 \\ \hline 845,2 \\ 13225,6 \end{array}$$

$$a) 10; 16 \Rightarrow \overset{1}{6}$$

$$b) 10; 20; 25 \Rightarrow \overset{2}{5}$$

$$c) 2; 12; 22 \Rightarrow \overset{2}{2}$$

$$d) 4; 14; 22 \Rightarrow \overset{2}{2}$$

$$e) 10; 13 \Rightarrow 13$$

Siinjuures tuleks ühtlasi hoiatada, et kümneid andvaid rühmi otsides ei hakataks mingile numbrile liiga kaugelt kaaslast otsima; siis võib

kergesti mõni number jääda arvestamata ja mõni tulla arvesse kaks korda. Olgu veel nimetatud, et liitmise tulemust kontrollitagu alati liitmisele vastupidises suunas, s. t. kui liideti ülalt alla, siis kontrollitagu alt üles.

Lahutamise juures oleks soovitav õpetada õpilastele hariliku „laenamismeetodi“ kõrval (või asemel) ka nn. saldeerimist (ehk täiendamisvõtet), mis taandab lahutamise liitmiseks. Võrreldes „laenamismeetodiga“ on saldeerimisel terve rida kaaluvaid hüvesid: 1) saldeerimine põhineb vahe definitsioonil (vahe on arv, mis tuleb liita lahutatavale, et saada vähendatav); 2) raamatupidamises on saldeerimisega lahutamine paratamatu; 3) saldeerides saab lahutada korraga rohkem kui ühe lahutatava ilma neid enne liitmata.

Et saldeerimisvõtte tõesti otstarbekas on, selgub sellestki, et kaupluses müüjad annavad ostjale raha tagasi ikka saldeerides, s. t. nad täiendavad tagasiantava rahaga (vahe) arve suuruse (lahutatav) saadud rahasummani (vähendatav). Tegelik elu ise on siin leiutanud sobivaima lahutamisviisi. Ka kool võiks selle omaks võtta.

Pole sugugi ime, kui matemaatikaõpetajate hulgas leidub sääraseid, kes seda võtet üldse ei tunne. Seepärast olgu siin sellest esitatud üks näide koos protokolliga töö käigust:

$$\begin{array}{r}
 7754 \\
 - 938 \\
 \hline
 6816
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{l}
 8 \text{ ja } 6 \text{ on } \overset{\perp}{4} \\
 (\overset{\perp}{1} + 3) = 4 \text{ ja } 1 \text{ on } 5 \\
 9 \text{ ja } 8 \text{ on } \overset{\perp}{7} \\
 \overset{\perp}{1} \text{ ja } 6 \text{ on } 7
 \end{array}$$

Rasvaselt trükitud numbreid tuleb töö käigus lugeda rõhutatult.

Lahutamisest kõneldes nimetaksin märkusena veel, et meie „vähendatav“ ja „lahutatav“ on küll täiesti ebaõnnestunud terminid, kuna nende vorm ei juhi küllalt selgesti sisu juurde. Minu arvates on see täiesti loomulik asi, et need terminid õpilastel pahatihti segi on. Teatavaid paremusi siin võiks anda lahutatava ristimine „vähendajaks“. Mõned meie matemaatikud aga (näit. prof. A. Humal) on võtnud siin tarvitusele sõnad: „väheneja“ ja „lahkuja“, mida tuleb küll pidada üsna hästi sobivaiks. Huvitav oleks kuulda, mis arvab neist meie laiem matemaatikute pere.

Korrutamise juures tuleks kõigepealt lahendada küsimus, kas kirjutada korrutaja korrutatava ette (peale) või järele (alla). Nõukogude Liidus üldiselt kirjutatakse korrutaja korrutatava järele (alla); s. t. $3 \cdot 4 = 3 + 3 + 3 + 3$, aga $4 \cdot 3 = 4 + 4 + 4$. Meil aga on harjutud tegurite vastupidise järjekorraga.

Korrutaja ettepoole kirjutamisel on ainult üks kaaluv hüve; nimelt lubab see aritmeetikast algebra valda siirdudes korrutaja ristida lihtsalt kordajaks. Näiteks, kui aritmeetikas $3 \cdot 4 = 4 + 4 + 4$, siis algebras $3a = a + a + a$.

Näib, et teise viisi kasuks räägib rohkem asjaolusid. Esiteks, korrutatav on korrutamise tehte juures baasiks, antud suuruseks; on loomulik, et see on juba pandud kirja (näit. eelmise tehte tulemusena), enne kui otsustame, millega see korrutada tuleb. See käiks aga kirjutamise üldise

kombe vastu, kui kirjutaksime paremalt vasakule või alt üles. Järelikult tuleks korrutaja kirjutada korrutatavast paremale, või korrutatava alla. Nii kirjutades laheneksid ka mitmed raskused, mis vastupidine tegurite järjekord esile kutsuks harilike murdude korrutamise ja jagamise juures¹. Tegurite üksteise alla kirjutamine suurte arvude korrutamisel on sms J. Langu artiklis väga hästi põhjendatud ja seda ei tarvitse siin hakata enam kordama.

Küll aga piiritleksin tegurite üksteise alla kirjutamist, keelates seda tegemast siis, kui korrutaja on ühekohaline (nulle kaasa arvamata) arv, ja ka siis, kui korrutaja on kahekohaline arv, mille üheks numbriks on 1, olgu siis korrutatavas kohti kui palju tahes. Neil juhtudel saab korrutise kätte väga lihtsalt:

$$\begin{array}{r} 184,56 \cdot 7 = 1291,92 \\ 2784 \cdot 1,3 \\ \hline 8352 \\ 3619,2 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 2784 \cdot 310 \\ \hline 8352 \\ 863040 \end{array}$$

Seejuures osakorrutist leides ei tarvitse iga sammu juures silmadega käia ka korrutaja numbri juures, vaid see number tuleb jätta mällu ja kogu korrutamise vältel hoida pilk ainult korrutataval.

Kui mõlemad tegurid on juba üldised vähemalt kahekohalised arvud, võib need korrutamiseks kirjutada üksteise alla, kusjuures korrutajaks valitakse lihtsam arv.

Kui mõlemad tegurid on kahekohalised, siis võib kasutada ka kas 1) nn. ristmeetodit, või 2) korrutamist ositi, kui vähemalt üks tegureist on kahe ühekohalise arvu korrutis. Näiteid:

Ristmeetod:

$$\begin{array}{r} 51 \\ 75 \\ 63 \\ \hline 4725 \end{array}$$

Korrutamine ositi:

$$75 \cdot 63 = (75 \cdot 7 \cdot 9) = 525 \cdot 9 = 4725$$

Selgituseks ristmeetodi juurde:

$$3 \cdot 5 = 15; 3 \cdot 7 + 6 \cdot 5 + 1 = 52; 6 \cdot 7 + 5 = 47.$$

Ositi korrutamise viisi kasutatakse siis, kui on vajalik vältida allapoole arenevaid kirjutisi. Sulgudesse pandud lüli võib jääda selles kirjutamata.

Kui tegurid on juba rohkem kui kolme numbrilise kohaga, siis kirjutame korrutaja korrutatava alla ja alustame korrutamist üheliste korrutamiseega. Nii korrutatakse Nõukogude Liidus. Tõsi küll, paljud meetodikud on leidnud põhjust vaielda vastu sellele meetodile; nõutakse, et korrutamine peab algama korrutaja kõrgeima kohaga seepärast, et osakorrutised nihkuksid siis vasakult paremale (mis on kooskõlas kirjutamise üldise kombega) ja annaksid kätte kõigepealt korrutise kaaluvamad numbrid.

¹ „Nõuk. Kool“ nr. 1, 1941. a., lk. 76—77 ja „Kooliuuenduslane“ 1935, lk. 53 jj.

Uheliste korrutamiseaga alustades saavutame aga kahtlemata kõige mugavama töökäigu ja see asjaolu peaks kaaluma üles eespool loeteldud vastuväited. Võiks ütelda, et see viis on kõige rohkem arvutaja „käe ja silma järele“. Ainus oluline vastuväide sellele viisile põhineb asjaolul, et sellelt ei saa loomulikult teel minna üle lühendatud korrutamisele, mis kindlasti nõuab teissugust rakenduskeemi. Koolimatemaatikas ja samuti tegelikus elus aga pole lühendatud korrutamisel olulist tähtsust. Kellele see hiljem (ülikoolis) vajalikuks peaks osutama, sellele ei peaks ka raskusi tegema selle kätteõppimine, olgu ta siis korrutamist õppinud koolis ükskõik millise skeemi järgi.

Skeem, millest seni juttu on olnud, näeb välja nii:

$$\begin{array}{r}
 12,497 \\
 3,081 \\
 \hline
 12497 \\
 99976 \\
 37491 \\
 \hline
 38,503257 \approx 38,5.
 \end{array}$$

Korrutamismärki (X) tegurite ees ja liitmismärki osakorrutiste ees pole seejuures tarvilik kirjutada, sest korrutamisskeem oma iseloomustava vormiga näitab küllalt hästi siinjuures sooritatavaid tehteid.

Osakorrutiste nihkumine paremalt vasakule võib ju vahest tekitada ebamugavusi sel teel, et kirjutised kipuvad minema üle lehe ääre või jälle teiste eespool leiduvate kirjutiste sekka, aga neid asjaolusid on võimalik näha ette ja ühtlasi ka vältida.

Mis puutub korrutamismärgi „X“ tarvituselevõttu meil seni tarvitusel olnud korrutamispunkti asemel, tunnistab selle kirjutise autor, et ta ei leia mingit muud põhjust risti eelistamiseks punktile kui ainult see, et rist on tarvitusel kogu NSVL-s. Arvan, et neilt õpilastelt, kellesse on korrutamispunkt juba tugevasti sisse juurdunud, ei tohiks nõuda vastavate harjumuste ümberkujundamist. Esimesest algkooli klassist peale aga oleks korrutamisristi tarvituselevõtt hästi mõeldav.

Jagamise juurest heitis meie kool omalalaj põlglikult kõrvale rakenduskeemi, milles jagatav, jagaja ja jagatis eraldatakse püstrõhtjoonega:

$$\begin{array}{r|l}
 59621 & 324 \\
 324 & 184 \\
 \hline
 2722 & \\
 2592 & \\
 \hline
 1301 & \\
 1296 & \\
 \hline
 5 &
 \end{array}$$

Nii jagatakse üldiselt Nõukogude Liidus. Kas võtame meiegi jälle selle skeemi omaks või säilitame skeemi, millega oleme juba hästi ära harjunud:

$$\begin{array}{r}
 5814 : 342 = 17 \\
 342 \\
 \hline
 2394
 \end{array}$$

Kui jääda selle juurde, et ühekohalise korrutaja kirjutame korrutatava kõrvale, siis võiks väga hästi säilitada ka praeguse jagamise skeemi.

Mitmekohaliste arvude korrutamisprotsess sisaldab ainult pidevat arvutamist etteantud arvudega korrutustabeli alusel. Jagamisel on aga korrutustabeli alusel mehaaniliselt toimuvad arvutamisjärgud üksteisest eraldatud selle tööga, mis on paratamatult vajalik teha jagatise järjekordse numbri määramiseks. Need vahepealsed kaalutlemised jaotavad aga jagamisprotsessi tegelikult üksikuteks ajaliseelt eraldatud korrutamisteks ühekohaliste arvudega. Pealegi surub end teatava vaevaga leitud järjekordne jagatise number niivõrd mällu, et temaga korrutades pole enam vajalik teda pilguga külastada; pilk võib seega jääda rahulikult jälgima ainult korrutatava (s. t. jagatava) numbraid.

Niisiis: arvutaja seisukohast vaadeldes sisaldavad korrutamisprotsess ja jagamisprotsess psühholoogilisi erinevusi. Nende erinevuste analüüs näitab, et jagamisskeem ei pea just tingimata jäljendama korrutamisskeemi (s. t. jagatist ei tarvitse kirjutada jagaja alla, kuigi korrutaja kirjutame korrutatava alla).

Kumb jagamisskeem on aga otstarbekohasem? Sellele küsimusele on küll raske leida objektiivset vastust. Tundub, et igaühe isiklik harjumus kaalub siin rohkem kui ükskõik milline muu asjaolu.

Nii jääb selles küsimuses ainukese olulise tegurina püsima Nõukogude Liidu eeskuju.

Kui jagaja on ühekohaline arv (parema arvutaja juures ka arvud 11—15), siis toimub jagamine muidugi ilma osakorrutisi kirjutamata, ja sel puhul tuleb kindlasti eelistada jagamisskeemi hariliku jagamismärgiga:

$$748,65 : 5 = 149,73; \quad 0,08649 : 12 = 0,0072075.$$

Ulalpool selgitasime korrutamist ositi. Kahtlemata suurem praktiline väärtus on aga ositijagamisel. Näiteks:

$$456,47 : 28 = (456,47 : 7) : 4 = 65,21 : 4 = 16,3025$$

Teine lüli võib siingi jääda kirjutamata.

Enne kümnendmurdude jagamise läbiviimist paljud õpilased suurendavad jagatavat ja jagajat komade nihutamisega paremale seni, kui need mõlemad saavad täisarvudeks. See pole aga tarvilik ja õpilastest tuleks vastav harjumus võõrutada. Sellest piisab, kui jagaja on täisarv. Tõsi küll, asudes esmakordselt kümnendmurdude jagamisele, on metoodilistel kaalutlustel täiesti põhjendatud kümnendmurdude jagamise taandamine täisarvude jagamiseks. Aritmeetikaõpetajad ei tohiks aga lasta kujuneda vastavat võtet õpilaste juures lõplikuks harjumuseks. Lõplikud harjumused arvutamises kujundatagu säärase reeglite järgi, millede täitmine on tarvilik, piisav ja otstarbekohane.

Pole ju õieti isegi see tarvilik, et jagaja oleks täisarv; saab ju jagamist teostada ükskõik missuguste andmetega otseselt. Mitmesugustel kaalutlustel (koma paigutamise küsimus jagatises jm.) on siiski otstarbekohane komasid nihutada niipalju, et jagaja muutub täisarvuks. Umberkirjutamiste vältimiseks on soovitav komade nihutamist toimetada „ülakoma-

dega". Jagatistes pannakse koma siis, kui jagatava kohtade „allatoomi-sega“ minnakse üle jagatava ülakoma.

Näitena sooritame sama jagamise kord otstarbekalt — lühidalt, kord liialdatult — pikalt:

$$27,1'185 : 13,5' = 2,013 \dots \quad 27,185 : 13,5$$

$$\begin{array}{r} 270 \\ \hline 185 \\ 135 \\ \hline 500 \end{array} \quad \begin{array}{r} 27185 : 13500 = 2,013 \dots \\ 27000 \\ \hline 18500 \\ 13500 \\ \hline 50000 \end{array}$$

Teisel viisil jagamist sooritades on juba seni kirja pandud 10 ülearust nulli. Jagamist jätkates jätkub ka ülearuste nullide kirjutamine. See on niisama mõttetu kui nulliga korrutades saadud osakorrutiste kirjutamine korrutamisel. Kui on näiteks vaja arvutada $\pi : 12$ (täpselt kuni 0,00001) ja selleks jagatakse 314159 : 1200000, siis kirjutatakse seejuures juba 35(!) ülearust nulli.

Neist näiteist peaks piisama otsuse tegemiseks, et säärase reegli järgi ei kõlba õpilastes kujundada jäädavaid harjumusi. Peame päästma inimesed eluaegsest ülearuste nullide kirjutamisest!

Seoses jagamisega puudutagem veel üht metoodiliselt tähtsat küsimust.

Et jagamine on tülikaim tehe nelja põhitehte hulgas ja pealegi sageli ei anna lõplikku vastust, tuleb püüda arvutustes jagamist võimalikult vältida ja jätta paratamatu jagamine võimalikult viimseks tehteks. Esiteks säästab see palju arvutamiswaeva ja teiseks tekib siis ümmardamisküsimus ainult vastuses, mille kohta on aga nõutav täpsus harilikult teada.

Näitena lahendame ühe ülesande kahel viisil.

Ü l e s a n n e. Auto kattis 75 km ajaga 1 tund ja 25 min.; lennuk kattis 315 km ajaga 1 tund ja 35 min. Mitu korda oli lennuki keskmine kiirus auto omast suurem?

Lahendus 1.

$$75 : 85 = 15 : 17 = 0,882 \left(\frac{\text{km}}{\text{min}} \right) \quad 315 : 95 = 63 : 19 = 3,316 \left(\frac{\text{km}}{\text{min}} \right)$$

$$\begin{array}{r} 136 \\ \hline 140 \\ 136 \\ \hline 40 \end{array} \quad \begin{array}{r} 57 \\ \hline 60 \\ 57 \\ \hline 30 \\ 19 \\ \hline 110 \end{array}$$

$$3,316 : 0,882 = 3,76 \text{ (korda)}$$

$$\begin{array}{r} 2646 \\ \hline 6700 \\ 6174 \\ \hline 5260 \end{array}$$

Lahendus 2.

$$\begin{array}{r}
 1\ 071 \\
 \hline
 441 \\
 315 \cdot 75 = \frac{315 \cdot 35}{95 \cdot 85} = \frac{63 \cdot 17}{19 \cdot 15} = 1071 : 285 = 3,76 \text{ (korda)} \\
 \hline
 95 \\
 \hline
 285 \\
 \hline
 855 \\
 2160 \\
 \hline
 1995 \\
 \hline
 1650
 \end{array}$$

Esimene lahendus sisaldab kolm jagamist, teine lahendus aga ainult ühe. Seepärast tuleb teist lahendust kindlasti esimesele eelistada.

Kui murru lugeja või nimetaja on korrutis lihtsaist tegureist, siis ei tarvitse alati seda korrutamist teostada eraldi kuskil mujal, vaid võib selle väga hästi teostada ka n. ü. „koha peal“, kasutades seejuures ära murru ümbruses leiduvat vaba ruumi (vaata teise lahenduse kolmandat lüli!).

Ja lõpuks mõned üldised meetodilised juhtmõtted:

1) Õpilastelt tuleb nõuda ranget korda arvutamistöö juures. Keelatagu kategooriliselt ära igasugused nn. „kõrvalarvutused“ seletades, et arvutus on ülesande lahenduse oluline osa, mis pärast seda ei kõlba sooritada „kuskil kõrval“ (näit. kurikuulsal „kõrvalpaberil“, kuivatuspaberil, laua peal või koguni peopesas).

Õpilastesse nii sügavasti juurdunud arvamine, et arvutamistöö on ülesande lahendamisel niivõrd kõrvaline asi, et selle peab sooritama kindlasti „kuskil kõrval“, tuleb neist tingimata välja juurida.

2) Igal võimalikul juhul tuleb drillida peastarvutamist; ka keskkooli vanemais klassides.

3) Igal võimalikul juhul tuleb juhtida tähelepanu arvutamist hõlbustavaile võtetele.

4) Oma arvutuste vahetu kontroll tuleb kasvatada õpilastele harjumuseks. Kontroll teostugu arvutusest endast võimalikult erinevate tehingukäikudega (näit. jagamist kontrollitagu korrutamisega). Katsed näitavad nimelt, et arvutaja kontrollimisel endisi tehingukäike korrates harilikult kordab ka tehtud vea.

5) Peale hariliku korrutustabeli (1×1) peaks iga inimene peast teadma veel korrutised, millede üheks teguriks on ühekohaline arv ja teiseks teguriks on arv kümne ja kahekümne vahel (näit. $7 \cdot 18 = 126$). Arvan, et juba algkoolis peaks nõutama nende päheõppimist. Keskkoolis tuleks aga eel-
miste jaoks pähe õppida veel ruudud arvudest 11—20 ja kuubid arvudest 1—11. Ka kahe astmeid kuni 2^{10} peaks teadma peast. Nende asjakeste jäädavalt päheõppimine koolis tasub end pika eluaja vältel tuhandekordselt.

Suviste tööde korraldus kooliaias.

Loodusteaduse õpetamine on tihedalt seotud kooliaiaga. Uues loodusteaduse õppekavas antakse III õppeaastal kohuslikuks vaatlus-ülesandeks: „Kestvad vaatlused taimede arenemise, õitsemise ja viljade tekkimise kohta, eriti kooliõues, kooliaias“. Ja õppekava seletuskirjas üteldakse: „Looduse tundmaõppimine algkoolis peab olema tihedalt seotud praktiliste töödega (katsed ja vaatlused tundides, looduses, elavas nurgas; vaatluste ülesmärkimine; vaatlused ja tööd kooli õppeaias — meie sõr.). Praktilisi põllumajanduslikke-aianduslikke küsimusi käsitletakse ju õpilastega vesteldes nende koduste kogemuste najal, kuid tõeliselt veendume nende eneste kogemustes ja suudame uut pakkuda ainult praktiliste tööde kaudu kooliaias. Õpilaste töölerakendamine kooliaias on kaugemas minevikus olnud akuutsem, omaaegseis kihelkonnakoolides esines aiatöö õppeainena. Innustatud aiatööst, rajati esimesi koduaedugi. Hiljem arehes õpilaste töölerakendamise küsimus käsi-käes kooliaedade arenemisega.

Siin on meie kooliaiaduse lühikeses minevikus olnud raskusi ja tehtud vigugi. A. 1934. anti ringkiri kooliaedade asutamiseks ja väljaarendamiseks 3 aasta jooksul. Kuna ringkirja andmisel ei moodustatud keskkoha juhtnööride saamiseks, ei esitatud aia sisustamise kava, siis töötati mitme kava järgi, mida esitasid kohapealsed koolivalitsused. Seega puudub üldine ühtlus meie kooliaias. Alles möödunud aastal valmis üleriigiline algkooli kooliaia miinimumkava, mida pole aga kohustuslikuks tehtud. Lühiajalises hoogsas kooliaia rajamishoos mitme kava järgi oli pearõhk asetatud kooliaia välisele küljele, vähem sisulisele tööle. Fassaadi nõuti revideerimisel. Peamine kooliaia ülesanne — olla õppevahendiks loodusteaduse õpetamisel, anda praktilisi kogemusi õpilasile, jäi nagu teisele kohale. Parem oligi hoida neid väikesi teadmishimulisi tallajaid eemale aiaturult, liivatatud aiateedelt. Aga kui umbrohi kippus mõnes aias lokkama, kerkis esile aia korrashoiu probleem. Kohati rakendati õpilasi aia korrashoiule, kuid varsti korraldati määrusega kooliteenijaile tasu ka suvekuudel kooliaedade korrashoidmise eest ja korrashoiu raskused haihtusid. Kuid mõlemad määrused tundusid ebaõiged — et ainult õpilased korrastaksid kooliaedu, või et kooliteenija hoiaks korras ja õpilased jääksid siit eemale. — Kuigi meie kooliaiad on kujunenud erikavade järgi, peaksid nad kõik ikkagi olema rakendatavad õpilastele vaatlusteks ja praktilisteks töödeks.

HRK uus ringkiri (HRKT nr. 19 — 1941) annab uut hoogu kooliaedade asutamiseks ja rakendamiseks kooli õppetöösse. „Kooliaedadel on suur tähtsus üldises õppe- ja kasvatustöös, eriti aga õpilastes praktiliste harjumuste kujundamise ja töökogemuste omandamise alal. Kooliaedadel on tulunduslik tähendus koolide tegevuse korraldamise ja õppejõudude ja teenijate toitlustamise alal kui ka internaatide töö arendamisel.“ Nii ringkiri. Neid praktilisi vilumusi püüavad õpetajad kooliaias õpilasile

anda oma kogemuste ja oskuste piirides, kuid ka siin esineb mõningaid raskusi.

Kevadine õppeaeg on lühike, vaevalt kuu aega, eriti viimastel külmadel kevadatel. Kogu töö jääb pooleli. Lilligi ei jõua kõiki lavast välja istutada, sest õrnemaid peab hoidma öökülmade möödumiseni. Kogu aed alles hakkab omandama kevadaspekti, kui õpilased lahkuvad. Ja sügise tülles on öökülmad näpistanud mõned õrnemad suvililled, kogu õitsev aed läheb vastu koltumisele. Järgnevad sügisesed koristustööd õpilastega ja kogu aed vajub talveunne. — Kas on kooliaeda kui õppeabinõu kasutatud otstarbekohaselt? Ei ole! Kogu kevadise töö ja tegevuse tulemus — õitsev aed — ja töö tagajärgede jälgimine jääb ära. Siin alles avaneks võimalus tutvuda taimede bioloogiaga, süstemaatikaga ja morfoloogiaga, korraldada katsepeenraid, omandada kogemusi kooliaiaast ka koduaia jaoks. Ja siin oleks küllalt tööülesandeid.

Seega kerkib paratamatult üles küsimus õpilaste suviste tööde korraldamisest kooliaias. Kuna puudub määrus, mis kohustaks õpilasi osa võtma suvistest vaatlustest, katsetustest ja tööst kooliaias, siis tuleb siin kasutada vabatahtlikku osavõttu. Sellele teele on asunud paljud õpetajad, kellele õppetöö süvendamine, kooli- ja koduaiandus on olnud südame lähedased. Nende kogemusi kasutame õpilaste suviste tööde korraldamisel.

Et kindlustada suurema arvulisi õpilaste vabatahtlikku osavõttu suvistest töödest ja vaatlustest kooliaias, tuleks koolis enne õppetöö lõppu õpilastele ja lastevanemaile selgitada õpilaste suviste tööde tähtsust. Leppida kokku, missugune nädalapäev on kokkutulekuks õpilastele kõige vastuvõetavam. Määrata kevadise õppetöö lõpul kindlaks kuupäevad, millal keegi õpilaste rühm või klass kohustuks külastama kooliaeda. Selgitada, kui palju on osavõtjaid, ja laste päevad kalendrisse sisse kanda. Harilikult on sobivaks päevaks enamikule pühapäev, kuid linnade ja suuremate asulate piirides ka mõni teine päev. Väiksemasis koolis võiks mitu klassi koos töötada, klassikomplekt moodustaks rühma, kui see pole väga suur. Nii kujuneks kooliaia külastuspäevi 2—3 päeva kuus, igale õpilasele aga üks päev kuus. Suuremas koolis, jagades õpilased nelja rühma või kasutades nelja vanemat komplekti, kujuneks igas kuus 4 tööpäeva, igale õpilasele üks päev. Seega kogu suve peale 1. juunist kuni 1. septembrini ainult 3 päeva — peaks vastuvõetav olema õpilaste enamikule. Muidugi ei saa loota 100%-list osavõttu. Üksikud õpilased on kaugemale karja asunud, mõnda ei luba vanemad, teised, keda on ikka sunnitud kooli minema, jäävad ehk eemale. Kuid nagu näitavad nende koolide kogemused, kes kasutavad juba pikemat aega õpilaste suvist aiaaastatööd, suureneb aastatega osavõtjate protsent. — Tööpäeva kava koosneb õpetaja juhatusel ühistest vaatlustest õitsvate taimede juures, mitmesuguste kultuuride ja katsete juures ja mõningate tööülesannete sooritamistest kooliaias, et õppida töövõtteid.

Sellele järgneks mäng spordiplatsil (võrkpall, korvpall, rahvastepall jt.) ja juturaamatute vahetamine. Mäng ja töö — see hoiab noori ikka koos. Kui võimalusi suplemiseks, tuleks ka seda ära kasutada, sest kevadel kooli ajal on vesi veel külm ja kõik head ringkirjad ujuma õpetamisest jäävad vaid paberile. Kõik kokku kestaks umbes 4 tundi pärast keskpäeva.

Õpilaste osavõtt, vaatlused ja tööülesanded tuleks sellekohasesse kooliaia päevikusse sisse kanda. Puudumiste puhul nõuda kohe selgitust puudumiste põhjuste üle. Puudujail lubada siiski ilmuda mõnel teisel tööpäeval. Vihmase ilma korral, mis ei võimalda vaatlusi, töötamist ega mängimist, jääb tööpäev ära. Asjast huvitatuid lubada järgmisele tööpäevale.

Eriti häid tulemusi võiks anda töötamine kooli loodusteaduslikku ringi koondunud õpilastega — noorte naturalistidega, nagu see hulgaliselt ja suure eduga toimub Nõukogude Liidus. Kuni 1940/41. aastani teostuski seal õpilasile praktiliste kogemuste andmine peamiselt rohkearvuliste noorte naturalistide ringide kaudu. Alles möödunud sügisel tehti praktiliste kogemuste omandamine kooliaedadade kaudu kohustuslikuks kõigile õpilasile.

Koolide riikliku instituudi loodusteaduse kabineti poolt koostati ja viimisteldi vajalik kooliaia kavand, sisustus ja juhised juba varem (1936. a.).

NSVL noorte naturalistide (junat'ide) huvitavate katsete ja tööülesannetega tutvusime varem „Nõukogude Kooli“ veergudel (J. Rebane. Noorte naturalistide liikumine. „N. Kool“ 1940, lk. 259 jj.).

Kuid meil ei ole koolides veel noorte naturalistide ringid laiemalt levinud ja ainult nende osavõtt kooliaiatööst hõlmaks seega vähe õpilasi. Kuid kus noorte naturalistide ringid on asutatud, jääksid nende ülesandeks juba palju sisukamad mitmesugused iseseisvad katsetused ravimtaimede kasvatamisel, taime arenemise kiirendamisel, väetamisel ja uute kultuurtaimede kasvatamisel. Selliseid huvitavaid ülesandeid on antud „Nõukogude Kooli“ eelmises numbris (Juta Rebane. „Noorte naturalistide suvisest töökavast“). Mõnegi neist ülesandest püüaksid õpilased lahendada suve jooksul.

Loomulikult peab kooliaed olema oma sisustuse ja korrastuse poolest eeskujuks kogu ümbruskonnale. Selle korrashoid, tegevuse arendamise eest hoolitsemine olgu kogu koolipere: õppejõudude, õpilaste ja kooliteenija ülesandeks, õpilased teeksid seda niipalju, kui vajalik töövõtete õppimiseks. — Väsitav korrastustöö, umbrohu kitkumine, kus vaatlused toimuvad vaid möödaminnes, ei huvita õpilasi kaua.

Pakume neile mitmesuguseid jõukohaseid tööülesandeid. Millised tööülesanded ootavad õpilasi suvekuudel?

Siin leiame sobivaid tööülesandeid iga kuu jaoks aianduse käsiraamatuist ja ajakirjadest, kui ei omata suvetööde juhtimiseks veel küllalt kogemusi. Olgu siinkohal tähelepanu juhitud mõnele suvetööle.

Juunis — viljapuuaias, kus on veel külmast pääsenud viljapuid, väetada puid pärast õitsemist tsiili salpeetriga (1,5 kg aarile), pritsida veel kord ja viljapuude alune maa puhas hoida umbrohust.

Marjaaias pritsida karusmarju kasoraaniga pärast õitsemist 10-päevaste vahedega, võidelda kahjuritega vastu (tikerberi-lehevaablane, vaarikamardikas, lehetäid, maasikaõielõikaja jt.).

Köögilvilja- ja **katseaias** külvata aedvilju, mille saak hilissügisel (söögi-naeris, aedpeet, peasalat jt.). Istutada tomatid, kurgid, kohendada pinnast umbrohu hävitamisega, kasta taimi väetislahusega või virtsaga 2—3 korda, 10—14-päevase väheaajaga. Mullata kartulid ja kapsad pärast vihma ja pealtväetuse andmist, rabarbri jt. tekkinud

õievarred eemaldada, kõrvitsal kärpida latvu, tomatitel kõrvalharud eemaldada. Harvendada vajalikud kultuurid ja võidelda kahjurite vastu (kapsakärbes, porgandi lehekirp).

Iluaiaas istutada kohale kohe kõik suvililled, daaliad, külvata kuu algul välja peenrale veel suvililli, kärpida kuu algul leklille kasve pikemaajalise õitsemise saavutamiseks. Külvata kaheaastased lilled peenrale (võõrasema, aedkellukas jt.), vajaduse korral väetada lilli vedelväetisega.

Juulis jätkub eelmise kuu töö. Puukoolis alata silmamisega (15. VII—15. VIII). Marjaaias pärast saagi koristamist väetada. Jätkata maasikate paljundamist. Kõögiviljaaias maitseainete saagi koristamine (piparmünt, vorstirohi, kummel jt.), tomatite ülesidumine, vedelväetise andmine mõnele kultuurile. Iluaias muru niitmine iga 10 päeva järele, lilledel õitsenud õied, millest seemet ei soovita, kõrvaldada.

Augustis marjaaias pärast saagikoristamist väetada sõstraid, tikerbere. Vaarikatel pärast saagikoristamist vanad varred ära lõigata, paljundada, aedmaasikad kuu lõpul peenrale istutada. Kõögiviljaaias kärpida tomateid, hävitada kapsasusse jm. Iluaias põõsatarade lõikamisest saadud pistikud lavva asetada.

Sellelaadiliste tööde jälgimine ja ka teostamine ei ole raske. Huvitavad on ka katsetamised uudiskultuuridega (kok-sagõs), jaroviseeritud seemnetega, kurkide ja tomatite kärpimisega, varjutamisega (vt. lk. 365 jj.).

Kelle juhatusel toimuksid õpilaste suvised vaatlused ja tööharjutused kooliaias? Loomulikult on siin kogenum kooli looduslooõpetaja, kes juhtis kevadisi aiatöid. Kui koolijuhataja, kes kogu suve on kohal, on looduslooõpetaja, siis on paljudes koolides kooliaiaist huvitatud juhataja läbi suve juhtinud õpilaste kooskäimisi. Kuid kõigil on soovi korral õigus puhkusele. HRK ringkiri märgib: „Kooliaia asutamine ja selle tegevuse arendamise eest hoolitsemine on õppejõudude ja teiste kooli töötajate ülesandeks, sest kooliaed on kooli üks lahutamatu ja tunnustatud õppevahend.“ Seepärast on soovitav kevadel õppetöö lõpul õppenõukogus kooli suvise aiatööde kava koostamisel jaotada õppejõudude vahelised ülesanded suveks nii, et võimalduks kõigile ettenähtud suvepuhkus. Töö kooli aias seob kõiki õpetajaid tihedamalt kooliaia külge.

Milliseid tulemusi annab selline õpilaste töötamine kooliaias? Õpilased tutvuvad eeskujulikkude aiatööriistadega ja võtetega ja võtavad need kasutamisele koduaias. Ka siin muutub siis töö lihtsaks, ratsionaliseerituks. Lillede kasvatamine, marjapõõsaste paljundamine, kahjurite vastu võitlemine, kõögivilja seemnete kasvatamine jt. — need kõik kanduvad kooli kaudu kodudesse. Kooliaiaist on võimalik saada seemneid, lilletaimi, põõsaid ja muud istutusmaterjali. Kodus töötades on õpilasel ikka silme ees hästikorrastatud kooliaed, sealseid põõsad, põõsastarad. Kui koolil on paljunduspeenrad istutusmaterjali kasvatamiseks ja jagamiseks õpilastele, tekivad peagi koduaiad, või endised aiad muutuvad kaudimaks. Albu algkooli juhataja (Järvemaal) on jälginud oma õpilaste kodudes aedade rajamist ja leidnud, et suur % koduaedu on rajatud õpilaste kooliskäimise ajal kooli mõjul, ja soovitab aiatööd V ja VI klassi tunnikavva. Arusaadavalt on õpilaste edukus loodusteaduses suur.

Kool on õpilaste pideva töötamise kaudu kooliaias kõige mõjuvamaks aianduse ja kodukaunistuse propageerijaks. Jääb vaid soovida, et sellele kõigis kooles pühendataks enam tähelepanu ja korraldataks ka seaduslik alus õpilaste suvetööks.

Kooli tööplaan*.

Plaanipärast töötamist ja teatava ajavahemiku tööplaani ei vaja mitte ainult tööstuskäitised, vaid ka kool. Meie koolipraktikas on seni tööplaani alal laialdasemalt viljeldud aineõpetajate töökavade moodust, kus iga õpetaja valmistab teatava ajavahemiku töökavad iga õpetatava aine kohta. Pärast töökavade kinnitamist õppenõukogu poolt rändasid töökavad tavaliselt õpetaja isiklikku töökausta. Säärase mooduse juures pole meil aga võimalik ülevaadet saada k o g u k o o l i tööst, seda ühtlustada ja keskustada ning õpilaste töökoormust ühtlasemalt jaotada. Aineõpetajate töökavade mooduse juures ei võiks me rääkida k o o l i tööplaanist ka sellepärast, et ega koolitöö koosne ainult õppeainete õpetamisest klassitundidel, vaid ka mitmesugustest teistest üritustest, nagu aktustest, õppe-

töö võistlustest, näitustest, ekskursioonidest, raadiotundidest, koolijuhataja-tundidest jne.

Allpool kirjeldan niisugust kooli tööplaani skeemi, mis püüab koolitööd hõlmata tervikuna. Tööplaani on tarvitusel A. linna algkoolis (mittetäielikus keskkoolis), kus on 7 klassikomplekti ja 8 õppejõudu.

Tööplaani on koostatud tabelina ühe kuu töö jaoks. Tabeli rõhtses sihis jälgime teatava klassi õppetööd kõigis õppeainetes, püstsihis võime jälgida teatava õppeaine käsitlust kõigi klasside kohta. Tabeli täitmiseks iga õpetaja koostab õpetatava aine kohta kuu-töökava lahtisele paberilehele,

mille mõõtmed on 6 × 15 cm ja mis on jaotatud joontega neljaks võrdseks osaks — tööpädalaiks. Need lehed kleebitakse tabeli aluspapi vastavale kohale. Tabelisse kleebitakse veel nn. üldsedelid, millele on märgitud kooli või klassi üritused väljaspool õppetunde. Näit. on olemas sedelid koosolekute (õppenõukogu, hoolekogu, lastevanemate koosolekute), õppetöö võistluse, hommikuste koosviibimiste, klassiõhtute jne. jaoks.

*) Avaldame mõttevahetuse korras.

KUU TÕOPLAANIST 1941. A.

Ainesedeleid.

Eesti keel 3. kl. S. Tarro	Joonistamine 3. kl. S. Tarro	Loodusteadus 3. kl. L. Kullimäe
Hunt ja kass . . . . . 1 Meie maa — luuletus pähe . . . . . 1 Kohtamine juhiga . 1½	Loomade joonistamine: hunt, koer, kass 1	Kass ja tema sugulasi 2
Kirjand . . . . . 1 Talve veetmine põhjanabal . . . . . 2 Meil on suusatada tore 1	Vabatöö teemal: „Talvel“ . . . . . 1 (Tööd lähevad võistlustele).	Linnud ja loomad talvel 2
Lumimees . . . . . 1 Hunt . . . . . 2 Punaarmee aastapäevast 1	Muri ja lumemees } 1 Lennukid ja tankid }	Koer ja tema sugulasi 2
Kirjand . . . . . 1 Juhtumus raudteevagunis . . . . . 2 Väike leidur 1	Kuidas joonistada raudteed 1	Puhtus ja tervis . . . 2

Siin esitatud 3. kl. eesti keele sedelil on toodud ainult lugemispalad, luuletused ja arutlusteemad. Keeleõpetuse ja ilukirja jaoks on eri sedel.

Algkooli klassides (1.—4. kl.) on püütud kõrvalaineid võimalikult keskustada peainete (eesti keele) teemadega. Õppeainete kõrvutamise tabelis annab keskustusest hea ülevaate. Toodud näitesedelites on näit. keskustatud 3. kl. 1. tööädala eesti keele teemaga „Loomad“ tööteemad joonistamises ja loodusteaduses. Et keskustuspõhimõtet töökavas paremini läbi viia, koostavad algkooli osas eesti keele õpetajad oma töökavad enne ja nende järgi koostavad töökavad kõrvalainete õpetajad.

Vanemate klasside töökavas on erilise vaatluse alla võetud õpilaste töökoormatuse küsimus. Jälgitakse, et aeganõudvamad kodutööd, nagu kirjandid, ettevalmistused kontrolltöödeks jt., oleksid enamvähem ühtlaselt jaotatud terve kuu kohta. Need tööd on sellepärast kavasedelitel punasega alla kriipsutatud.

Üldsedeleid.

Koosolekud	Õppetöö võistlused	Õpilaste huviõhtud Kehakultuur
		Huviõhtu kirjandite võistluse puhul 4.—7. kl. Korraldab 7. klass, õp. R. Roos
13. veebr. Lastevanemate koos- olek. Referaadid: juhat. A. Udras. õp. M. Avarsoo Näitetund õp. E. Tasso	Joonistamisvõistlus I rühm — 1., 2., 3. kl. juhatab õp. S. Tarro II rühm 4.—7. kl. juhatab õp. P. Mäesaar	
		Huviõhtu joonistamis- võistluse puhul 2. ja 3. klassile Korraldab 3. klass, õp. S. Tarro
25. veebr. Õppenõukogu koosol. Märtsikuu tööplaan jm.	25. veebr. Arvutamisevõistlus 4.—7. kl. juhat. A. Udras	1. märtsil Kooli talispordipäev

Kooli tööplaan koostatakse, nagu eespool juba tähendatud, eraldi iga kuu kohta. Iga kuu lõpul on õppenõukogu koosolek järgmise kuu tööplaanide arutlemiseks; koostatakse ühiselt üldsedeleid.

Tööplaan asetseb klaasi alla raamituna õpetajate toas. Tulevikukavatsusteks on teha väljavõtte tööplaanist iga klassi kohta ja paigutada need vastavasse klassidesse.

Kokkuvõttes: millised on niisuguse tööplaanide hüved?

1. Võimaldab ülevaadet üksiku klassi, üksiku õppeaine, üksiku õpetaja ja ka kogu kooli tööst.

2. Hõlbustab keskustuspõhimõtte rakendamist.

3. Hõlbustab õpilaste töökoormuse ühtlast jaotust, pidevat, hüpeteta töötamist.

Tööplaan koolis võrdub töögraafikule käitises. Siin kirjeldatud kooli tööplaan pole algupärane, vaid põhimõte on laenatud endise Võru seminari tööplaanist.

Laste toitlustamisest lasteaias.

„Nõukogude Koolis“ nr. 4 — 1941 on ilmunud üldised juhised laste toitlustamisest lasteaiades ja kevadhooaja näiteid einetest ja lõunatest. Toome näiteid ka suvi- ja sügishooajaks.

Näiteid suvihooaja jaoks:

1. Eineks: Piim, võiseplik maksaga, marjad.

Lõunaks: Hautatud köögivilji. Kartulid. Kurgisalat. Kohupiimavorm marjakastmega.

Ained: eineks — 300 g piima, 100 g nisuleiba, 20 g võid, 50 g maksa, 100 g marju; lõunaks — 150 g köögivilju, 130 g kartuleid, 10 g võid, 25 g kurki, 10 g hapukoort, 70 g leiba, 50 g kohupiima, 10 g hapukoort, 25 g riivsaia, 1/2 muna, 100 g piima, 45 g suhkrut, 30 g marju, 5 g kartulijahu, 10 g küpsiseid.

2. Eineks: Kohv, võiseplik, kohupiimaga. Toored porgandid.

Lõunaks: Munakook. Kartulid. Lehesalat. Roosamannavaht piimaga.

Ained: eineks — 300 g piima, 3 g kohvi, 20 g suhkrut, 100 g sepikut, 20 g võid, 70 g kohupiima, 10 g hapukoort, 200 g porgandeid; lõunaks — 1½ muna, 200 g kartuleid, 50 g piima, 15 g võid, 25 g salatit, 10 g hapukoort, 5 g jahu, 60 g leiba, 50 g marju, 25 g suhkrut, 30 g mannat, 150 g piima.

3. Eineks: Piim, võileib kurgi ja tomatiga.

Lõunaks: Kalahautis. Kartulid. Spinatikaste. Leiva- ja puuviljasupp.

Ained: eineks — 300 g piima, 100 g sepikut, 20 g võid, 150 g kurke ja tomateid; lõunaks — 215 g kala, 150 g kartuleid, 25 g spinatit, 10 g võid, 20 g hapukoort, 10 g jahu, 10 g sibulaid, 50 g leiba, 100 g marju, 45 g suhkrut, 8 g kartulijahu, 50 g leiba.

4. Eineks: Herkulosupp, võileib tomatiga.

Lõunaks: Sealiha, hautatud herned ja porgandid. Kartulid. Marjad suhkruga.

Ained: eineks — 300 g piima, 30 g herkulot, 30 g võid, 100 g nisuleiba, 50 g tomatit; lõunaks: 130 g sealiha, 50 g herneid, 100 g porgandeid, 130 g kartuleid, 10 g jahu, 20 g hapukoort, 60 g leiba, 200 g marju, 45 g suhkrut.

5. Eineks: Kohv, võiseplik suitsuräimedega.

Lõunaks: Värske köögiviljasupp. Saia- ja marjavorm piimaga.

Ained: eineks — 300 g piima, 3 g kohvi, 20 g suhkrut, 100 g nisuleiba, 20 g võid, 80 g suitsukala; lõunaks — 200 g segaköögivilja, 100 g kartuleid, 170 g piima, 10 g võid, 20 g hapukoort, 10 g rohelist, 5 g jahu, 50 g leiba, 80 g saia, 100 g marju, 25 g suhkrut, 1/2 muna, 150 g piima.

Sügishooaja näiteid:

1. Eineks: Kohv, sepik, või, juust.

Lõunaks: Praetud maks. Kartulid. Porgandid. Piimakissell marjadega.

Ained: eineks — 300 g piima, 20 g suhkrut, 3 g kohvi, 100 g sepikut, 20 g võid, 20 g juustu;

- lõunaks — 100 g maksa, 10 g võid, 10 g rohelist sibulaid, 20 g hapukoort, 130 g kartuleid, 150 g porgandeid, 10 g jahu, 50 g piima, 50 g leiba, 130 g piima, 8 g kartulijahu, 25 g suhkrut, 200 g marju.
2. Eineks: Mannapuder võiga. Piim. Kurgid.
Lõunaks: Pikkpoiss lihast ja kapsast. Kartulid. Õunad.
Ained: eineks — 200 g piima, 45 g mannat, 20 g võid, 25 g suhkrut, 300 g piima, 100 g kurki;
lõunaks: — 80 g liha, 100 g kapsast, 25 g saia, 130 g kartuleid, $\frac{1}{5}$ muna, 20 g hapukoort, 10 g jahu, 10 g võid, 10 g sibulaid, 100 g nisuleiba, 200 g õunu, 20 g suhkrut, 20 g küpsiseid.
3. Eineks: Hapupiim, võileib lihaga ja tomatiga.
Lõunaks: Tangupuder pekikastmega. Piim. Marjasupp.
Ained: eineks — 300 g hapupiima, 10 g suhkrut, 100 g sepikut, 60 g liha, 150 g tomateid, 20 g võid;
lõunaks — 50 g tangu, 200 g piima, 10 g võid, 50 g pekki, 20 g koort, 5 g jahu, 30 g leiba, 300 g marju, 10 g kartulijahu, 35 g suhkrut.
4. Eineks: Kohv, sepik, kohupiim hapukoorega.
Lõunaks: Kõögiviljasupp. Rabarbripannkoogid suhkruga.
Ained: eineks — 300 g piima, 3 g kohvi, 20 g suhkrut, 100 g sepikut, 20 g võid, 20 g hapukoort, 5 g rohelist, 65 g kohupiima;
lõunaks — 250 g kõögivilju, 100 g kartuleid, 200 g piima, 5 g jahu, 5 g rohelist, 50 g leiba, 50 g rabarbrit, 50 g piima, 1 g pärimi, 25 g suhkrut, 50 g jahu, $\frac{1}{2}$ muna, 15 g võid.
5. Eineks: Piim, võisepik munasalatiga.
Lõunaks: Lambaliha roheliste ubadega. Kartulid. Küpsetatud õunad.
Ained: eineks — 300 g piima, 125 g nisuleiba, 20 g võid, $\frac{1}{2}$ muna, 5 g rohelist, 20 g hapukoort;
lõunaks — 110 g lambaliha, 150 g rohelisti ube, 130 g kartuleid, 10 g võid, 10 g jahu, 75 g leiba, 200 g õunu, 45 g suhkrut.

G. REIAL.

Töö õpetajate kvalifikatsiooni tõstmise alal.

Uleminek nõukogude kooli süsteemile ei tähenda mitte ainult välisvormide muutmist, vaid kogu kooli põhjalikku seismist ümberkorraldamist. Uut koolikorraldust kannab ja teostab kõigepealt õpetaja. Selleks peab ta olema ette valmistatud. Kirjanduse, loengute ja lühikursuste kaudu on õppeaasta kestel suudetud mõndagi ära teha. Päris töö aga seisab alles ees. Eriti õpetajate ettevalmistamisel mittetäieliku keskkooli jaoks. Meie õpetaja oli nii teadmistelt kui ka õppetehniliselt hästi ette valmistatud tööks kuueklassilises algkoolis. 1941. a. sügisest teostatav mittetäielik keskkool aga esitab õpetajaile uued, suuremad nõuded. Keskkoolis toimub õppetöö aine-süsteemi alusel. Aineõpetaja vajab laiemaid ja sügavamaid teadmisi kui klassisüsteemi

alusel töötav algkooliõpetaja. Nende omandamiseks tuleb õppida. Kuid veel enam tuleb õppida selleks, et suuta rajada kooli õppe- ja kasvatustööd dialektilise materialismi aluste. Isegi sellise, juba endast materialistlikult suunatud aine õpetamiseks, nagu seda on loodusteadus, tuleb paljudes küsimustes ümber orienteeruda, rääkimata kirjanduse ja ajaloo käsitlusest. Neid aineid õpetades on õpetajail lõppeva õppeaasta jooksul tahtmatult tulnud komistada. Järgmisel kooliaastal seda enam ei tohi korduda. Peale selle peab õpetaja uute aladena tundma NSVL maateadust, NSVL rahvaste ajalugu, NSVL ja ENSV Konstitutsiooni ja palju muud. See kõik nõuab tõsiselt tööd eneseharimise alal. Üldiselt peab meie 900 mittetäielikku keskkooli võimalikult lühema ajavahemiku kestel saama õpetajad, kes oma kvalifikatsioonilt vastaksid õpetajate instituudi lõpetajatele.

Mõningal määral aitavad suurendada mittetäieliku keskkooli õpetajate kaadrit õpetajate seminarid, millede lõpetajatele korraldatakse täienduskursused eriainetes rühmade järgi. Seda on aga vähe. Seepärast korraldab HRK Kooliosakond kursused ühenduses laiaulatusliku koduõppelise tööga. Meie õpetaja on alati olnud valvel oma teadmiste ja õpetamisoskuste täiendamiseks. Seda on näidanud suur tung täienduskursustele. Eriti piltlikuks näiteks olid möödunud suvel lõppenud kolmesuvelised kursused, kuhu majanduslikel põhjustel kõiki soovijaid ei saanud vastu võtta. Need kursused olid ühtlasi heaks ettevalmistuseks praegustele, sest sealgi toimus töö ainerühmade järgi. Kuid nad olid ainult väikeseks algatuseks võrreldes sellega, mis seisab ees käesoleval suvel. Nõukogude kord ei tunne ainelistest põhjustest olenevaid takistusi teel õpetajate kvalifikatsiooni tõstmiseks. Ja seda oskab meie õpetaja hinnata. Niipea kui sai teatavaks HRK kava laiaulatusliku koduõppelise töö ja kursuste organiseerimiseks, haaras õpetajaskond sellest suure innuga kinni ja praegu töötab üle kolme ja poole tuhande õpetaja viies ainerühmas: eesti keele, vene keele, ajaloo ja Konstitutsiooni, loodusteaduse ja maateaduse, matemaatika ja füüsika alal. See töö pole kerge. Nõuab ju koolise õpetajalt enam kui millalgi varem. Peale selle on õpetajaskond täies ulatuses rakendunud ühiskondlike ülesannete täitmisele, mis tal võtab kogu vaba aja. Näib vahel isegi, et sellises olukorras osutub võimatuks leida aega enese täiendamiseks. Kuid „võitlustes raskustega kujunevad kaadrid“, ütleb seltsimees Stalin. Ja see maksab ka meie õpetaja kohta. Aega on siiski leitud ja 24-ndal juunil algavaile kursustele tuleb õpetaja vajalike ettevalmistatult.

Eelolev kursus on kogu töö esimeseks pooleks. Temale järgneb jällegi koduõppeline töö ja kursused 1942. a. suvel. Esimesel kursusel tuleb arvestada järgneva õppeaasta vajadusi ja anda kõigepealt seda, mida tegelik töö koolis nõuab.

Neil põhjustel seatakse esikohale praktilised küsimused. Keelte alal näiteks langeb pearõhk keeleõpetusele kõigis ta osades. Muidugi süvendatult ja laiendatult, et õpetaja teadmiste vara tunduvalt ületaks õpilastele pakutava materjali ulatuse. Ühtlasi peab väärilise tähelepanu osaliseks saama ka kirjandus. On ju see tähtsamaid kasvatusvahendeid, mille kasutamiseks õpetaja hästi olgu ette valmistatud. Seepärast on eesti keele alal tähtis koht loenguil kirjanduse käsitlusest marksistlikult seisukohalt ja sissejuhatusel kirjandusteoste analüüsi. Vene keeles töötatakse teoreetiliselt ja praktiliselt läbi hääldamine, et siin juba algusest rajada töö õigele alustele. Keele kujunemise mõistmiseks antakse lühike ülevaade vene kirjakeele ajaloost. Sissejuhatuse vene kirjanduse tundmaõppimiseks on esmajoonel määratud ettevalmistuseks koduõppelisele tööle, sest kirjandus kui niisugune ei saa veel kuigi suures ulatuses tulla käsitlusele koolis, sest kõigis klassides toimub alles keele algõpetus. Vene keele kursustest saavad muidugi osa võtta ainult need õpetajad, kes juba keelt valitsevad nii suuliselt kui kirjalikult.

Mõlema keele kursusse kuuluvad ka tähtsamad küsimused nende keelte metoodika alalt.

Ajaloo kursuse sisuks on peamiselt vana- ja keskaeg, sest just neid alasid tuleb õpetada järgneval õppeaastal. Kuna aga mittetäieliku keskkooli õpetaja normaalselt õpetab ajalugu ka algkooli klassides, siis käsitletakse kursustel ka küsimusi NSVL rahvaste ajaloo ja eesti ajalugu. Tööle aluste andjaks ja suunajaks on loengud ajaloo marksistlikust käsitlusest. Ettekanded konstitutsiooni alal käsitlevad NSVL ja ENSV Konstitutsiooni, andes ühtlasi juhatusi nende õpetamiseks koolis.

Matemaatikas töötatakse läbi mittetäieliku keskkooli vastavate klasside kursusse kuuluvad tähtsamad küsimused aritmeetika, algebra ja geomeetria alalt, täiendades tööd praktiliste harjutustega. Füüsika osas langeb pearõhk laboratoorseile töödele ja füüsika katsetehnikale, sest tähtis on, et õpetaja oleks võimeline korraldama ning juhtima katseid füüsika alal, kuna teisiti pole mõeldav elulähedane õppetöö. Ühtlasi süvendatakse õpetajate teadmisi mõningais kursuse osades, pidades eriti silmas teaduse viimaseaegseid saavutusi.

Ka loodusteaduse kursustel on tähtis koht praktikumidel. Harjutatakse taime määrämist, tehakse praktilisi töid taimeanatoomia ja -füsioloogia alal, töötatakse praktiliselt läbi vastavad osad zooloogiast. Loengud darvinismist annavad aluseid maailmavaate kujundamiseks ja aitavad õpetajal orienteeruda õpetuse üldsuunas. Kursuste ajal toimepandavad ekskursioonid on heaks ettevalmistuseks nende korraldamiseks koolis.

Maateaduses tutvustatakse üldise geograafia aluseid ja esitatakse valitud peatükke NSVL maateadusest. Loengute ja praktiliste tööde kaudu antakse sissejuhatus kartograafiasse ning oskusi kaardistamiseks ja ilmavaatlusteks.

Peale selle kuuluvad kursuste kavva loengud ja juhatused kõigi õpitavate ainete metoodikast.

Niisamuti antakse juhatusi koduõppeliseks tööks järgmisel õppeaastal.

Tähtsaks osaks kursuste töös on osavõtjate täiendamine marksismi-leninismi aluste tundmises. Sel alal on koduõppeliselt tehtud suur töö: iseõppimise teel läbi töötatud UK(b)P ajaloo lühikursus. Seni tehtud alustele rajatakse õpingud kursustel. Revolutsiooni teooria tundmine on eriti tähtis õpetajaile. On ju meie koolile usaldatud kõrge ülesanne — kasvatada noorust, kes tahab ja on võimeline ehitama ning kandma sotsialistlikku ühiskonda. Kindlad teoreetilised alused on selle ülesande täitmise tähtsaimad eeldusi.

Kursused toimuvad Tallinnas, Tartus ja Pärnus. Tallinnas töötavad vene keele, matemaatika ja füüsika, loodusteaduse ja maateaduse osakonnad. Peale selle veel eesti keele töörühm Tallinna ja ümbruse õpetajaile. Tartus on ajaloo ja konstitutsiooni, matemaatika ja füüsika, loodusteaduse ja maateaduse osakonnad. Eesti keel on koondatud Pärnu.

Kursuste töö eeldab suures ulatuses koduõppelist ettevalmistust. Seepärast korraldatakse kursuste algul kirjalikud kontrollkatsed, mis peavad näitama, kas nõutavad teadmised on vajalikus ulatuses omandatud ja kas neid osatakse õieti rakendada. Katsete nõudmised on avaldatud „Nõukogude Õpetajas“ nr. nr. 19, 20 ja 21. Olgu ainult veelkordsest tähendatud, et katsetel ei kuulu kontrollimisele need alad, mille kohta pole saada vajalikku kirjandust. Täieliku keskkooli õpetajad, kes möödunud suvel võtsid osa Tartus korraldatud vene keele kursustest ja õiendasid vastavad katsed, pääsevad kursustele eksamita. Kursus neile toimub ainult Tartus.

Kuna nõukogude koolisüsteemis on antud väga tähtis koht kvalifikatsiooni tõstmisele koduõppelisel teel, siis saavad soovijad ka järgneval õppeaastal teha algust tööga mittetäieliku keskkooli õpetaja kutse omandamiseks. Seepärast võivad need õpetajad, kes ühel või teisel põhjusel ei saa algavale kursustele ilmuda, rahulikult jätkata alustatud õppimist kodusel teel: kursustest osavõtt ja katsete õiendamine on neile võimaldatud ka tulevikus.

Uhenduses õpilaste normi vähendamisega klassikomplektis, kohusliku kooliea normi tõstmisega ja algkooli kodule lähemale viimisega suureneb klassikomplektide arv algkoolis. Sellest tingitult vajame uusi õpetajaid algkooli jaoks. Nende valmistamiseks korraldatakse täieliku keskkooli (end. gümnaasiumi) lõpetajatele kursused Tallinnas, Tartus, Viljandis, Rakveres, Võrus ja Petseris.

Peale selle tulevad veel kursused sõjalise kasvatuse õpetajate ettevalmistamiseks ja võimlemisõpetajate kursused.

Nii kujuneb eelolev suvi õpetajate kursuste hooajaks ennenägematus ulatuses. See võimaldub ainult tänu nõukogude korrale. Kursused on aga ühtlasi selle korra aluste kindlustajaks, sest nende kaudu saame hästi ettevalmistatud õpetajaid ning teadlikke sotsialistliku kultuuri ehitajaid. Kindlasti annavad kursustest osavõtnud õpetajad koolis ja väljaspool kooli oma parima selleks, et Nõukogude Eesti väärilisena võiks seista ja töötada teiste nõukogude vabariikide peres.

Bibliograafia.

Vastne sari laste- ja noorsooraamatuid.

M. OTSASOO.

Hiljuti on eesti keelde tõlgitud ja RK „Pedagoogilise Kirjanduse“ poolt kirjastatud sari venekeelseid laste- ja noorsooraamatuid:

G. Baidukov. Ule Põhjanaba Ameerikasse (1941), 27 lk. Hind 1 rbl. 90 kop.

I. D. Papanin. Põhjanabal (1941), 41 lk. Hind 2 rbl. 40 kop.

Leo Uspenski. Kass lennukis (1941), 39 lk. Hind 1 rbl. 80 kop.

A. Kononov. Jutustusi Leninist (1941), 47 lk. Hind 2 rbl.

Nikolai Veretennikov. Volodja Uljanov (1940), 55 lk. Hind (köites) 2 rbl. 25 kop.

Need viis raamatut täidavad hea laste- ja noorsooraamatu ülesanded auga.

Hea noorsooraamat, nagu teisedki kasvatustegurid, seisab kommunistliku kasvatuse teenistuses. Hea kirjanduse abil organiseerime kasvandiku teadvust, emotsioone ja fantaasiat kommunistlikus vaimus ja tutvustame teda meie revolutsiooni saavutustega ja kommunistliku tuleviku veel avaramate võimalustega.

Muidugi peab raamat seda tegema kujukalt, plastiliselt ja tunduspäraselt, s. t. nii, et laps oma vaimusilma ees näeks sündmusi ja asju piltidreana.

Hea noorsooraamat peab last kokku kasvatama elu ja tööga, kehtivate normidega, bolševistliku maailmavaatega ning rahva püüdlustega. Seejuures peab hea noorsooraamat arvestama lapse vastavat arengu iga, peab rajama oma kaalutlused lapse huvidele, neile erilistele dispoosioonidele ja hinge erinevustele, mis vastavas eas olemas. Ta peab last madalamalt tasemelt üha kõrgemale viima. Raamatus valitsev vaim peab olema opti-

mistlik, elu edasiiviiv, raamat peab andma virgutavaid ja julgustavaid eeskujusid ja peab arvestama lapse sisemist tarvet vahelduse järele, uue, senitundmatu järele.

Kõik ülalnimetatud raamatud on endile ülesandeks teinud arendada noortes kangelaslikke jooni, kirjeldades neile värviküllaselt ja haaravalt meie kodumaa kangelaste elu ja saavutusi, kes vaatamata raskustele viivad läbi kodumaa poolt antud suure ülesande. Selles mõttes on just G. Baidukovi „Ule Põhjanaba Ameerikasse“ hea. Elava napolisõnalise ja kunstipärase stiiliga tutvustab see raamat meid lendurite mõtetega ja nende raskustega, mis neil tuli üle Põhjanaba Ameerikasse sõidul võita. Uhtlasi hoiab raamat oma kangelaste kaudu noorsugu ühenduses suure juhi Staliniga ja kogu maaga.

Noored, kellelel enestel on ju ise seiklustungi, elavad huviga kaasa lendurite raskustele, kuulatavad ahnelt kõiki üksikasju, mis lenduri elu ja tööga seotud, ja panevad raamatu käest rahuldustundega. Kindlasti lisab see raamat neile vaimustust, jõudu ja optimismi tulevasteks eluülesanneteks, mida mõni neist võibolla juba ähmaselt aimabki!

Veelgi parem ja samu iseloomujooni arendav on I. D. Papanini „Põhjanabal“.

Siin tutvunevad poisid ja tüdrukud põhjanaba elu-oluga. Saavad sedagi teada, et polaarmaade uurija Nansen on eksinud: põhjanabal on elu; on kajakaid, parte, merijäneseid, hülgeid ja karusid.

Ka selle raamatu kangelased sisendavad noortele kodumaa-armastust, mehist meelt, optimismi, huvi ja julgust raskustega võidelda ja neid võita. Ja seegi raamat nagu esime-negi rahuldab janu uue senitundmatu järele.

Leo Uspenski jutt „Kass lennukis“ tutvustab üksikute episoodide näol purilennukite ja purilenduritega. See on jälle eri maailm, siin on omad huvitavad oskussõnad, õhu-voolud ja õhujoad, millega tutvunemine pakub palju huvi.

Kõige selle vahel on aga peidetud kujul palju siirast nõukogude patriotismi. Kas või viimane episood jõekotkast. Kuidas haavata saanud kotkas, kaitstes oma poegi varese-parve eest, innustab üht vahvat lendurit üksinda vaenlase seitsme lennuki vastu võit-leva, seks et kaitsta oma aerodroomi.

Raamatu „Kass lennukis“ stiil kahe eelmise raamatuga võrreldes on pisut raskepära-sem. Kui kaks esimest raamatut oma kauni, lühikese ja asjaliku stiiliga suudavad vabalt ka 7—8-aastast lugejat vaimustada, siis „Kass lennukis“ oma raskepärasema jutustus-viisiga tõrjub väiksemaid eemale ja haarab täielikult alles 10-, 12-, 15-aastasi noori.

N. Veretennikov „Volodja Uljanov“ ja A. Kononovi „Jutustusi Leninist“ kirjeldavad Nõukogude Liidu suure kodaniku, geniaalse kommunismi esivõitleja Lenini elu ja lapse-põlve. Lapsepõlve kirjeldav „Volodja Uljanov“ toob esile Lenini iseloomu põhijooned, nagu tahtekindlus, teadusehimu, õiglane meel ja huvi ümbritseva elu vastu. Lõpuks näitab jutustaja, kuidas Leninist saab revolutsionäär, kuidas talt sellepärast võetakse luba eksamite õiendamiseks ülikoolis, kuidas ta siiski hoolimata sellest valmistub iseseisvalt eksameile ja pärast pikka ootamist saab loa sooritada riigieksamid eksternina. Kuigi talle on tehtud takistusi, ta lõpetab koos oma endiste gümnaasiumikaaslastega, kaota-mata ainsatki aastat.

A. Kononovi „Jutustusi Leninist“ väärib samuti täit tunnustust. Lihtsalt, aga värvi-küllaselt on siin esile toodud Lenini kui revolutsionääri elu ja neid hädaohte ning raskusi, milledega tal tuli heidelda ja milledega tal tuli töötada. Ilusad pildikesed „Razlivi järve ääres“, „Kütja rongilt nr. 7“, „Punased marjad“, „Sillal Smolnõis“, „Vaenlase kuul“, „Laupäeva-talgud“ jt. on kõik lood omaette, on lihtsad, aga mõjuvad ja toovad suure mehe lastele õige lähedale.

Peale eespool mainitud raamatute on viimasel ajal ilmunud veel B. Ivanteri ja A. Kuperjanovi „Raudsed rändurid“, V. Katajevi „Uni“, K. Tšukovski' vana-kreeka

muinasjutt „Vapper Perseus“ ja P. Viidingu „Töörahva riik“, kuid need raamatud jäävad esimeste varju. Siht on neil sama, mõjuda kasvatavalt ja tuua lapsi lähemale kommunismile; ometi ei ole nad nii hästi läbi mõeldud kui esimesed viis, ei sisult ega ka kunstinõuetelt.

Esimest viit — G. Baidukovi „Üle Põhjanaba Ameerikasse“, I. D. Papanini „Põhjanabal“, Leo Uspenski „Kass lennukis“, A. Kononovi „Jutustusi Leninist“, Nikolai Vere-tennikovi „Volodja Uljanovit“ iseloomustab aga just hea kujutamisoskus, lihtne, aga dünaamiline. Eriti ergutavalt mõjub, et jutustused on jagatud episoodidesse. Iga episood on lugu omaette ja, mis peaasi, on põnev, kujukas, plastiline ja tunduspärane lugu.

Ja nagu heas noorsooraamatus ikka, nii ka siin on juhitud noori soovitud sihtidele, ilma et nad seda juhtimist ise märkaksid.

Kõiki neid raamatuid võib ka täiskasvanu huviga lugeda — eks seegi ole heale noorsooraamatule üheks võib-olla koguni suurimaks tunnustuseks.

Pedagoogika varasalvest.

J. K.

Juba 5-ndat aastat ilmub VNFSV Hariduse Rahvakomissariaadi väljaandel Moskvas soliidne pedagoogiline kuukiri „Советская Педагогика“. Ajakirja üksiknumbri maht on 8 trükipoognat — 128 lk. tihedat kirja (hind 2 rubla 25 kop.); toimetajaks on praegu G. P. Veisberg.

Selle ajakirja lugemine on kõigiti soovitatav ka Nõukogude Eesti õpetajaile, kes valitsevad vene keelt, sest ta käsitleb üsna põhjalikult kõiki tähtsamaid, aktuaalseid probleeme nõukogude pedagoogikas, toob kirjutusi koolitöö praktikast, psühholoogiast, pedagoogika ajaloost, koolioludest välismail, annab ülevaateid pedagoogilisest elust (konverentsid, üksikute pedagoogide töö), arvustusi ja bibliograafiat pedagoogilise kirjanduse alalt.

Piiratud ruumi tõttu pole võimalik refereerida siin tähtsamaidki kirjutusi käesoleva aastakäigu seniilmunud numbreist (nr. 1—5), seepärast piirdugem ainult nende temaatikaga.

Üldpedagoogilises osas leiame järgmised kirjutused (keskmiselt 10—15 lk.): A. Arsenjeva — Nadežda Konstantinovna Krupskaja kommunistliku kasvatusmeetodeist koolis. R. Kohan — N. K. Krupskaja ennekooliealiste laste ühiskondlikust kasvatuses. Mõlemat kirjutust täiendab E. Gorbunova uute materjalide avaldamisega N. K. Krupskaja kirjavahetusest.

Märtsinumber sisaldab kolm kirjutust kirjanik-pedagoog A. S. Makarenko tegevuse kohta: B. B. Komarovski — A. S. Makarenko — silmapaistev nõukogude pedagoog. S. M. Riives — A. Makarenko teadliku distsipliini kasvatamisest ja E. Smirnova — Mis annab Makarenko minule kui pedagoogile.

Siis edasi: Õpilaste ühiskondlik-praktiline tegevus. Õpilaste individuaalsuse arvestamine ja võitlus nõrga edasijõudmise vastu (dr. G. Resnik). Õpi tundma seda, keda kasvatad (prof. V. Markov). Pioneertöö praktikast. Lapse kõne ja selle arenemine koolieelses eas. Laste ja noorukite sugulisest kasvatuses (prof. D. Azbukin). Meie koolitöö puudustest. Õpilaste praktiliste vilumuste kätteharjutamisest seoses programm-materjali õpetamisega (prof. B. Vsesvjatski — see kirjutus on avaldatud ülalpool). Eksamite metoodikast ja õpilaste hindamisest pedagoogikas jt.

Koolitöö praktikat käsitlevad järgmised kirjutused: Laste teadmishimu ja huvitav tund; aususe ja otsekohesuse kasvatamisest; ajaloo õpetaja tööst õpperaamatu abil; kino klassivälises töös; lastekontserdid NSV Liidus; õppetöö kontrollimine direktori poolt; õpilase kultuurse kõne arendamine pedagoogilistes koolides; analüüs ja süntees aritmeetika käsitluses; õpilaste teadmiste hindamine matemaatikas VIII—X klassis; ebaõigeist hinnetest ja nende mõjust õpilastesse jne.

Psühholoogia alalt leiame esiteks kaks kirjutust sisult ühel ja samal teemal: A. Komm — Rekonstruktsioon õpilaste reproduktsioonis. Peale selle kuuluvad siia: prof. M. Rubinsteini kirjutus „Esimesed tajumused laste juures“ ja Tartu Ülikooli prof. K. Ramuli kirjutus „Psühholoogia õpetamisest keskkoolis“, siis veel „Psühholoogise teaduse praegune seisund NSV Liidus“.

Pedagoogika ajaloo osas tuuakse uusi andmeid kuulsast vene pedagoogist K. D. Ušinskist ja mitmesuguseid materjale hariduse ja kooli arengust Venemaal enne Oktoobrirevolutsiooni.

Pedagoogilise elu kohta leiame huvitavaid materjale ülevaates koolide tegevusest 1940/41. a. esimesel poolel, kokkuvõtteis Riikliku Koolide Instituudi ja VNFSV HRK Kolleegiumi tegevusest jne. Ajakirja mainumbris on avaldatud rida referaate, mis olid ette kantud hiljutisel kõrgemate pedagoogiliste õppeasutiste juhtide nõupidamisel.

Ajakiri jälgib ka koolielu teistes liiduvabariikides, nagu selle üle võib otsustada ülevaatest pealkirja all „Nõukogude Eestis“ (nr. 2). Selle kirjutuse autor tutvustab lugemisele meie ajakirja „Nõukogude Kool“ (nr. 1 ja 2 — 1940) eesmärkide ja temaatikaga.

Välismaa kooliolusid käsitleb kaks kirjutust: „Noorsoo sõjaline ettevalmistus Inglismaal“ ja „Algkooliõpetajate põllumajanduslik ettevalmistus Ameerikas“.

Arvustusi tuuakse 10 teose kohta; ajakirja veebruar- ja mainumbris leiame peale selle pedagoogilise uudiskirjanduse loetelu.

Kokkuvõttes võib arvata, et ajakiri „Советская Педагогика“ on heaks teejuhiks igale õpetajale, kes tahab jälgida nõukogude pedagoogika probleeme ja neisse süveneda.

Järgmine number ilmub 15. aug. s. a. kaksiknumbrina. Toimetus.

Väljaandja: Hariduse Rahvakomissariaat. RK „Pedagoogiline Kirjandus“. Toimetuse kolleegium: A. Raud, A. Vaarandi, A. Valsiner. Vastutav ja tegevtoimetaja: J. Käis. Korrektor: J. Aavik. Toimetus: Hariduse Rahvakomissariaat, Tallinn, Tõnismägi 9. Talitus: RK „Pedagoogiline Kirjandus“, Tallinn, Pärnu maantee 10. Telefon 412-13. Tellimishind: 12 kuud — Rbl. 17.—, 6 kuud — Rbl. 8.50. Laduda antud: 22. V 1941. Trükkii antud 11. VI 41. Trükikooginate arv: 4. Trükiarv: 4200 eksempl. Kaust: B 5. Paber: 73:103 cm $\frac{1}{32}$. Trükikoja tellimise nr. 766. MB-6227. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk tänn. 54/58.

Печатано на эстонском языке. „Советская школа“. ГИЗ „Педагогическая Литература“, Таллин. Типография „Пунане Тэхт“, Таллин, улица Пикк 54/58.

Lugege ja levitage

kirjandusteaduse, eesti keele, rahvaluule, bibliograafia, kultuuriajaloo, etnograafia ja teadusliku kriitika ajakirja

EESTI KEEL JA KIRJANDUS

Tellimishind aastas rbl. 44.—, poolaastas rbl. 22.—, veerandaastas rbl. 11.—. Tellimisi võtavad vastu RKK Müügiosakond, Tallinn, Pärnu 10; RKK raamatukauplused, ajalehtede kontorid, postiasutised-sidekontorid ja RKK usaldusmehed

ILMUB UKS KORD KUUS

UKSIKNUMBER 4 RUBLA

PE $\frac{A}{18}$ 41,6
4

Hind 1 rbl. 50 kop.

POLIITHARIDUSTÖÖ-KÜSIMUSI, TEADUS-
LIK-METOODILIST USUVASTAST PROPAGA-
NDAT JA MARKSISTLIKKU AJALOO-
TEADUST KÄSITLEVAD AJAKIRJAD

NÕUKOGUDE KULTUUR

Ilmub üks kord kuus ENSV Hariduse Rah-
vakomissariaadi väljaandel. Tellimishind
aastas rbl. 17.-, poolaastas rbl. 8.50, vee-
randaastas rbl. 4.50. Üksiknumber rbl. 1.50.

A T E I S T

Ilmub üks kord kuus NSVL Võitlevate
Usuvastaste Liidu ENSV Organiseeriva
Toimkonna väljaandel. Tellimishind aas-
tas rbl. 11.-, poolaastas rbl. 5.50, vee-
randaastas rbl. 3.-. Üksiknumber rbl. 1.-.

AJALOO AJAKIRI

Ilmub kuus korda aastas ENSV Hariduse
Rahvakomissariaadi väljaandel. Tellimis-
hind aastas rbl. 22.-, poolaastas rbl. 11.-.
Üksiknumber rbl. 4.-.

AJAKIRJADE TELLIMISI VÕTAVAD VASTU:
RKK MÜÜGIOSAKOND, TALLINN, PÄRNU
10, RKK RAAMATUKAUPLUSED, AJALEH-
TEDE KONTORID, POSTIASUTISED-SIDE-
KONTORID JA RKK USALDUSMEHED.